

Gárdonyi Géza

Arany - tömjén - mirha

TARTALOM

ELŐSZÓ
HÉT AJÁNDÉK
AZ UTOLSÓ ÓRIÁS
A SZAMARITÁNUS ÁLMA
MÁRIA KINCSE
A GYERMEK
KARÁCSON A NÁZÁRETI HÁZBAN
ANDRÁS
MAGDOLNA
DIZMÁSZ
AZ ISMERETLEN ORSZÁG
ISTEN REMEKE
KÉT ASSZONY
A KIRÁLY ÉS A FIAI
JÉZUS ÉS A GYERMEK
A MEZITELEN EMBER
VÉRBIZONYSÁG
A LEGSZEBB PRÉDIKÁCIÓ
A POGÁNY
A CSILLAGNÉZŐ EMBER
HAJÓK ÉS HAJÓSOK
A FORRÁS

A HUSZADIK SZÁZAD MESÉIBŐL

KÉT NOTESZ
EGY KÉP TÖRTÉNETE
JANCSI DÁDÉ
A KÖVIRÓZSA
CSORDÁSÉK KARÁCSONJA
KENDŐ VAGY MI
KARÁCSONI ÉNEK
AZ UTOLSÓ FEJEZET

ELŐSZÓ

*Az én aranyom nem a hegyek bányáiból való;
az én tömjénem nem Arábia illatfáin termett;
az én mirhám nem testi sebeket enyhít.
De csakoda viszem, ahova a Napkeleti Három.*

HÉT AJÁNDÉK

.... Isten kiküldé őket a Paradicsomból.

Ők pedig fejöket lehajtva, remegve és sápadtan menekülének az Urnak orczája elől.

És amint visszapillantának a kertre, láták, hogy fegyveres kerubok állják el a kertnek bejáratát.

Megrettenve mondák:

- Vajjon üldözni fognak-e?

És tovább sietének a kietlenbe.

S ime az ég fejökre sötétedék. Vad szél zúdula rájuk a Paradicsom felől, s megsodorá az égi madarat is a magasban.

- Tovább! Tovább!

Soha azelőtt nem vala fölöttük komor az ég. Csupán kék eget látának és fehérő felhőket. A kertet estennen bő harmat öntözé.

S ime most dörgés rázza meg az elborult eget; tüzes nyilak cikáznak alá a magasból. Oroszlánok és őzek is rémülten futnak a hegyek felé!

- Tovább! Tovább!

S fut a két meztelen ember is. Sulyos hideg essőcseppek csapódnak a hátukra. A föld iszamóssá válik a lábuk alatt. Ugráló vizerek kigyódnak mindenfelé.

S a két ember lelkendezve fut Isten haragja elől.

De ime rájuk ereszkedik az est. Vad erdő vizes homályában reszkető inakkal áll meg a két számüzött. A dörgés már csak a távolban morajlik elhalón.

Éva lerogyék és sirásra fakada:

- Oh mily szörnyű nap!

És Ádám is elroskada a fűben, és nyögé fájdalmasan:

- Hazánk örökre elveszett!

És Éva folytatá:

- Sima hajam szél összeboglyazta...

És Ádám felelé:

- Isten ellen cselekedtünk!

És Éva folytatá:

- Gyöngge kezem tövis összekarmolázta...

És Ádám felelé:

- Isten haragja rettenetes!

És Éva folytatá:

- Fehér lábam kövek felvérezék.

Ádám lecsüggeszté fejét:

- Átkozottak vagyunk mindörökre!

Éva pedig megszólala:

- Puha gyepen háltunk azelőtt. Szelid csillagok világoltak reánk. Lágy éji szellők fuvaltak enyhe meleget.

És mind a ketten összeborzadának. Mert a levegő teljes vala hideg nyirkossággal. És a fű körülöttük által van ázva.

És így aluvának el dideregve, búsan, halálszin orczával. S a könny harmatként ül vala szemöknek pilláján.

*

S lőn, hogy az Úr levevé tekintetét a földönfutókról, és pillanta maga körül.

S láta hét angyalokat trónusának lépcsője előtt, mind a hetet lecsüggedt szárnynyal, bús arczczal könnyezően:

És monda nékik:

- Mért sirtok?

Amazok pedig felelének:

- Őket siratjuk.

- Mert életet adtál nékik, s elvesztették.

- Szabadságot adtál nékik, s ők a nyomoruság rabjaivá tették magukat.

- A boldogság kertje volt lakóhelyük, s íme most siralomban bolyongók a Föld színén.

S monda az Úr:

- Magam is sajnálom őket.

S könyörögnek az angyalok:

- Bocsáss meg nekik Uram! Gyöngék voltak!

Az Úr pedig felelé:

- Szenvedésben erősödik az emberi lélek.

S könyörgének az angyalok térdükön esdeklőn:

- Engedd Uram, hogy enyhítsük szenvedéseiket!

Az Úr pedig felelé:

- Legyen: mindenitek reájok terjesztheti egyszer a kezét, - egyetlen egyszer.

*

S íme az egyik angyal, - kinek neve vala Reménység, - legott kiterjeszté reájok a kezét, és szóla:

- Bizzatok mig éltek, mindig.

Akkor már naptámadatnak vala ideje. A nap a hegyek mögül az első sugarával méré az égnek magasságát. S a két boldogtalan még mindig ott aluvék, ahova este leesék. Mint két meztelen halott.

S íme Éva fölnyitá bágyadt szemeit és megtelék legottan életnek erejével.

És megrázá Ádámnak a vállát, kiáltván örvendezőn:

- Ádám! Ádám! Az ég kitisztult! Süt a nap!

És Ádám legott fölserkene.

És elnyitá szemét, s felele gondolkodóan:

- Isten haragja elmulik talán.

*

Vala pedig azon időben nyár s ők a földnek vad gyümölcsein tengődnek vala.

S kóborlának a kietlen világban, vad erdőkön, vad mezőkön, nádasokban és kopár bérceken. S bármerre járanak, küzködniök kelle gonosz állatokkal, vérezniök tövisektől és kövektől, s nem találának hazát sehol.

Lőn pedig hogy időeknek múltával meghervadának a mezők és megsárgulának a fáknek levelei. És a vizek reggelenként meghártyásodának a hidegtől.

Ők pedig elhúzódának itt ott a mohos szikláknak odvába, s dideregnek és reszketnek vala.

És Ádámnak feje szomorúságra ereszkedék, és szóla elbúsultan:

- Isten megátkozta a világot a mi bününkért, és mink elveszünk benne.

Éva pedig reszkete, és a szeme megcsordúla.

Akkor a második angyal is kiterjeszté a kezét a magasban, és lángot vete alá egy bokorra.

S a bokor meggyullada és ége nagyeros meleggel.

S ez vala az első tűz a Földön.

Ádám pedig hajlékot épite a tűz mellett és mind a ketten szorgoskodának hogy a tűz el ne aludjék.

*

Lőn azonban, hogy megfogyatkozáék az ő élelmük, s Ádám összejárá a környéket és kerese eledelt. S nem találá sehol.

S megállá az elsárgult mezőn, és nézé mint vagdossák a madarak a füveknek elszáradt kalászeit.

És szóla könnyre fakadva:

- Az állatoknak van mit enniök. Csupán az ember pusztul-e el éhen?

És nyomoruságában ő is reákényszeredék, hogy szedne a fünek sovány kalászaiból.

Akkor kiterjeszté kezét a harmadik angyal is, és megnevelé azon helyen a füveknek kalászát.

És az lőn az első gabona a Földön.

Ádám szeme pedig megállá a dús kalászosokon. Gyűjte belőlük bőven, s eltakará gyűjtését egy üregbe a sziklák közé, hogy legyen mindenkor eledelök.

S látá a következő tavaszon, hogy amerre szokta volt behordani a magvakat, a csapáson mindenütt kikél, zöldül és kalászosodik.

S néz és gondolkodik.

S azontúl orcájának verejtékével munkálkodik, hogy termeljen és takarjon.

*

S vala az ő életük fáradtsággal terhes, és unodalmasan egyforma, mint a patak vizének folyása.

És megszólala Ádám csüggedetten:

- Mit ér az élet? Rút és keserves, és teljes ürességgel. Nincs benne semmi, csak munka, és alvás, aztán ismét munka....

Akkor a negyedik angyal is kiterjeszté kezét. És íme ahogy Éva ott üle, fejét Ádámnak keblére nyugasztva, látá, hogy az égi hold fölemelkedik fényes teljességében a cédrus-hegyek mögül s odateríti világosságát a fehér kopár sziklára, s látá, hogy a vadszőlő leveleinek árnyéka elterül a sziklának falán.

S Évának szeme megállá azon. És monda Ádámnak édes elálmélkodással:

- Nézd!

S Ádám is álmélkodik, és monda:

- Szép!

Másnap hogy ismét rájuk világolt hold, Ádám a kezébe veve egy elszenesült szikomorfagallyat, s befeketézté a leveleknek árnyékát.

És ez vala az első művészet a Földön.

*

Lőn pedig, hogy azon időben Éva elnehezédék, és megszülé első gyermekét.

Vala pedig a csecsemő formátlan és vörösbőrű, s ők szemlélék aggodalmas szemmel.

És monda Éva:

- Vajjon ilyen marad-e?

És monda Ádám:

- Megsokasítja az Úr a mi szomorúságunkat.

Akkor az ötödik angyal is kiterjeszté kezét és szóla:

- Legyen a szeme olyan égi, mint az angyaloké, az arca olyan kedves, a lelke olyan ártatlan!

S íme a csecsemő kevés napok alatt megszépüle, és kedves ártatlanságában hasonlatos lőn az angyalokhoz.

Éva pedig karjaiban ringatá a kisdedit, és szive megtelék csodálattal és boldogsággal úgyannyira, hogy szinte fáj vala neki.

Akkor a hatodik angyal is kiterjeszté kezét, s megnyitá Éva ajkán a boldogságot. S ahogy Éva megszólala: - Te édes bimbóm, kedves egyetlenem! - ajkán minden szó dallá változék.

És ez vala az első dal a Földön.

*

Felnövekedék pedig idővel a gyermek, s elnyüvé lassankint az ártatlanságnak köntösét.

És lőn hasonlatos orcájában és erejében atyjához, szemében anyjához, lelkében pedig elkülönbözött mind a kettőtől.

És követé őt másik gyermek, az is hasonlatos az angyalhoz, ameddig kisdéd vala.

És mikor az is felnövekedék, az első gyermek szive meghomályosodék az ördögnek leheletére, s agyonveré a másodikat.

Évának szive eltelék akkor nehéz siralommal, és naphosszat ott fekvék Ábelnek sírján, és nem akar vala elmozdulni onnan.

És siratja vala Ábelt sok keserves jajszóval, mondván:

- Hol vagy Ábel? hol vagy? Oh én szerelmes fiam! Nem látlak többé soha! soha! soha!

Akkor a hetedik angyal kiterjeszté a kezét:

- Adom öneknek a multnak és jövőnek eleven tükörét az álomlátásban.

És íme ahogy Éva ott aluvék a siron, arra eszmélkedék, hogy együtt ül Ádámmal egy virágos dombon a Paradicsomban. És mintha éj volna, langyos nyári éj, csillagi fényességektől szeliden világos, és olajfának illatával gyönyörűséges.

Éva pedig boldogan elcsodálkozék.

És szóla örvendezve:

- Ádám! Ádám! A hazánkban vagyunk!

És Ádám felele:

- Oh csakhogy ismét látom!

Éva pedig körülpillanta, s mondá:

- Hol vagyon a mi édes fiunk, Ábel?

És íme elősétála a zöldelő fák közül Ábel. Ifjui szépségében, élő-elevenen. S meglátván őket feléjük fordula, és letérdele anyja elé.

És Éva a két tenyerébe fogván Ábelnek orcáját, megcsókolá gyöngédeden.

És monda néki:

- Hol jártál Ábel fiam?

Ábel pedig főlemelé jobbját, és felmutata szótlanul a magasságban tündöklő csillagokra.

AZ UTOLSÓ ÓRIÁS

*„Lőn pedig, mikor megkezdettek
volna szaporodni az emberek a Föld-
nek színén, látták az Isten fiai, hogy
az emberek leányai szépek...
Óriások valának pedig a Földön
ama napokban. Mert miután az Isten
fiai bementek az emberek leányaihoz,
s azok szültek vala, ezek lőnek ama
hatalmas férfiak.” Móz. 1.6.2-4.*

A Szentírás nem beszél többet az óriásokról, de a Föld népe tudja, hogy nem szaporodtak tovább.

*

Az utolsó óriás temérdek-nagy ember volt. Mikor járt, a felhők a bokájáig sem értek. Mikor fürdött, a tenger kicsapott a medréből és elöntött egy-egy országot.

Ez az óriás egy éjjel nem tudott aludni.

Gondolkodott:

- Ha az én apám Isten fia volt, akkor az Isten öregapám nekem. Megyek és megkeresem az öregapámat.

Fölkelt.

Kihuzta a Föld tengelyét séta-pálcának. Ráakasztotta a holdat lámpásul.

Azzal elindult a sötétkék világ-mezőn a Végtelenségbe.

Ment, ment jóideig annélkül, hogy valakivel találkozott volna. Mehetett; csak apjától öröklött szárnyait kellett a járásához lebegtetnie. Ment lábon és szárnyon egyszerre, mint a futó lúd.

Mikor már egynehány százezer mérföldet meghaladott, lát ám a sötétkék világmezőnek messze távolában egy icike-picike embert. Az ember fénylett. De csak akkorának látszott, mint bokor alján a szentjános-bogárka.

Az óriás megállt, s tünődve nézte.

- Az öregapám volna? - kérdezte sunyorgatva. - Ilyen kicsi az is? Hát csak én magam vagyok nagy ezen a végtelen világon?

Ment, ment tovább százmérföldes lépésekkel. Ment egynehány hétig szakadatlanul. Ment a világ sötétkék mezején. Egy millió mérföldet maga mögött hagyott, s akkor felpillantott.

A fényes alak a világtér sötétkék távolában most már akkorának látszott, mint valami füstál.

Az óriás nézett.

Aztán ismét megindult még gyorsabban. Ment egy hónapig. Valami ötven millió mérföldet haladhatott.

Most már a fényes alak akkorának látszott, mint valami fa.

- Öregapám bizonyosan a világ végén álldogál, - mondotta az izzadságát törülgetve az óriás.

(Akkora cseppek hullottak a homlokáról, mint a Balaton.)

Megint ment egy esztendeig. Esztendő végén a távolban álló alak akkorának látszott, mint valami torony.

Aztán ment száz esztendőt. A századik esztendő végén már akkorának látta az alakot, mint valamely hegy, mint valamely hóval borított magányos nagy hegy. De már akkor el is fáradt. Aludt egy esztendőcskét a Mars csillagon.

Aztán ment tovább.

Hány millió mérföldet haladott meg? és hány száz esztendeig utazott? maga se tudta volna megmondani.

Az alak akközben egyre nőtt. Hegynél is nagyobb lőn, mint a Mont-blán, aztán akkora, mint az utazó óriás. Egyszer csak azt látja, hogy ő a kisebb. Az arány megfordult. A másik óriás nőtt. Hozzá képest a mi óriásunk lőn lassankint mint a torony, aztán mint a fa, aztán mint a fűszál.

De már akkor közel járt. Látta, hogy az alak mozdulatlanul áll, s hogy valami fényeset tart a kezében.

Aztán látta, hogy az a fényes valami Nap.

Akkor már káprázott is a szeme. A kalapja szélét legyűrve ment feléje tovább. Csak a lábát nézte.

Valami ezer esztendőt ment még, mikor már az alaknak a lába kisujját is oly temérdeknek látta, mint valami ködbe burkolt végtelen hegységet. Még egynehány millió mérföldet kellett volna megjárnia, hogy eléje jusson, de a Nap melege mázsányi zsircseppeket olvasztott a bőréből.

Letérdelt hát és kiáltott:

- Uram!

A hangja mennydörgésként szállt a szellemhez a világterben.

Borzalmas világdörgés volt rá a felelet:

- Mit kívánsz?

Ég és Föld rengett e dörgéstől, mint villa hegyén a kocsonya. A csillagok úgy remegtek, mint a rezgőfű gombjai. A távolban egy Űstökös darabokra mállva szállingózott alá.

Az óriás térde egy hétig reszketett, s a foga még azután is vaczogott. Csak nagy pihenés után bírt ismét megszólalni:

- Te vagy-e az Isten, az én jó öregapám?

A szellem azonnal válaszolt:

- Nem.

Az óriásnak egy hónapig reszketett a teste és zúgott a füle ez újabb dörgéstől. A mennyboltozat ingott, mint a szélről megfujt sátor. A csillagokból sok lehullott, mint a megrázott almafáról a gyümölcs.

Az óriás csak a hónap végén szólalhatott újból:

- Hát ki vagy te, aki a világ végén állasz, és a Napot tartod a kezében?

A szellem felele:

- A világ végén? Talán az elején?

És kis szünet után folytatta:

- Én különben Isten urunknak csak a legparányibb szolgácskája vagyok.

Az óriás egy esztendeig remegett és siketkedett e válasz hangjának erejétől, de akkor mégis összeszedelőzködött, és felkiáltott:

- Legparányibb? Hát mekkora ő, ha te vagy a legparányibb?

A szellem tűnődve nézett maga elé, s vállat vont:

- Nem tudom.

A SZAMARITÁNUS ÁLMA

Mikor az irgalmas szamaritánus maga is lefeküdt a vendégfogadóban, angyal jelent meg neki és szólt:

- Isten látta, amit tettél. Kiváncsod és az teljesedik.

A szamaritánus okos ember volt: nem hirtelenkedte el semmi dolgát se. Így felelt:

- Engedd meg, hogy holnap reggelig gondolkozhassak. Akkor aztán megmondom és megköszönöm, ha teljesíted.

Alig tűnt el az angyal, a szamaritánus így szólt magában:

- Mi becsebb az életnél? Azt fogom kívánni, hogy sokáig éljek: ezer esztendeig.

És az a gondolat volt az ő éjjeli párnája.

Álmában aztán úgy tetszék neki, mintha folytatná az útját Jerikó felé. Ült a csöndesen ballagó tevé, és nézte a hegyeket, amelyek Jerikót környezik.

És amint megyen a köves oldalon, lát egy utas embert. Az utas gyalog van és szembe jön, de oly lassan vánszorog és annyira meggörnyedve, mintha minden pillanatban lerogyni készülne.

A szamaritánus a szeméhez ernyőzte a kezét, és így dörögött:

- Ugy látom, ezt is eldöngették a rablók.

Néhány perc múlva meg így szólt:

- Nem, ez valami öreg ember.

Megint kis idő múlva:

- Katona ez az ember. De mi baja eshetett?

Mert vasba volt öltözve ez az ember, olyan otromba, elrozsdásodott páncélba, hogy rútságától a tevé is megtorpant.

És nyög az ember járás közben nagyokat.

A szamaritánus kénytelen kendőt vetni a tevé fejére, nehogy elragadja őt. E közben le is száll, s a tevét kantáron tartva nézi az idegent.

Nohát ilyen ócska páncélt se lehet mindennap látni, mint ennek van. A sisak horpadozott, a mellvas megrepedezett s befelé görbült; a térdvasak forgói nem hajlanak, s úgy látszik, ez az oka, hogy az ember úgy áll, mintha ülne, s talán úgy ül, mintha állna. A kezét se bírja jól kinyújtani, se behajlítani. Oldalt meg úgy ki van kopva a vas, hogy négy ujjnyi résen lóg ki az ember ruhája.

De különös, hogy ez a belső ruha valami aranytól fénylő drága kelme. Éppen nem illik össze azzal a nehéz, ócska vassal.

Mikor a furcsa vándor odaér, fölemeli a fejét és köszön a szamaritánusnak.

A szamaritánus megdöbbenve látja, hogy a vándor arcza tündöklő szépségű ifjú arc. Szemei, amennyire a sisakrostély látni engedi, ragyogók; az arcza rózsás és üde.

No, ha ez sem bolond ember, - gondolta a szamaritánus, - akkor én se megyek most Jerikóba.

És megszólította:

- Ifju ember! Mért cipeled azt a ronda, nehéz páncélt? Az idő meleg és háboru nincsen!

Az ifju búsan felelte:

- Nem látod-e, hogy szíjak és kapcsok ezen a páncélon nincsenek?

És megfordult, hogy hátul is megmutassa magát.

A szamaritánus elszörnyedve látta, hogy a fiatal ember bele van kovácsolva tetőtől-talpig a vasba. A teknősbéka nincs így beszorítva a teknői közé, mert annak legalább a feje, meg a lába kivan, de ennek, szegénynek még az arcát is a sisak sűrű rostélya takarja; a lábán súlyos vascsizmák, a kezén összehorpadozott, összegörbült, rozsdás vaskeztük.

- Szerencsétlen ifju, - szólt megindulástól rezgő hangon a szamaritánus, - segíthetek-e rajtad? Mert látom, hogy valami ördögi kegyetlenségnek áldozata vagy te, és sokat szenvedsz emmiatt!

- Köszönöm a jóakarodat, - felelte az ifju sóhajtva. - Rajtam bizony nem segíthetsz. Mert a páncél szorosan van rajtam, s ha le akarnád fessegetni, elbirhatatlan kinokat okoznál nekem.

A hangja tompa volt. Beszélni is alig tudott a vasrostély miatt.

A szamaritánus fölháborodva kérdezte:

- Dehát ki volt az a vadállat, aki téged ilyen szerencsétlenné tett?

- Én magam, - felelte búsan az ifju. - Mikor még éretlen eszü voltam, magam verettem magamra. Mert a királytól kaptam én ezt a páncélt és akkor gyönyörű volt. Ragyogott mint a nap; cifrázatai az égi testeket mutatták, és erősebb volt minden más páncélnál.

- De mégis, hogy lehattél annyira bolond!

- Reszkettem attól a gondolattól, hogy valaki el találja ragadni tőlem, és hogy akkor meg kell tőle válnom örökre.

- Dehát így élni mégse lehet. Valamit kell tenned, hogy megszabadulj a terhedtől.

- Nem lehet, - felelte sóhajtva az ifju. - Addig kell benne járnom, míg el nem kopik s míg a rozsdá le nem eszi rólam. Már kétszázkilenc éve hordom. Ki van számítva, hogy még valami hétszáz évig kell hordanom.

- De hiszen addig nem is élsz!

- Élek örökké!

A szamaritánus megrettent.

- Te talán nem vagy ember?

- De ember vagyok. Híreimet is hallhattad már: a nevem Mathuzsálem.

*

Mikor a szamaritánus fölébredt, nem kívánt egyebet az angyaltól, mint egy kupicza pálinkát.

MÁRIA KINCSE

Vala pedig Mária tizennégy esztendő, mikor eljegyeztették Józseffel.

A főpap felesége pedig leányként szereté Máriát. És monda neki az eljegyzés előtt való héten:

- Kik jönnek el az ünnepedre a te leánytársaid közül?

Mária pedig felelé:

- Veronika, Zefifóra, Zsuzsánna, Abigéa és Záhel.

Az asszony ekkor ajándékoza Máriának hat különféle színű nemes szövetet és arany fonalakat hogy ruhát varrának belőle, magának és leánytársainak.

Vala pedig az egyik szövet piros, mint a bíbor; a másik kék, mint a nefelejes; a harmadik sárga, mint a napraforgó; a negyedik zöld, mint az olajfa levele; az ötödik lila mint a jácint; és a hatodik fehér mint a hó.

Mária pedig szétosztá a szöveteket és fonalakat leánytársainak, magának pedig a fehéret tartá meg.

És monda neki a főpap felesége:

- Miért hogy nem a bíborszínű a te ruhád? A bíborszín illett volna reád eme napon.

Mária pedig felelé:

- Az én színem a fehér.

S vala öltözködve az eljegyzéskor fehérbe és sarui is fehérek valának.

Az eljegyzés után pedig előhozá a főpap felesége az ő kincses szekrényét és mondá a leányoknak:

- Válasszatok e napnak emlékére ékességet.

Amazok pedig várakozának Máriára, hogy elsőnek választana.

Mária pedig mondá:

- Mért vártok reám? válasszatok, kiki azt ami neki tetsző.

És a leányok választának szép kari kötőket, gyűrűket és násfákat, napkeleti igaz gyöngyöket és mellre való arany kösöntyűket.

És igen örvendezének.

Mária pedig csak álla közöttük szótlanul.

És a főpap felesége kérdezé őtet:

- Te nem választasz-e?

Mária pedig felelé:

- Engedd meg néném, hogy ne innen válasszak magamnak ékességet.

És az asszony mondá:

- Vajjon azt gondolod-e, hogy vagyon nékem rejtekben valamim, hogy onnan választhatnál?

S Mária felelé alázatosan:

- Vagyon néném.

S az asszony elképede e szónak hallatára s mondá:

- Hol?

Mária pedig felele:

- A kertedben.

És mindnyájan csodálkoznak e feleleten.

Mária pedig aláméne az asszonynyal és a leányokkal a kertbe. És megáll a szekfű előtt.

És lehajola, és megsimítja egy szegfűt, mondván:

- Szép vagy szegfű, szép vagy! De még sem téged választalak.

És megáll a rózsza előtt és hosszan nézé és mondá:

- Kedves virág te! de csak télen illenél énhozzám.

És megáll a liliom előtt, amely épp kinyillott, s mondá szeliden:

- Ezt választom.

És soha nem vön egyéb ékességet magára, sem a menyegzőn, sem annak utána a templomba menetkor, csak a kezébe egy szál liliomot.

A GYERMEK

Azon időben gyalog-utasok menének át Názáreten, és megszomjazván, a kútat tudakolák.

Hallván pedig, hogy a legjobb kút a rabbi udvarán vagyon, betérének oda és vizet kérének.

S leülének a kút mellé pihenni.

Az idő pedig tavaszban vala; és gyermekek játszadoznak a napon a fügefák körül, vidáman futkosván.

Csak egy tízéves gyermek ül vala magában a folyosón: régi nagy könyv előtt, és olvasá a fakó pergamenlapokat nagy elmélyedéssel.

A gyermek pedig szőke vala és hosszúhajú és fekete szemű; és egy fehér gyolcs-ing vala minden ruhája.

És az utasok csodálják vala szelid komolyságát.

S mondának neki nyájasan:

- Neked nem szabad-e játszaniod?

Ő pedig fölpillantván, felelé:

- De szabad.

- Miért nem játszol tehát? - kérdezők tovább.

Ő pedig fölemelvén szemét, felelé illedelmesen:

- Mikor a rabbi olvasnom enged, nem kívánok játszani.

És azok csodálják őt.

És ismét kérdezők:

- Ki tanított, hogy már ily zsenge korodban olvasol?

Ő pedig felelé:

- Anyám.

- És mi az amit olvasol?

A gyermek felelé:

- A próféták könyve ez: Dániel, Mikeás, Izaiás és a többi prófétáé.

És az utasok csodálkoznak az ő tiszta arcán és komoly szép szemén, és okosságán.

És egy utasasszony megsimogatá a haját, és melléje térdelvén megcsókolá őt, mondván:

- Ki fia vagy te, kedves?

Ő pedig elnyitván szemét, csodálkozóan néze az asszonyra:

- Istené. Avagy nem tudod-e, hogy mindnyájan Isten fiai vagyunk?

És tovább olvasa nagy elmélyedéssel.

A rabbi pedig ott ülén, felelé:

- A József ács fia.

KARÁCSON A NÁZÁRETI HÁZBAN

Jézuska egy napon hazafelé mendegéle az iskolából.

S vala ama nap téli, hideg, hóval teljes.

De a kis Jézuska nem fáza. Subácskája vala ama báránka bőréből, amelyet a pásztorok ajándékoznak születése éjén; a lábán sarucska; a fején süvegecske.

És íme, amint haladna az úton az isteni gyermek, látja egy koldús-asszonyt a názáreti hídon.

Öreg vala pedig az asszony és reszkete a fázásban. Megkékült vén kezét ölébe kulcsolva néze szomorún.

Jézus látja őt és megállja előtte.

És szóla:

- Asszonynéném, miérthogy itt ülsz a havas kövön?

Amaz pedig felelé:

- Nincs hol megpihennem. Mert úgy kerültem én e városba, mint a szélről fútt töviskóró. Idegen vagyok itten.

És Jézus mondja:

- Jövel mihozzánk. A mi hajlékunk meleg...

Amaz pedig felele:

- Óh édes-ajku gyermek! Iszen ha minden ember gyermek volna, bármely házba is beléphetnék.

És marada ültön.

Jézus pedig elszomorodék.

És benyitván a házba, találja anyját, Máriát az ablaknál ülve, ingecskét foltozván.

És Jézus köszönté őt, mondván:

- Dicsősség a mennyben Istennek!

S anyjához járulván, megcsókolá kezét.

Mária pedig megölelé a gyermeket és mondja:

- Szerelmes egy fiam, tudod-e, hogy ma van... születésed napja? Immár betöltöd hatodik évedet.

És vetkeztetvén őt a subácskából, tovább beszéle édesen:

- Mivel szerezzek néked gyermekem örömet e napon?

- Anyácskám, - felele Jézus, - csak oly örömet szerezz nekem, amely néked is öröm. Mert ahol ketten örülnek, az az igaz öröm: és ahol hárman örvendeznek, az a boldog öröm.

S Mária felelé:

- Miképpen örvendezhetnénk hárman? Avagy nem tudod-e, hogy atyád Kapernaumban dolgozik?

Jézus pedig mondá:

- A híd kövén az úton egy asszony-atyánkfia ül. Szólítsd be őt, mert az én hívásomra nem jó.

Mária pedig elcsodálkozék. És monda:

- Mely atyánkfia járna erre?

S Jézus felelé:

- Nem tudom nevét.

S Mária kérdé:

- Vajjon ő mondotta-e, hogy atyánkfia?

- Nem mondotta, - felelé Jézus.

- Hát akkor hogyan tudod, hogy atyánkfia?...

Jézus behunyá szemét és csendesen felelé:

- Érzem.

Mária ekkor kendőt boríta fejére és kiméne az útra. És megtalálá az asszonyt.

És szólítá nyájasan:

- Ki vagy te?

S amaz felelé:

- Koldus vagyok. Kapernaumból tévelyedtem ide. Mert homályos immár szememnek látása.

S Mária szóla:

- Jer velem.

Az asszony fölkele és követé Máriát.

És mikor elérkezének a házhoz, Jézus megnyitá előttük az ajtót. Mária pedig bevezetvén az asszonyt, széket tőn a tűzhely mellé. És monda:

- A tüzem elaludt, de a fal még meleg. Ülj le.

Az asszony szemérmesen letelepedék, és boldog fohászkodással áldja vala magában az Urat.

Jézus pedig monda:

- Anyácskám, a mi atyánkfia talán éhezik is...

S Mária felelé:

- Már adok ennie.

És elővév a kenyérét, és szelvén belőle, nyújtá az asszonynak, mondván:

- Nincs egyebem, asszonynénikém. A férjem odavan ácsolni. Ilyenkor nem főzünk.

S a koldus rebegé:

- Óh áldott óra! Óh áldott hajlék!

S törne a kenyérből. De a kenyér az ölébe fordula, mert nem bírja vala tartani ujjainak gémberegettsége miatt.

Mária azonban fogá a kenyeret, és szeletekre metélé az asztalon.

S amíg Mária ebben foglalatostkodék, a gyermek Jézus odahúzódék az asszonyhoz. És áhítatosan nézvén reá, két kis tenyerébe fogá a koldus asszony kezét, és huhókolá, lehelgeté.

És mind a hárman örvendezének.

ANDRÁS

Keresztelő János börtönben ül. A népe széteszlott. Csak egy-két tanítványa lézeng még Maseron falai alatt s várja a mester kiszabadulását.

De idő időbe múlik s Keresztelő János marad a falak között.

S ím a Jordán partján új próféta támad. Valami názáreti ember. A nép mindenfelől özönlik hozzája és nagy sokaság hallgatja mindennap az ő beszédét. Sokan vele is maradnak, különösen a nők és kísérik, gondozzák őt vándorlásaiban.

Jézus a neve.

Egy napon is ott beszél Jézus a Jordán vize közelében, egy pálmafa alatt:

- Örüljétek és vigadjatok, mert a ti jutalmatok bőséges a mennyben. Minek gyűjtenétek magatoknak kincset a földön: a rozsdá meg a moly megemészti és a tolvajok ellopják. Inkább gyűjtsetek kincset az égben, ahol sem a rozsdá meg nem emészti, sem a moly, sem pedig a tolvajok el nem lophatják. Ne aggódjatok azon soha, hogy mit esztek, mit isztek, mibe öltözködtek. Lám, az égi madarak nem vetnek, nem aratnak, sem csűrökbe nem gyűjtenek: a ti mennyei atyátok táplálja őket. S nézzétek a mezei liliomokat: se nem szőnek, se nem fonnak, és bizony mondom néktek Salamon az ő nagy dicsőségében nem volt úgy öltözködve, mint egy ezek közül. Szeressétek egymást és tegyetek jót azokkal, akik titeket gyűlölnék. Mikor pedig imádkoztok, csak így imádkozzatok: Atyánk, ki a mennyben vagy...

A nép a fűben ült körülötte. Az anyák az ölükben tartották gyermeküket. Minden figyelem a beszélő arcán csüggött. Milyen szelíd, fehér arc! Milyen tiszta és jóságos fekete szemek! Soha sem nevet és sohasem haragszik ez az ember. Csak mikor szomorú, mint a felhős ég. De minden szava szívekbe zengő, akár a sokaságnak beszél, akár egyesekkel szól.

Ahogy az imádságot mondta, arczczal az égnek fordult, gesztenyebarna haja szétomlott a vállán, a hófehér leplen, amelybe ő mindig öltözik. Nem hajlongott ide-oda és nem verte a mellét, hanem úgy beszélt föl az égbe, mint mikor a gyermek szól szeretettel az apjának.

És mikor elvégezte az imádságot, az arcza még egy percig úgy maradt, az égnek fordultan, mintha látna valakit odafönn a kéklő magasságban és hallgatná annak a feleletét.

Egy idős nő fölkiáltott a csoportból:

- Boldog a méh, amely téged hordozott és boldogok az emlők, amelyek téged fölneveltek!

A népcsoport mögött egy fekete sápadt zsidó állott. A ruhája teveszőrből való és poros. Hosszú vándorbotjára támaszkodva állott a fűben és sötéten nézett a beszélőre.

Aztán egy beteget hoztak Jézushoz. Galyakból készített ágyon hozták. Asszony volt, fiatal, összesorvadt asszony. Mikor szemét lehunyta, olyan volt, mint a halott.

Jézus rátette a kezét és így szólt:

- Hiszed, hogy én meggyógyíthatlak.

- Hiszem, - felelte az asszony.

- Hát akkor kelj fel.

És az asszony fölkelt.

Azután hogy Jézus elfáradtan leült egy sziklakőre, az anyák odavitték hozzá a gyermekeiket:

- Áldd meg őt, mester.

És a mester rámosolygott a kisdedekre.

- Hogy hívnak? - kérdezte egyenkint.

És megáldotta és megcsókolta őket.

Az idegen vándor leült a fűbe egy cseresznyefa alá, háttal ennek a jelenetnek. És kezét a térdein átfonva, a leáldozó napra merengett.

András volt pedig ez az ember, a Keresztelő János tanítványa.

Maseronból jött pihenés nélkül idáig. Az új próféta híre már előbb is el-elvetődött hozzá, de nem vette sokba. Most, hogy egy nagy csoport ment át a Maseron völgyén, s az mind Jézust hallgatta, azok mondták Andrásnak, hogy az új próféta beszédében ékeesebb, orcájában fényesebb, csodatevő erejű, nagyobb, mint János.

András amint ott ült, szemben a leáldozó nappal, a bogyózni kezdő cseresznyefa alatt, a testi-lelki fáradtságtól álomba merült. De ő nem vette észre, hogy aluszik. Ugy tetszék neki, mintha szemben állana Jézussal és azt mondaná:

- János küldött engem, hogy megkérdezzem tőled: te vagy-e a Messiás?

Jézus szeliden így felel:

- Mondd meg Jánosnak, hogy a sánták járnak, a világtalanok megvilágulnak, a halottak föltámadnak és boldog, aki énbennem meg nem botránkozik.

- Dehát ha te volnál az, akit vár a nép, kicsoda akkor János?

Jézus hallgatott.

András keserűn folytatta:

- János az Isten embere s amit ő vetett, azt most te aratod.

Teveszőr leplét a vállára vetve, merészen és haragosan nézett Jézusra és így folytatta:

- Nem tudom ki vagy, de tudom, hogy mit akarsz. A nép évezrek óta várja a messiást. Nem tudja honnan jön és nem tudja mikor, de sohasem várta úgy mint most, hogy római sasokkal van tele Dávid országa. A szent hír fényt ad a nevednek, mindennap többet, mindennap ragyogóbbat, végre fölemel - így gondolod - föl a Dávid trónusába.

Jézus halaványan és szomoruan állott András előtt.

- Belenézhetsz-e a napba? - mondotta ugyanazon a hangon, amelyen az előbb szólott. A napba az ember bele nem nézhet és nem láthatja, de azért a nap van: föltámad keleten és leáldozik nyugaton. Az emberek érzik a melegét, meg a világosságát, de magát a napot nem láthatják. Ha tudni akarod, ki vagyok, nézz a napba. Amott áll a hegyen. Ha látni akarsz engem a Dávid trónusában, nézz a napba. Meglátod az én trónusomat és meglátod az én koronámat.

És András belenézett a napba. A szemét az első pillanatban aranykáprázat borította el és ő nem látott semmi mást, mint vakító fényözönt. De csakhamar megenyhült a napnak ez a fényessége s az aranyló fényözönből egy violaszínű dombot látott fölemelkedni maga előtt. És a dombon három kereszt volt, három bitófa, aminőre a rómaiak szokták fölfeszíteni a rabszolgákat, az utonállókat, meg a gyilkosokat.

András elfordította volna a fejét, mert szörnyű volt neki mindig a kivégzés látványa, de a középső kereszt fehér alakja megragadta a figyelmét. Az nem volt közönséges ember. A fején tövisből font korona s lent a katonák királyi biborköppönyegen osztoznak. A fölfeszített a fejét a mellére hajtva vonaglik. Köröskörül tengernyi nép. A kereszt tövében kezüket tördelő asszonyok. Egy katona létrát támaszt hátulról a keresztnek. Táblát viszen föl és odaszögezi az elítélt feje fölé. András olyan tisztán lát minden arcot, mintha három lépésnyire volna. A betűket is látja a táblán, s azt olvassa bennük:

A zsidók királya.

A kereszten szenvedő fölemeli ekkor az ő kintől eltorzult arcát, és Andrássra néz.

Jézus az.

András összeborzadt. Megdörzsölte a szemét és körülnézett.

Egyedül ült a gyepen. Köröskörül az esti bogárzengéstől áthatott csöndesség. A nap helyett a hold áll az égen, és fehér fénynyel világítja meg a Jordán vizét, a füvet, a pálmákat.

A néptömegből egy kis csoport itt van még. Mások a lefelé kigyózó úton mennek, részint gyalog, részint tevéken hazafelé. Jézus most is ott ül a kősziklán, és az utolsó búcsuzkodókat áldja meg: két férfit, egy nőt, meg egy gyermeket.

András ekkor fölkel. Ingadozó léptekkel ment Jézushoz, és leborult előtte, mondván:

- Engedd, hogy veled maradjak.

Jézus pedig felel:

- Velem maradhatsz. Mert vak voltál te, és megnyíltak a te szemeid, fázott a te szived és megmelegedett az igaznak látásában.

És e naptól fogva András is követte Jézust, s vele maradt mind ama napig, amelyen az írás beteljesedett.

MAGDOLNA

Szín:

Dorbézoló társaság Poklos Simon házában.

Az asztalon és a terem oszlopain tavaszi virágfüzerek, és harmadáig fogyott piros viaszfáklyák.

Három selyemkárpit, földigérő, nagy. Egyik hátul, az a kijárat. Másik balról, az a belső szobába nyit. Harmadik jobbról, elől: az ablakot takarja.

Személyek:

PILÁTUS.

SAUL. Siheder egy római főúr kíséretében.

SIMON

SZEKILÁH | farizeusok.

DAR-TIVVA, kereskedő.

ZOZIMA, római leány.

MAGDOLNA.

KLAUDIA, Pilátus felesége.

Más farizeusok és római főurak. Táncos leányok.

Hátul zenészek.

*

PILÁTUS: *(Köszöntőt fejez be:)*

... hogy a zsidó nép és a római
ne farkas szemmel nézze-lássa egymást,
hanem mint a galamb, hogy vegyesen
tanyázik együtt: hamvas a fehérrel.

Örömjaj. Lármás zene, amely a következő percben lágy táncdallamba kezd.

MIND: *(Összevissza:)*

Vivát! Vivát! Jehhi ha készár!

Három leány táncra perdül a terem közepén.

EGY RÓMAI: *(Fölkel és tántorog:)*

Akárcsak három liliom tánczolna.

Csókot!

A leányok kacéran mosolyognak rá.

Tovább tántorog ki.

PILÁTUS: *(A zenéhez az asztalnál álltában afféle tyuhaj mozdulatokkal rázza a füle mellett az öklét. Leül.)*

Hova tűnt a szőke boszorkány?

Alig fogott a tánczba, mire nézném,

csak libben-lobban mint a denevér:

és eltűnik.

SIMON:

Tán nyugalomra tért. *(A szolgálákhöz.)*
Keressétek meg.

SZEKILÁH: *(Pilátushoz:)*

A Szalóme tánczát
láttad-e már, mi szédítően járja?

PILÁTUS:

Hat évvel ezelőtt, hogy idetettek.
Olyan volt akkor, mint a nyári reggel
gyengén feslő piros, friss mályva-rózsa.

SAUL: *(Nevet.)*

Ma már teljesen feslett!

PILÁTUS: Gyöngé volt,
de a szeme már akkor csupa tűz.
No eljártuk a Szalóme tánczát.

SAUL: *(Részeg tűzzel:)*

A Szalóme tánczát! Hol az a lány?

SIMON: *(A szolgálákhöz.)*

Nézzétek meg csak a kárpit mögött.

SZOLGÁK: *(A jobb kárpitot félrevonják. Kívülről kékesfehér világosság vetődik be.)*

SIMON:

Hazament már.

SZEKILÁH:

Az imént láttam itt.

SIMON: *(A kárpitra tekint. Szekiláhhhoz:)*

Virrad. Mondd hangosan: hadd értsék.
Tudod, hogy a próféta erre jár,
a próféta, aki meggyógyított.

SZEKILÁH: *(Halkan:)*

A názáreti?

SIMON:

Az. És én szeretném,
ha betérne hozzám. Talán betér...
S bánom is én akármit mondanak,
úgy fogadom, úgy megvendégelem,
ahogy Salamon Sába királynéját.

SZEKILÁH: *(A fejét rázza. Bizalmasan:)*

Vigyázz: nehogy rossz hírbe keveredj.

A zene elhallgat.

EGY SZOLGA:

Magdolna elment már.

PILÁTUS:

Elment. No lám.

SAUL:

Hát fuss utána! Hozd vissza hamar!

Mondd, hogy a helytartó kérdezte: hol van?

SZEKILÁH:

Nincs kedve ma. Bort is alig ivott.

SIMON:

Vagy hogy sokalta a fenmaradást.

EGYIK LEÁNY:

Megbántottátok tán. A magunkfajta
szavakban is a selymet kedveli.

És ő királyi vér...

EGY RÓMAI: *(Legyint.)*

Egy koldus is,

ha egyébbel nem, azzal dicsekszik itt,
hogy koldusbotját a Paradicsomban
maga Ádám metszette furulyának.

SAUL: *(Legyint.)*

Csak vessetek neki egy aranyat...

Szolga visszatér Magdolnával.

MIND: *(Örömszajdulással:)*

Éljen! Megvan! Itt vagy? No csak hogy itt vagy!

SZOLGA: *(Két kézzel tartja Magdolnát.)*

Elfogtam. Ott állt már a kapuban.

Várta, hogy megnyissák.

MAGDOLNA: *(Huzakodik.)*

No te bolond.

El ne szakítsd a pénzfüzéremet.

(A társasághoz mosolyogva:)

Ma lett teljessé: éppen száz arany.

SIMON: *(Kedvetlenül.)*

Táncolj! Mulattasd a vendégeket.

Halk zene.

PILÁTUS:

A lustaság vénít! Ifjít a táncz!

MAGDOLNA:

Nem lustaság, csak... Nem tudom mi lelt.

Tegnap óta... a fejem olyan, mintha
visszajáról forogna a malom.

(A farizeusokhoz álmodozó szemmel.)

Láttam a prófétát tegnap...

SAUL:

Badarság.

SIMON: *(Halkan:)*

A szent názáretit?

MAGDOLNA: *(Bólint.)*

Fehérben állt a sokaság fölött...

SZEKILÁH: *(Legyint.)*

Népámító.

MAGDOLNA:

Egy szava se!

ZOZIMA: *(Felugrik.)*

Zenét! Ez az igaz!

Halk zene.

A bor! a dal! a forró szerelem!

EGY RÓMAI: *(Vidáman visszarántja Zozimát a kerevetre.)*

SIMON: *(A fejét rázza. A társasághoz:)*

Soha ember úgy nem beszélt mint az.

MAGDOLNA: *(Folytatja:)*

Oly édesen, oly lelket-nyugtatón.

A sokaság rezgő füvekként állt

a közéje szállt fényes hold körül.

Balzsamcsepp minden szó az ajakán.

Egy-egy igéje szinte végigömlött

rajtam bizsergő hűvös borzongással,

a sarkam is zsibbadozott belé.

Minden mondása úgy kísért azóta,

mint valami bűvös melódia,

amely álmunkban is fülünkben zümmög.

PILÁTUS: *(Unottan:)*

Táncolj!

MAGDOLNA:

Csak hátul vontam meg magam,

mert azt mondták, hogy a lelkekbe lát.

(Maga elé bámul.)

... Azóta nincs íze a bornak.

SAUL: *(Kelyhet nyújt. Mámorosan.)*

Ezt igyad: ezt a vöröset. Ez újra lángra gyújt!

ZOZIMA:

Ettől a lángtól mindent elfeledsz.

Nem prédikálnak azok csak halált.

Az élet ez: igyál! Ettől meglásd:

zsibbadt bokáid tűz cikázza át.

Táncolj Rómának, bájos Judea!

(Itatná a kehelyből Magdolnát.)

SAUL:

Kedvet adok.

(Erszényt vet az asztalon át Magdolna lábához.)

Ne kéresd hát magad!

Zene.

MAGDOLNA: *(Kap a pénzen. Tenyerébe tölti. Fitymálva mosolyog.)*

Ha pénzt kapok így olvasatlanul.

csupán a császár képe érdekel.¹

De ebben hol van? *(Nevet.)*

PILÁTUS:

Ne csupa arany!

De csak fátyolban!

SAUL:

Fügefalevéllal!

Vagy annélkül!

PILÁTUS:

Tűzzel!

ZOZIMA: *(Poharat emel.)*

Éljen az élet!

EGY RÓMAI: *(Megcsókolja az egyik leányt.)*

SAUL:

Az Éva menyasszonyi ruhájában!

A zene erősebben szól.

MAGDOLNA: *(Kacéran nevet, miközben a pénzt szemléli.)*

Tíz kép! Vivát! Vivát!

(Tánczra lebegtetni kinyújtott karral a fátyolát. A ruháit egyenkint veti le. A fejét megrázza. A haja leomlik.)

SZOLGA: *(Pilátushoz.)*

Egy idegen sürgős ügyben keres!

SAUL: *(Nyersen.)*

Nincs itt!

PILÁTUS: *(Aggodalmasan.)*

Levél talán?...

SAUL: *(Részeg dühösen.)*

Taszítsd ki!

A zene halkul.

SZOLGA:

A császárnak hozott valami kincset.

¹ A császár képét csak aranyra verték.

PILÁTUS: *(Érdeklődéssel:)*
Kincset a császárnak?

ZSIDÓK:
Jehhiha készár!

SIMON:
Bocsássátok be. A császár nevével
minden ajtó megnyílik Izraelben.

A zene elszűnik.

MAGDOLNA: *(A jobb kárpit mellett a földre ül.)*

DAR-TIVVA *(Kereskedő belép. Hajlong. A kezében nagy alabástrom parfönpalack.)*
Bocsáss meg, hogy itt zavarlak uram,
de útban vagyok Jaffa, Róma felé,
s alig viszek mást, csak e kis edényt.
A távol Indiának illatkincse
van ebben itt, királyoknak való.
Itt gondoltam rá a város alatt,
hogy a helytartó évről-évre küld
ajándékot a felséges uraknak.
Az este jelentkeztem palotádban,
és tisztelt nőd mondta, hogy itt talállak.

PILÁTUS: *(Egy rómaihoz.)*
Honnan tudja?

EGY RÓMAI: *(Vállat von.)*
Hát... Kémleltet talán.

PILÁTUS:
Szép zivatar!

DAR-TIVVA:
Egy ind királyi nőnek
gyűjtötték ezt harmatos éjeken,
mikor a nárdusz illatos kalászáat
csillag-fénynél kell összeválogatni.
Száz emberkéz gyűjtőmunkája ez.
S a százegyedik: nézzétek edényét,
ezt a kövé vált havat, faragottan.
Nézzétek uraim a gyertya-fénynél.
Mily átlátszó! És színig tele van.

PILÁTUS:
Tehát ajándék a császári háznak.

DAR-TIVVA: *(Meghajol.)*
Ajándék. Csak csekély költségemet
kérem. Gondolhatod: nem ingyen adták.
S a mákfej nem oly könnyen áll a szárán,
mint az enyém állott a nyakamon...

PILÁTUS: *(Kedvetlenül.)*

Hát mennyi az, no?

DAR-TIVVA:

Száz arany csupán.

A ház gazdája ismer, Szekiláh,
szintén tudja, hogy negyven jó tevém
fordul meg minden ősszel és tavasszal
Napkeletnek nagymessze tájain.

PILÁTUS: *(A szolgákhoz:)*

Bolondokat eresztetek ide?

DAR-TIVVA:

Mondtam uram, hogy ez királyi kincs.
Egy tűt... Im általszúrom a pecsétet...
S talán egy miknyi csepp ha áthatol...
illattengerré válik ez a ház.

(Lefelé rázza az edényt.)

Hisz Indiában ettől illatos
a királyoknak temetője is.
Az ezeréves koronás halottak,
ha látnátok, - vélnétek: alszanak.

(Rázza az edényt.)

MIND: *(Az illatot szippogatva.)*

Áh! Áh!

DAR-TIVVA:

A császárné ha fürdőjébe cseppent...

PILÁTUS:

Vezessétek ki!

DAR-TIVVA:

Vagy hajára ken...

SAUL:

Ki! Ki!

DAR-TIVVA:

Bocsánat, hogy zavartalak.

SAUL: *(Ordítva.)*

Dobjátok ki!

MAGDOLNA: *(Leszakítja a lánczát.)*

A kenet az enyém!

DAR-TIVVA: *(A pénzt olvasva el.)*

Tíz, húsz, harmincz, harminczöt, negyven, ötven...

EGY LEÁNY: *(Magdolnára:)*

Nem a kalmár az örült, hanem ez.

MÁSIK LEÁNY:

Mit tesz vele?

MAGDOLNA:

Majd magam viszem el
s teszem a császárné lába elé.

- Mi az ára? - Semmi, felséges asszony.
- Hát mégis mit szeretnél? - Csak egy há-
zat, egy házikót a Tibériás partján.

ZOZIMA: *(Nevet.)*

Márványt persze!

SZEKILÁH: *(Nevet.)*

A vénségére gondol.

MAGDOLNA: *(Álmodozó szemmel maga elé:)*

Arra. Ha majd az ősz jő s hervadok,
úgy hervadjak el én is egykoron,
mint a rózsa a bársonyvánkoston.
(Egy percre lehajtja a fejét, aztán szilajon fölkapja.)
Dehát addig!... Zenét! Éljen az élet!
(Lengeti a fátyolát.)

a tánc! a bor! a mámor, szerelem!

MIND: *(poharat ragad.)*

Ez az!

MAGDOLNA:

Rázzuk meg a fát virágában!
hogya a fejünkre a virága hulljon,
ne pedig holt-hült sárga levele.

SZOLGA: *(Elinti a zenét: Ijedten.)*

A helytartóné önnagysága jő...

PILÁTUS: *(Megrezzen. Fölkel.)*

Ültesd le künn. És mondd, mingyárt megyek.
(Vizet locsol az arcára. A haját rendezi.)

SIMON: *(Ijedten a nőknek:)*

Kotródjatok!

(Félrevonja a bal kárpitot:)

Erre is mehettek!

MAGDOLNA: *(Ijedten kapkodja a szerte szórt kendőket és ruhákat a jobb kárpit mellett.)*

KLAUDIA: *(Belép. Két nő és két katona kíséri.) (Tekintete Magdolnán áll meg.)*

SIMON: *(Eléje lép üdvözlő mozdulattal.)*

MAGDOLNA: *(Még térden áll, és az erős nézésre félőn hajlik a kárpit felé.)*

KLAUDIA: *(A haragját nyelve, Pilátushoz:)*

Valóban sajnálom... De követek
érkeztek Rómából, s még délelőtt
fogadnod kell... Miféle nő ez itt?

PILÁTUS: *(Zavarodottan.)*

Megyek már lelkem, már megyek.

Kissé hosszúra nyúlt a vacsora.

De farizeus barátaimért...

KLAUDIA: *(Szigorún.)*

Ki ez a nő?

PILÁTUS:

Cseléd itten. Gyerünk.

(Kezet szorít Simonnal. A többinek búcsút int.)

Jer Klaudia. Csak nem állsz véle szóba!?

Zsidó vigalmakon...

KLAUDIA: *(Magdolna mellett elhaladva utálattal:)*

Rongy! Förtellem!

Mind el.

Három-négy részeg a szolgák támogatnak. Sault is. Csak Magdolna marad.

MAGDOLNA: *(Az előbb ahogy a ruháit szedte, térdelt. Most már ül a szőnyegen, egyik lábát maga alá vonva, másikat kinyújtva, balkezén támaszkodva.)*

„Cseléd?” Ilyen keze van a cselédnek?

S ilyen haja? És ilyen gyűrűi?

És ilyen illatszere, aminő

a császárnénak sem lehet. Mert, - drága!?

(Fölveszi az edényt és szagolja. A szeme egy percre behunyódik. Az edényt visszabocsátja a földre. Marad térden ültön. Maga elé néz.)

„Rongy?” Én? A selymen oly mohón nem kap a férfi, mint ezen a „rongyon”.

Mért nem is vágtam a szemébe bátran az én nevem: „Boldogság. Szerelem.”

(Behunyja a szemét. Percnyi hallgatás után elmeredt szemmel, susogva:)

„Förtellem!”

(Maga elé bámul.)

Az: förtellem. Kimondta

a szót, amely magányos éjeken

felzúg lelkeknek mélységeiből,

zúg hosszan, hidegen, borzongtatón,

mint őszi szél a temetői fák közt.

(Egy tövig égett szövétnek halk sercegéssel elalszik.)

Ki szól bennem? S mért éppen azt a szót,

amit az az idegen asszony ajka?

S mikor szemem a csillagokon áll,

s elgondolkodva kérdelem: Mi van ott?

ki az, ki nékem szigorún felel:

„Mi közöd véle: szennynek és mocsoknak nincsen helye ott a fehér világban!

Te a földé vagy, a földé maradsz.”

Ki mond engem halottnak, mikor élek?

(Másik fáklya is elalszik.)

Lám Zozima, az is római nő,

és azt kiáltja „Ez az élet! Ez!

a mámoros tánc, mámoros kehely,

két szív tűzésnek egybelángolása!”

A kettő közül melyik az igaz?

(Távoli halk üdvözlő népmorajlás.)

Nem az enyém-e ez a szőke test,

formás húsomnak fehér bársonya,

hogy annak adjam, aki megkiván?

(Kezét a mellére tapasztja. Elképedve néz:)

A belső hang zúg: „Nem: a lelkedé!”

(Egy perczre elhallgatva bámul maga elé.)

(Harmadik fáklya alszik el.)

A lellemé.

(Szünet.) (Maga elé mintha álomban rebegne:)

Oh voltam én is egykor

narancsvirág, fehér narancsvirág.

Dehát mivé válik a virág, ha letörték?

Elvégre is szemétdombra kerül.

S akkor a neve nem virág: szemét.

Kik tegnap csókolták, ma rátapodnak...

Oh förtelem!

(A pénzt eldobja.)

Oh átkozott arany!

Sárga vetőmag a Sátán kezében!

(Gúnyosan:)

„Tánczolj Rómának bájos Júdea!”

Tánczolj, tánczolj, a részeg állatoknak,

hogyan a végén borszagú csókjaik

válladra nyomják és üvöltsenek:

„Éljen az élet!” - Hát ez az élet?

Másnap mikor utcán találkozunk,

mért fordítják hát el az arcukat,

mintha dögvészt látnának fejemen?

(Fölkel, szinte rázkódva, mintha békát utálna.)

Oh förtelem!... Pokolsár... Szennymocsár!...

(Kínlódva:)

Dehát merre van az út kifelé?

Hol van a kéz, amely kivon belőle?!

Nincs út! Semerre!... Ha már benne vagy...

benne maradsz, benn!...

(Lerogyik, félig ülő helyzetbe a jobb kárpit mellett, s a feje lecsügged.)

Népmorajlás. Erős üdvözlő hozsánna, amely egyszerre elcsendesül.

EGY HANG *(künn prédikáló erővel:)*

Én vagyok az út...

MAGDOLNA: *(A fejét fölveti, szinte elhanyaglik. A szeme elnyilik. Rebegő ajakkal:)*

Az út...

(Ránt a kárpiton, amelyen nappali világosság árad be. Elhőkölve bámul kifelé.)

A HANG *(odakünn:)*

... az út, az igazság, az élet!

DIZMÁSZ

Midőn Jézus Bethániában jára, leüle pihenni egy ház elé. A nép pedig hallván az ő hírét, odagyülekezék, sokadozván a piacon.

Lőn pedig, hogy Judás egy embert pillanta meg, idegen földről valót, ki hátul állván bámulja vala Jézust, amint némelyekkel beszélget vala.

És Judás meglátván őtet, mondá Jézusnak halkán:

- Lator ember az, és törvény elől bujdosó. Akarod-e, hogy elűzzem?

Jézus pedig felelé:

- Ne bántsál.

S fölemelvén szavát a sokaság előtt, szóla ekképpen:

- Én vagyok az út, az igazság és az élet. Aki hiszen énbenem, el nem kárhozik, aki pedig nem hiszen, immár elkárhozott. Mert világossággul jöttem én e világra, hogy senki sötétben ne maradjon, aki énbenem hiszen.

És szóla példabeszédben, mondván:

- A hegyek között vagyon egy község, ahol az emberek fejére nem száll por és az emberek lábát nem szennyezi a földnek sara, mivelhogy fenyőfák és ciprusok helye az, és olyan fáké, amelyek örökkön zöldelők; és a földet borítja gyöngye pázsit; mint ahogy a paloták márványát a szőnyegek borítják.

Az emberek pedig fehér selyemből való ruhát viselnek ottan, és tiszták, miként a liliumok.

És az ő örömük az ő fehérségükben vagyon.

Él pedig közöttük egy agg ember, aki nem ismeri esztendeinek számát. Ő az atyja mindnek. Ő a fejedelem. És igen szeretik őtet, mert jó és bölcs.

Lakik pedig azon agg főember magas és tornyos palotában, hogy annak tornyából láthassa az ő fiait és leányait.

Mert minden reggel elszélednek az ő gyermekei, dolgozván a mezőn és az erdőn, kiki a maga ereje szerint.

És az atya rajtok tartja szemét, számontartván őket, mint a pásztor a maga juhait.

És mikor leszáll az esti sötétség, meggyújtja az ő lámpását a toronyban, hogy akik elbódorogtak, lássák merre kell visszatérniök.

Lőn pedig, hogy egy fiu elhagyta a község határát és pillangókra kapadozván, mocsaras helyre kóborolt.

És csak akkor döbbene meg az ő szívében, amikor látá, hogy ruhája térdig csatakos.

- Kint hálók, - mondotta, - és megmosom holnap az én ruhámat, minekelőtte hazamennék; hogy meg ne utáljon engemet az én atyám, és meg ne tagadjanak engemet az én testvéreim.

De másnap megfelelte az ő fogadását és még messzebb kóborolt. Ruháját pedig belepte az erdei szenny és a mocsáriszap övig.

És ismét elszomorodék, és szóla, csüggedezvén:

- Vajjon megmoshatom-e az én ruhámat tündöklő fehérre, amilyen volt az én elindulásomkor?

S aluvék ismét a sárban, a kigyók és skorpiók tanyáján.

S lőn, hogy pihenése után látá a világosságnál a földet aranyat termőnek. Mert a föld aranya sárban terem, és kövek és tövisek között. Látván pedig ezt, megörvende és eszét a kincsekre veszíté.

A bolondok földje vala pedig ama hely, és az ördög fiaie, kik arra vannak kárhozva, hogy az aranyat imádják.

És ő közéjük vegyüle, küzködvén olykor velük, és tévelyegvén az ő országukban, és imádá ő is az aranyat.

És megfélekedék az ő szülőföldjéről.

Lőn azonban, hogy egyszer megbetegedék és gyötrődik vala a félelemtől, hogy meghal.

És kiálta az ő szívében:

- Hol vagy, én atyám, és hol vagytok testvéreim! Oh, mért is távoztam el tőletek! Immár a halál országa az én hazám, és hollók ülnek az én fejem körül. Vajha sohse távoztam volna el Atyám országából, ahol nincsen halál.

Főlemelvén pedig szemeit, látá a lámpást a hegyekben, mint csillagot.

És akkor méginkább elszomorodék. Mert ruhájára tekinté és látá, hogy vérfoltok is estek belé.

S megismervén köntösét, hogy az nem ebből a világból való, megrendüle az ő szívében, és kiálta jajszóval:

- Oh én eltévelyedett! Nincs már nekem visszatérésem többé. Mert hiu kincsre vesztettem az én lelkemet, és a Káin útjára fordultam gonoszságomban.

Lőn pedig, hogy meggyógyula és fölkelvén, elszórá magától az ő aranyait.

És tisztavizü forrást keresé, hogy megfehérednék az ő köntösében és visszatérhetne atyja országába.

É mossá vala köntösét éjen és napon át; mossá vala szappannal és egyéb tisztítószerekkel.

De sem a szappan, sem a tisztítószer, sem a víz nem fogja vala a köntöst.

És akkor kétségbeesék, hogy többé haza nem térhetne, és sír vala keservesen.

És íme, ahogy könnyei lehulladozának az ő ruhájára, a ruha megfehéredék, mintha hópelyhek tapadtak volna reá.

És megindula az ő szívében és monda:

- Vajjon lehet-e annyi könnyem, mint amennyi szennyem?

És méginkább sír vala azon való bánatában, hogy a régi szennyet ki nem moshatja többé ruhájából.

S íme amint ruhájára tekinté, látá, hogy megfehéredék az, miként a télnek fehér hava.

S elindula akkor a csillag felé reménykedve és örvendezve.

Bizony mondom nektek, mindnyájan ama hegyi országból valók vagyunk. Az atya a mi Atyánk, és a fehér köntös a mi lelkünk.

Az Atya pedig minden este meggyújtja az ő csillagait, mutatván nekünk, hogy él és hogy gondol reánk; és hogy akik eltévelyedtek, visszataláljanak.

*

A lator pedig, ki ezeket hallja vala, kezébe rejté az ő arczát és könnyeze.

AZ ISMERETLEN ORSZÁG

Ül vala Jézus a temető mellett, egy mohos sziklakövön, és tanítja vala a sokaságot.

Kijöve pedig egy asszony a temetőből, és általmene a férfiak között, és letelepedék az asszonyi állatok közé, akik Jézust környül ülik vala.

És az asszony bús vala, mint a szomorúfűz, és az orcája vizes, mint a hajnali pázsit.

Jézus pedig meglátván őtet, mondá:

- Kit gyászol a te ruhád, és kit siratnak a te szemeid?

Amaz pedig felele, mondván:

- A kisebbik fiamat gyászolom, és az ő elvesztését siratják az én szemeim.

Jézus pedig látván, hogy a sokaság szomorú csendességgel nézi az asszonyt, szóla:

- Az Ur adta, mert ő akarta adni; az Ur elvette, mert ő akarta elvenni. Nem tudhatod miért adatott, és nem tudhatod miért vétetett el? De bizony mondom neked, nincs elveszve, amit a mi Atyánk az ő kezében tart, hanem csak a mi szemünk előtt.

És szóla a népnek példabeszédben mondván:

Vala egy hatalmas király, akinek vashányái valának az ő országa mélységeiben. És küldé némelyeket a bányákba, hogy vasat gyűjtenének.

Azok pedig alámenvén, letelepedének a mélység barlangjaiban, és dolgozának az ő erejük szerint.

Lőn pedig, hogy nagy időközön át elfeledék a felső világot, ahonnan küldettek vala, és dolgozának annélkül, hogy tudnák: miért és kinek?

És magukénak tarták a mélység világát.

A király pedig titkon szemléli vala őket, és az ő munkáikat; és a mélységben levők nem láthaták őt, mert sötétséggel vala bēfedezve az ő orcája.

És mondá a király az ő kísérőinek:

- Akaratommal helyheztetém ide e népet, hogy hasznosakat gyűjtván, országomat és magukat gazdagítsák. De elszólítom immár azokat, akik eleget dolgoztak, hogy fönt éljenek az ég kárpitja alatt, és boldogok legyenek az én jószágomban.

És mikor a munkások aluvának, le-leszállának az ő szolgálai és föl-fölhozának egyet-egyet az ég kék kárpitja alá, ahol a nap süt, a virágok nyílnak, és az emberek arcza tiszta.

És a király gazdagságot ada nekik.

Azok pedig megismerék őtet, és megismerék igazi világukat, és mondák örvendezvén:

- Áldott a te neved, és áldott a te jószágod urunk király! Oh hozasd föl urunk a többi népet is!

A király pedig felelé:

- Senkise marad odalent, hanem csak ideiglen. Mert mindenkinek föl van írva a neve és ki van mérve az ideje. Hanem hogy el ne epedjen a ti szívetek, hozathattok föl a ti gyermekeitek közül.

Amazok pedig odalent siratják vala az ő társaikat, és az ő gyermekeiket.

És szóla Jézus más példabeszédben is, mondván:

A tengerparton egy szegény ember élt. Jámbor vala pedig az ember, és szorgalmatos az ő dolgaiban. És az Úr megáldotta őt gyermekekkel.

Egy napon kiméne az ember a tengerre, hogy megvetné az ő hálóját. S vele méne az ő legnagyobb fia is.

És szóla az ember az ő fiának:

- Te itt meríts hálót a parton, és halat fogván, vidd haza. Én beljebb megyek, ahol a nagyhalak járása vagyon. És amit fogok, eladjuk holnap a városban.

Lőn pedig, hogy mikor messzire ment volna a parttól az ember, vihar kerekedett és a szelek elragadák az ő hajóját.

A fiú pedig látá az ő atyjának veszedelmét és segítségért futkosa. És előjöve az ő anyja, és előjövénének a szomszédok is. De senki se mehet vala a vízre, a hullámok temérdeksége miatt.

A szelek pedig elragadák a hajót, mint a sas a bárányt, és az ember Istenhez kiálta az ő rettegésében.

Lőn pedig, hogy egy idegen országbeli hajó jelenék meg a vízen, és a hajó népe kiemelé az embert, mikor immáron merüldözék.

Az ember pedig fölnyitván szemeit, látta az eget, s látta a hajó szépségét és erősségét, és bámula mindeneken.

És szállt a hajó, mintha szárnyai volnának; s vala a hajó kormányán egy ember, akinek keze és lába sebesült vala, és süveg helyett tövisből font koszorut hord vala az ő fejében.

És vivék az embert a tenger tulsó partjára.

Állanak vala pedig a parton emberek, várakozván a hajóra seregestől.

És mikor a hajó megérkezék, kiemelék őt, és kiemelék a többi jövevényt is, úgy hogy nem marad vala a hajóban, csak a kormányos.

És a hajó visszatért a tengerre, ők pedig ott maradának.

Ekkor az ember megösméré a parton az ő szomszédját Fülöpöt, akit halottnak gondolt vala.

Megfélemlék pedig az ő szívében és nem mer vala ő neki szólani.

De amaz fölnyitá az ő ajkát, és mondá:

- Ne félj! Mert jó tartományba kerültél te, és jó emberek közé. Hajlékot építünk neked és bőségben élsz te itten, mert dúsabb ez az ország mint Kánaán.

S más emberek is jövének hozzájuk, és öltözteték őket fényes köntösökbe; ülteték dúsan meg-
rakott asztalhoz az ő szomszédja mellé. És citharák penegnek vala ottan, és minden jószagu
illattal illatozék.

És monda neki Fülöp az ő szomszédja:

- Hogy él az én lányom és hogy él az én feleségem?

Az ember pedig elmondá neki.

És vigan lakozék három nap és három éjen át, mert látá, hogy az emberek jók, és hogy senki se szegény ebben az országban.

Mikor pedig legvígabban vala, láta magával szemben ülni asszonyokat, főképpen öregeket, és láta egy kis gyermeket, akinek csakugy szolgálnak vala, mint öneki.

És akkor eszébe jutának az ő gyermekei és sirva fakada.

És mondá a gyermeknek:

- Magad vagy-e itten, hogy két öreg között ülsz, akiknek sem gyermeke, sem unokája nem vagy?

Felele a gyermek, mondván:

- Magam vagyok.

És ismét mondá a gyermek:

- Engem csak azért hoztak el, mert az én szülőim élemedett koruak immár, és én vagyok akit legjobban szeretnek. És én várom őket mindennap a parton.

Az ember pedig nem érti vala a gyermek beszédét, s még inkább búslakodik vala.

A lakomán levők pedig mondanak neki:

- Mért sírsz? Nem adtunk-e neked hajlékot, márványból valót és kerttel környékezett? Nem öltöztettünk-e pompázó ruhákba és nem kentük-e meg a te fejedet illatos vizekkel? Nem öntöttünk-e édes italt a te poharadba, és nem úgy ülsz-e velünk, mintha öröktől fogva köztünk éltél volna? Szokatlan a mi szemünknek a bánat!

Az ember pedig felele:

- Távol vannak azok, akiket az én szívem szeret, és siratnak engem, mert halottnak gondolnak.

S mikor látá, hogy a nép elcsendesülve hallgatja őtet, megerede az ő bánata, mint az esső a felhőben:

- Őt gyermekem van, s a legnagyobbik már halász; az utána való meg hárfát penget az Ur templomában. A harmadik szép, a negyedik kedves, a legkisebbik meg egyetlenem! És szeretem az én feleségemet, mert ifjúságomban csatlakozott hozzám, és hű volt, és áldott az ő két keze.

És a szemét behunyván, így siránkozik:

- Vissza akarok menni hozzájuk!

És ahogy ezt mondja vala, látja, hogy a lakomán ülők csodálkozással néznek reá.

És szóla ekkor Fülöp az ő szomszédja:

- Ne ítéljétek meg őt, mert nem tudja, hol van, és nem tudja, hogy innen vissza nem térhet senki.

És korholá az embert halk szóval, mondván:

- Nem szabad tudni a tulnan levő népnek, hogy mi van itten. Mert nem azért tette az Ur a tengert e két ország közé, hanem hogy el legyen választva ez a két ország. És aki amott van, nem ok nélkül van amott, és aki emitt van, adjon hálát az Urnak.

Szól vala pedig az ember, a könnyeit ontván:

- Csak legalább egy gyermekem is volna itten, hogy mindennap láthatnám őtet, és megcsókolhatnám kedves orcáját!

Felelé pedig Fülöp:

- A gyermeknek fel kell nőnie amottan. Mert aki mindig bőségben élt, nem tudja, mi a bőség; aki sohasem látott sötétséget, nem tudja, mi a világosság; és aki nem ivott keserűt, nem tudja, mi az édes!

És mondá az ember:

- Feleségem sohasem élt bőségben; sötétséget is eleget látott, és keserűt is eleget ivott: hozza el őtet ama hajó! Mert tudom, hogy éjjel-nappal bánkódik utánam, és az ő szemei meg nem szűnnek a sirástól.

- Feküdj le és aludj, - felelé neki a szomszéd, - balgató a te beszéded. Mert elhozzák neked az asszonyt, ha nagyon könnyörögsz és akkor árvaságra jutnak a te gyermekeid.

És akkor az ember lefeküvék.

Lőn pedig, hogy egy esztendeig várt az ember, búsan bolyongván a boldogok között, és sóhajtozván a parton. És akkor elmene a hajó, és elragadá titkon az ő legkisebb gyermekét.

A gyermek köntöse pedig ott maradt, ahonnan elragadtaték, és az anya éjjel-nappal sír vala a köntös fölött. És kiáltja fenszóval, mondván:

- Isten, Isten! Elvetted az én férjemet, és elvetted az én gyermekemet! Vérzik az én szívem mindhalálig!

Jézus akkor az asszonyhoz fordulván, elhallgatott. És nézé őtet, és nézé a sokaságot, mint ahogy a hold nézi az ő csillagait az éjjeli csöndességben.

Az asszony pedig látván, hogy Jézus nem szól többé, leborula az ő lábaihoz, mondván:

- Áldott a te szavad uram, és boldog aki téged lát, és a te szavadat hallgatja! Mert sírtam én, és te letörülted az én könnyeimet; bús voltam én, és te megvigasztaltál!

És mindenek, akik hallgaták, hívének őbenne.

ISTEN REMEKE

Elfáradván Jézus a tanításban, leüle egy öreg cédrusfa hűvösén.

János pedig egy nyaláb lombot vive hozzá, mondván:

- Mester, ha aludni akarsz kevésbé...

És az asszonyok közül is járula hozzá egy, mondván:

- Ime az én fehérített gyolcsom: engedd, hogy fejed alá terítsem.

És Jézus lenyugovék.

És amíg Jézus ott pihene, a tanítványok halkkal beszélgetének.

Azon beszélgetének pedig, hogy mi volna a teremtés remeke?

- A szivárvány, - vélekedék Lukács. - Mert a szivárványban benne van a teremtet világnak minden színe. S mily tökéletes óriásnagy ív! És mintha a Teremtő így szólna általa: Lássátok mily színeket rejt a magasság is!

- A karbunkulus, - vélekedék egy másik tanítvány. - Mert a karbunkulus a földnek csillaga. Tündöklőbb az égi csillagoknál.

És szóla a harmadik;

- Vajjon mi szebb az égnek felhőinél? Örökszép változatosságban lebegnek a magasban, és az élet harmatát hordozzák.

És János is megszólala mondván:

- Nekem semmisem oly szép, mint az ártatlan gyermeki arc.

Péter pedig a fejét rázá, mondván:

- Semmire nem fordíthatjátok szemeteket, hogy csodát nem látnátok benne. Minden remek az Urnak alkotásában.

Judás azonban, ki Iskariótnak is neveztetik, tagadóan inte, mondván:

- Ha minden remek is, van bennök különbség. Avagy nem különb-e a pálma a fűszálnál? Mind növéseben, mind derékségében, mind gyümölcsében különb.

Jézus pedig hallgatja e vetekedést félig való szendergésében.

És semmit nem szól vala közbe.

János pedig látván, hogy Jézusnak szeme nyitva vagyon, hozzájárula és mondá:

- Tudom, hogy fáradt vagy mester, de ime ezek nyugtalankodnak elméjökben és azon feleselnek, hogy vajjon van-e valami a teremtésben, amit az Ur mindeneknek fölötte remekül alkotott?

Jézus pedig felelé:

- Van.

S hogy többet nem szóla, a tanítványok várakozással nézének reá.

És mondá Márk:

- Vajjon megválaszthatjuk-e mink emberi észszel, hogy az Úr mit becsül legtöbbször a teremtésben?

És Jézus felelé:

- Meg.

Akkor a tanítványok újból vetekedének, hogy megismerjék az Úrnak remekét.

És szóla András, mondván:

- A csillagos magasság az, az égnek tündöklő boltozata.

És Jézusra néze, hogy vajjon helyesli-e szavát?

Jézus pedig felelé:

- Ne keresd azt a magasságban, amit e Földön is megtalálhatsz. Ámbátor magasabb az a csillagoknál is.

És szóla Péter:

- A hegyeket bámulom én az Ur munkáiban. Avagy mi temérdekebb és mi erősebb a hegynél, amely merő kősziklából alkottatott.

Felelé Jézus:

- Amit ti kerestek, erősebb.

És szóla Jakab, a Zebedeus fia:

- A tenger erősebb a hegynél, mert elrontja ha nekizúdulnak hullámai. A tenger szebb is mint a hegy, és a tenger mélységét még senki meg nem mérte ezen a világon.

Felelé Jézus:

- Az mélyebb.

És szóla Bertalan, ki előbb Keresztelő János tanítványa vala, mondván:

- Semmi alkotás se szebb az élő virágnál, s virágok közt a rózsánál.

Felelé Jézus:

- Az szebb.

És szóla Iskariót:

- Az arany is virág, a föld mélyének virága. Az arany nemcsak szép, de értékes is.

Felelé Jézus:

- Az értékesebb.

És szóla Máté:

- Elfeledjük az égi napot, amely a magasságban delel, és a mélységben éjszakáz, tündöklőbb az aragnál, szebb a virágnál, erősebb a hegynél, és a nagy világnak fényességesen világító lámpása, és földet és vizeket melegítő kályhája.

Felelé Jézus:

- Az világosabb és melegebb.

A tanítványok erre elnémulának, és senki nem tudja vala mire fordítsa véleményét.

És szóla Péter mondván:

- Meddig hallgatod uram a mi balgatag beszédünket? Szemünk van és nem látunk, hogy nem ösmerjük meg az Istennek ama remekét, amely melegebb és világosabb a napnál, értékesebb az aranynál, szebb a virágoknál, mélyebb a tengernél, erősebb a hegyeknél és magasabb a csillagoknál. Mi az Mester?

Jézus pedig reájuk emelvén szemeit, felelé:

- A szív.

KÉT ASSZONY

És szól vala Jézus más példabeszédben, mondván:

Két asszony lakott egymás mellett: az egyik kastélyban; a másik, - sárból rakott házban.

Az aki a kastélyban lakott, egésznap hevert, és rózsák illatozták körül. Az aki a földházban lakott, napestig dolgozott, és inség vala bére.

És mindakettőt megáldotta az ég gyermekekkel.

Lőn pedig, hogy a szegény asszony meghalni látá a legkisebb gyermekét, aztán kis idő múlva a másikat, harmadikat is, s végül a férjét.

Az asszony szíve pedig alélldoz vala a fájdalomtól, és keserves jajszóval kiálta az Éghez:

- Szegénységnek háza volt az én hajlékom. Nem volt egyebem mint férjem és gyermekeim. És ez is elvételtem tőlem!

Az Ég pedig nem felelt az ő panaszára.

Lőn pedig, hogy egy napon egyszerre halt meg a két asszony, s amint kibonták lelküknek szárnyait, találkoznak a magasság országútján.

És láták egymást, hogy lelki köntösükben egyformák volnának.

De a szegény asszony arcza örömtől sugárzó, a gazdag asszony arcza búval felhősödött.

S hogy együtt menének, kiálta a gazdag:

- Mért sietsz?

Amaz pedig felelé:

- Mert tudom, hogy várnak énreám.

Aztán meg ő szóla a gazdagnak:

- Mért maradozol el, és mért nézel mindig vissza, holott tudhatod immár, hogy neked semmi közöd többé a földiekben!

Amaz pedig felelé:

- Az én gyermekeim odalenn maradtak, és az én férjem sirva néz utánam.

Akkor, hogy a csillagok határába értek, megjelenék a magasság útján egy kis szárnyas lélek és sietten szállva, repeső örömmel kiáltja vala:

- Anyám! Édes anyám!

S borula a szegény asszonynak ölébe.

És jövének rendre az ő többi gyermekei is, és az ő férje, és örvendeznek vala sok öleléssel egymásnak látásán.

Az út pedig hintve vala tövistelen rózsával, hintve vala mindig sűrűbben, mignem elérték a mennyei hajlékot, amely nékiek adatott a fényességben.

És szólt a szegény asszony:

- Óh milyen szép itt minden! Csak azt nem gondoltam, hogy rózsá is terem itten.

Amazok pedig felelék:

- Itt rózsák nem terem, de azért több van, mint a földön.

És az asszony kérdezé:

- Honnan vagyon tehát?

Amazok pedig felelék:

- Ezek a rózsák a te könnyeid, amiket értünk hullattál.

És ismét egymás mellett lakott a két asszony. Az egyik rózsák között az ő szeretteivel. A másik pusztaságban, az ő szomorúságával.

A KIRÁLY ÉS A FIAI

... Jöve pedig egy ember a mezőről, és megállta és hallgatá Jézus beszédét amint imádkozni tanítja vala a népet.

Jézus pedig végezvén tanítását, megáldá a népet és elbocsátá. A betegekre is ráimádkozék és meggyógyítván őket elbocsátá Isten kegyelmében.

Járula aztán eléje az ember is, mondá:

- Szép a te tanításod uram, de nézd az én tenyeremet: olyan mint a fának a kérge. Nézd az én homlokomat: a gondok szántották fel. Fáradtság csigázza az én testemet mindennap, s ha gyermekeimre nézek, szomorú vagyok. Mondhatom-e az imádságban ezt a szót: *mi atyánk*.

Jézus pedig felelé:

- Nem tudod mit beszélsz. Nem azért vagy te keserű, mert te szegény vagy, hanem azért, mert nincsen hited. Avagy nem látod-e, hogy a gyermek bármilyen szegény is, vidámság az ő játéka, és bármilyen barna kenyeret adsz is neki, édes az ő evése.

És szóla a néphez példabeszédben mondván:

Messze napkeleten élt egy bölcs király, s boldog vala az ő gyermekeinek szépségében és sokaságában.

Azonban, alighogy a gyermekek elszaggatták első ruháikat, álomitalt ada nekik, s elviteté őket egyenkint a tengernek egy távol szigetére.

Látja vala pedig ezt egy oktalan ember és szóla neki:

- Miért cselekszed ezt uram? Gyermekeid itthon bőségben és kényelemben nőhetek volna fel, amott pedig a tövisen járnak és a szegénység asztalához kell ülniök.

A király nem felelt ennek az embernek.

Lőn pedig, hogy a gyermekek felébredvén nem tudják vala hol vannak, és elfelejtvén származukat élnek vala szegény módon: dolgozván és küzködvén, s erősödvén az ő erejökben.

És éltek azok ott sok munkában és szenvedéssel.

Egy napon összegyűjté őket a legöregebb, és szóla hozzájuk:

- Nem gondoljátok-e hogy mi testvérek vagyunk?

- Azt kell gondolnunk, - felelte a másik, - mert a jelek arra mutatnak a mi orcáinkon és elménkben.

És akkor megismerék egymást, hogy testvérek volnának.

- De ha mi testvérek vagyunk, hol a mi atyánk?

És erre nem tudtak felelni.

A király pedig tudja vala, hogy ezek miképpen élnek ottan, mert gondot visel reájok a távolból is.

És elküldé hozzájuk a következő fiát elmondván neki mindeneket.

S az mikor megérkezék, szóla:

- Valóban testvérek vagytok ti, és én is veletek. A mi atyánk pedig király és hatalmas ura a földnek.

Amazok pedig nem tudják vala, mit higgyenek.

Lőn pedig, hogy mikor a legidősebb eléggé megérék az ő elméjében a király elkülde érte. Álomitalt adata neki, és hazahozatá titkon.

S az mikor felébrede megismeré az ő atyját, és eltélék az ő lelke örvendezéssel.

És szóla neki:

- Bölcs vagy te uram és szerető-szívű. Mert csak most látom, hogy miért kellett érlelődni a szenvedés földjén.

Aminek utána hazahozatá egyenkint a többi gyermekeit is, hogy elfoglalnák illő helyöket az atya országában.

*

És eljőve éjjel egy gazdag farizeus és monda Jézusnak.

- Beszélni kívántam veled. Bocsáss meg, hogy ily későn háborgatlak, az én nevem Nikodémus.

Jézus felele:

- Ismerlek.

S amaz folytatá:

- Hallám a példabeszédet amit a királyról és a fiáról mondottál ma délután, mert egy barátomnál voltam és annak ablakában ülve hallgattalak.

Jézus pedig felelé:

- Láttalak.

S monda Nikodémus tovább:

- Engedd meg, hogy én is mondjak néked egy mesét, és megkérdezzem miként vélekedel.

Jézus felelé:

- Hallgatlak.

S Nikodémus beszéle:

- Vala egy gazdag ember, kinek több fia vala, mint Jákobnak. És az ő birtokai oly nagyok, hogy lovas ember napkeltétől napnyugatig nem futhatá körül.

S lőn, hogy a gazdag ember még életében megosztá az ő vagyonát.

Némelyik fiának ada ékes köntösöket annyit, hogy az nem birja vala elhordani, hanem a szolgálinak is ada belőlük; másik fiának ada egy kevés rongyot, amelylyel testét se fedheté be teljesen.

Némelyik fiának ada oly földeket, hogy hetekig a maga földén mehet, míg a tengerhez eljuthat; másik fiának nem ada annyi földet amelyből az egy fazekat csinálhatna.

És némelyik fiának ada kincseket: aranyat, gyöngyöt, gyémántot temérdek; másik fiának pedig ada koldusbotot, hogy éhség sorvasztaná orcáját és szeme ki nem apadna szenvedésének könnyeiben.

- Igazságos volt-e amaz atya?

Jézus pedig látá a farizeus lelkét, mint vízben a víz fenekén mozgó férget, és monda:

- Az ember igazságos vala, és bölcs.

És a farizeust megfeddé az ő álnokságában, mondván:

- Ne káromold Istent se szóval, se gondolattal, se példabeszéddel. Mert az Isten tudja, mit cselekszik, te pedig nem tudod mit beszélsz.

Mert ha meg tudnád ítélni az Istent, magad is Isten volnál. Te pedig csak olyan vagy hozzá képest, mint a kisdéd az ő atyjához képest, sőt még csekélyebb értelmű.

Mert a kisdéd megismeri az ő csekélységében is atyjának bölcsességét, és engedelmeskedik, te pedig ellene fordulsz a te teremtető atyádnak, mint a skorpió.

De őtet meg nem érintheted a te álnokságoddal.

Bizony mondom neked, bölcs az atya, amikor némely gyermekének javakat oszt, másoknak szenvedéseket.

Mert akik bővelkednek e földi javakban, csak ideiglenesen bővelkednek, s akik meg szenvednek, azok csak ideiglenesen szenvednek.

És ha eljön az óra, amelyben kinek-kinek számolnia kell, sem a gazdag nem viheti az Atya elé a pénzeit, hanem csupán számadásait. És jaj neki ha számadásai a szegények átkaitól feketék. Sem a szegény nem viheti az Atya elé koldusbotját, csupán szenvedéseit. És öröm neki, hogy bűneit lemosta a könnyeivel. Az Atya elé csupán a lélek állhat, mely minden embernek egyformán adatott.

JÉZUS ÉS A GYERMEK

Lőn pedig, hogy a tanítás után leüle Jézus egy pálmafának hüvösén. És kisdedeket vivének hozzája, hogy megáldaná őket.

S Jézus tekintte reájok, és megáldá őket egyenkint.

Lőn pedig hogy az egyik gyermekecskét maga elé állitván, mondá tanítványainak:

- Nézzétek e kisdednek szemét. Bizony mondom néktek, ilyen szeműek az én Atyám ártatlan angyalai a mennyek országában.

S hogy kezét a gyermek fejére emelvén, megáldá őtet.

Vala pedig ott egy karon-ülő kisded, fehér-arczu és fekete-szemű, öltözte gyolcs ingecske, - ki szomorúan néz vala Jézusra.

Jézus pedig ölébe vevén azt a gyermeket, kérdezé:

- Mi bajod kicsikém?

A gyermek főlemelé balkezét és felele panaszosan:

- Bibis.

És az anyja szóla:

- Darázs csípte meg a kezecskéjét reggel. Már mindent raktunk rá, mindennel orvosoltuk, de nem találjuk fűvét.

És a gyermek ismét mutatá kezét, mondván panaszosan:

- Bibis.

Jézus pedig kérdezé:

- Fáj-e még, kedves?

A gyermek könnyezve felelé:

- Fáj.

És Jézus szóla:

- Meggyógyítom, hogy ne fájjon.

És megcsókolá a gyermek kezét azon a helyen, ahol a darázs megcsípte.

- Fáj-e még?

A gyermek pedig felelé:

- Nem.

És Jézus arczára bámula hálás nézéssel.

Látván pedig ezt az anyák, mindnyájan örvendezének; és hazatérvén, mindeneknek elbeszélék Jézus cselekedetét.

És az anyák ma is, ha a gyermek azt mondja: *bibis*, Jézus csókját nyomják a sebecskére.

A MEZITELEN EMBER

Történék pedig Szamariában, hogy egy Maruh nevű embernek a fia a sziklák között játszadozott, és alábotla a szakadékba, és meghala. Anyja pedig hallván a gyermek kiáltását, utána rohana és szintén elvesze a szakadékban.

Hallván pedig az apa mi történt, megtére a mezőről. És látá a holttestet.

És megszaggatván ruháit, kiálta sirásában:

- Gonosz az Isten!

És attól fogva nem dolgozék többé, csak ödöng vala a temetőben és a falun kívül a mezőn. És a búbanat rásötétülte az ő lelkére.

Lőn pedig, hogy egynapon alkonyat felé az út mellett fekszik vala, és látá hogy sokaság halada el mellette.

És nemsokára mindenek megállapodának és elcsöndesülének.

És emberi szózat hallatszék a domb felől:

- Jertek énhozzám kik fáradtak vagytok és elnehezültek! Én megnyugosztallak benneteket! Öltsetek fel az én igámat! Az én igám édes, és az én terhem könnyű! Tanuljatok tőlem: íme én szelíd vagyok és alázatos szívű, - és megtaláljátok lelketek nyugalmát!

És ismét hallatszék ama szózat:

- Boldogok a szegények: övék a mennyeknek országa. Boldogok a tiszta szívűek: ők meglátják Istent. Boldogok akik sírnak: ők megvigasztaltatnak.

Akkor az ember fölemelé a fejét.

És látá a sokaságot a domb körül. És látá a dombon egy fehér-ruhás embert. Csak ő maga áll vala. A többi ül vala körülötte.

A fehér-ruhás ember pedig ismét szóla:

Egy király kiméne a tenger partjára, hogy ottan sétálna. És amint sétála, általnéze a tengeren s mondá:

- Amoda távol van egy pusztasziget. Hozzatok dereglyét, és nézzünk el oda.

A szolgák pedig felelék:

- Urunk királyunk, örvényes ott a tenger. Ember ha általment ama szigetre, soha vissza nem térhete onnan.

A király pedig mondá:

- Az én dereglyém nem súlyedhet el.

És általmenének a tengeren.

Lőn pedig, hogy amint ott járnának, a király két embert találá a fövényes parton. A két ember pedig mezítelen vala, és mindakettő mint a holt.

S a király szóla az ő kíséretének:

- Bizonyára hajótörésből valók ezek. Nézzétek meg vagy-e bennök élet?

Azok pedig mondák:

- Szivők még meleg.

S felkölték a két embert, és kérdezők, kik volnának?

Azok pedig nem tudnak vala felelni, mert elméjük megzavarodott vala a szerencsétlenségben.

A király akkor így szóla:

- Vigyük át őket országomba. És adjátok át őket a sáfárnak. Mondjátok meg neki, hogy ruházza fel őket illendően.

S akképpen történék.

Vezeték annakutána őket a király színe elé, s a király rájuk tekint, s kérdező mit kívánnak.

Azok pedig felelék:

- Adj nekünk mezőt a te országodban, hogy élhessünk.

S a király adata nekik mezőt és házat és nyáját, hogy élhessenek.

És ismét rájuk tekint és kérdező őket: mit kívánnának?

Amazok pedig felelék:

- Adj nekünk két hajadont a te néped közül, hogy feleségül vevén őket, élhessünk családos életet.

S a király megadá nekik azt is.

Lőn pedig hogy időmultával megemlékezék rólok a király és kérdező mint élnének?

A környüállók pedig felelék:

- Immáron megkövéredtek azok, és megsziporodtanak.

És a király ismét kérdező az ő szolgálait:

- Vajjon emlegetnek-e engem az én jószágomért?

Azok pedig felelék:

- Nem emlegetnek. Vagy ha emlegetnek, csak mikor szidalmaznak.

- Dehát mért szidalmaznak? Avagy vétettem-e nekik?

- Ha nem is vétettél, - (felelék a szolgák) - téged szidalmaznak ha rossz az időjárás, vagy ha rossz a termés, vagy ha sovány a legelő a szárazságnak miatta, mert tied az ország.

Akkor a király parancsola a szolgáknak:

- Vegyétek el tőlük a nyáját, amelyet adtam.

S a szolgák kimenének a király parancsolatával, és behajták a nyáját a királyi aklokba.

S megjelenték mindezt a királynak.

A király pedig kérdező:

- Mit mondtak?

S a szolgák felelék:

- Haraguvának, és azt mondák: rossz ember vagy.

A király pedig megvoná a vállát és szóla:

- Miért volnék rossz? Avagy nem azt vettem-e vissza, amit én adtam nekik? De menjetek most már el újból és vegyétek el a házat is, melyet én építtettem nekik, a földet is, amelyet jószágomból kaptak, és az asszonyokat, akiket én ajándékoztam nekik. És vessétek őket vissza azon meztelenen a tenger fövényébe, ahonnan felszedődtek.

S kimenének a szolgák, és elvevék tőlök a házat, a földet, a kincseket, az asszonyt, és a gyermekeket; végül levonák ruháikat és kiveték őket a fövénybe: ahonnan felszedődtek.

Azok pedig keservesen sírnak vala.

És szóla az egyik:

- Gonosz a király! Mert elvette tőlem a családomat, a házamat, a földemet, és mindent, ami szivemnek kedves vala.

A másik pedig meggondolkodék nagybúsan és felele imígyen:

- Igaz, hogy szerencsétlenség történt mivelünk. De gondolj arra, hogy meztelenen kerültünk e földre, és a király adott nekünk mindent. Ő adott ruhát, házat, élelmet, földet, és asszonyt, kitől gyermekeink származának. Ha mindezt elvette tőlünk, azért én gonosznak nem mondom ötöt. Mert csak azt vette vissza, amit adott, és nem azt, amit mink idehoztunk.

A szolgák pedig hallák e beszédeket, és elmondák a királynak.

A király pedig felelé:

- Annak az egyik embernek igaz a lelke. Mert valóban csak azt vettem vissza, amit adtam. De ha tudtam adni egyszer, tudok adni másodszor is. És tudok adni kétszeresen és háromszorosan, és tízszeresen és százszorosan. Térjete vissza tehát a szigetre, és hozzátok vissza az igazat: helyezzük őt vissza a házába, családjába és jószágaiba. Amazt a másikat pedig hagyjátok ottan a pusztaságban.

És a szolgák eszerint cselekvének.

Akkor a fehér-ruhás ember széjjelnéze a sokaságon és így szóla:

- Akinek homályos a szeme, nem lát. Akinek homályos a szíve, nem ért. Tik azonban ne legyetek vakok, se pedig esztelenek. Lám a magvető is kiveszi a jó gabonát a magtárból, és elszórja a földbe; és nem kesereg azon, hogy a mag elrothad. Mert tudja, hogy új élet fakad abból, és hogy megtérül neki tízszeresen és százszorosan. Vajjon illő e zugolódnunk mikor a mennyei király ugyanezt cselekszi olykor más javainkkal, kiragadván kezünkől és elszórván? Bizony mondom néktek: nem rothad el a földben ami élet, hanem új élet kél nekünk az ő akaratából.

Maruh pedig hallgatván mindezeket, megrendüle az ő szívében.

És kérdezé a körülötte állókat:

- Ki ez a szivekbe belátó? Ki ez a hatalmasszavu ember?

S azok felelének:

- Nem tudod-e? Ez ama Jézus, kinél nagyobb nem vala a próféták között.

Jézus pedig szóla ismét, kiáltván:

- Ha valaki követni akar engem, vegye fel az ő keresztyét, és kövessen engemet!

Akkor Maruh hozzája járula, és térdére hullván előtte, fölemelé reá könnyező szemeit:

- Engedd hogy kövesselek!

Jézus pedig felelé:

- Bizony mondom neked Maruh, már követtél engem, minekelőtte azt mondtad volna: „Engedd hogy kövesselek.” Mert nemcsak az követ engem, aki árnyékomban lépked, hanem aki szívébe fogadja az én tanításomat.

VÉRBIZONYSÁG

Ül vala Péter a tömlöczben. Kezén, lábán bilincs. És a tömlöcznek sötétségében Péter nem tudja vala: éj vagyon-e vagy nap?

S jöve hozzája egy órában a fő tömlöcztartó, lámpással vizsgálván a reteszeket és bilincseket. Ki felele neki:

- Éjfél vagyon.

S megállván Péter előtt, tekinte az ő fehér hajára, sárga orcájára, és elczondorlott köntösére. És szóla imígyen.

- Balgatag ember. Meggondolhatnád, hogy az élet bizonyosság, a halál pedig bizonytalanság.

Felele Péter:

- Az én bizonyosságom a Krisztus.

Amaz pedig nem értvén szavait, folytatá:

- Húsz éve ismerem ezt a tömlöczöt. Mert apám is tömlöcztartó volt itten, és az én gyermekségem mellette tölt el. Tudom, hogy csak két út viszen ki belőle. Egyik erre jobbra: a vérpadra. Másik erre balra: Jupiter templomába.

Felele Péter:

- Én jobbra megyek ki.

- De miért? Hiszen a szót könnyebb kimondani, mint meghalni. Nem bűn-e a te Istenednek, ha te egyetlen szóval megmentheted az életedet, s azt az egy szót nem mondod ki mégse?

Felele Péter:

- Életemet akkor mentem meg, ha fölláldozom.

S látván, hogy amaz álmélkodik, imígyen folytatá:

- A halál nem halál az igaznak. Az én uram, a Krisztus mondotta gyakorta: „Aki elveszti e földön az életét énértem, megtalálja azt; és aki megtartja e földön az életét énnélkülem, elveszti azt.” Szavai most is a fülemben vagynak.

- Te ismerted őt?

- Tanítványa voltam.

A tömlöcztartó letevélámpását, és leüle a köre, amely Péter lánczának végét tartja vala.

És kérdezé Pétert, hogy milyen ember vala ama Jézus?

Péter pedig felelé:

- Milyen ember lehet az, akiért elhagyja az ember a házát, a feleségét, az anyját, a mesterségét, ágyát, asztalát, mindenét, s követi mint a holdas a hold képét, könyörögvén neki: „Engedd, hogy veled maradhassak!”

- És ti ezt mind megtettétek?

- Nyolcvannégyen. S megtették volna többen is, ha ő engedte volna.

- S mi hasznatok volt benne?

- Mi hasznunk? Mit várhattunk volna tőle, kinek annyi pénze nem volt, amennyin egy verebet lehet venni. Boldogok voltunk, ha mellette járhattunk, mikor ment valahová, s körülötte ülhattunk, amikor tanított; boldogok voltunk, ha ránk nézett; és repesett a szívünk az örömtől, ha megszólított.

A tömlöcztartó elgondolkozva felel:

- Én is ösmertem kedves arcú s édes beszédű embereket, akiknek szavát elhallgattam volna napestig, de azt nem gondolom, hogy akármelyikért is elhagytam volna az én küszöbömet, az én családomat, szőlőskertemet, fügefáimat, és egyiptomi virágaimat.

- Őérte elhagytad volna.

- Nem hiszem.

- Bizony mondom neked, elhagytad volna. Mert mindaz mulandó, amikhez e földön ragaszkodunk, és mindaz örökkévaló, amikhez ő vezet. Ne hasonlítsd őt a te kedves embereidhez. Azoknak a beszéde hiú multság, és üres füst csupán. Ő más volt. Őbenne mindig éreztük, hogy nem ebből a világból való. Az ő lelke átvilágított az arcán, mint a te lámpásod lángja a lámpáson. Más ember is beszél, mond érdekességeket, de idővel elfelejtjük. Az ő szavain mindig éreztük az örökkévalóság illatát. Az ő gondolatait, az ő kijelentéseit, megjegyzéseit, meséit elmondom ma is úgy, de épp úgy, amint tőle hallottam; és aki tőlem hallja, szintén nem felejtí el. A római birodalomnak nagy hadserege van: országokat és nemzeteket lehet elpusztítani vele, de az emberi szívből még ez a hadsereg se törölheti ki a Jézus szavait?

És Péter folytatá:

- Mikor ő beszélt, minden bámulva hallgatott. A multunk, a dolgunk, minden ügyünk, bajunk hallgatott, szünetelt; az idő megállt; csak őt néztük, őreá tapadt a lelkünk; a mezei virágok így tartják arcukat a tavasszal ragyogó égi nap felé. Az ő arcza nap volt nekünk, és az ő szava az egek zenéje. Láttuk az angyalokat leszállani az emberi szívbe.

- Tehát szép ember volt, erőshangu és eszes.

Péter vállat vont.

- Szép ember? Mi köze a testi szépségnek a lélekkel? Voltak és lehetnek még olyan arcok ezen a földön, mint az övé: lehet olyan homlok, lehet olyan orr, száj, haj, arcszín és hang; mert hiszen az arcz földből való, és a hang is földi. Csak a szemében volt valami... volt valami, amilyen több nem lesz soha...

S Péter búsan nézett maga elé, percekig hallgatott.

Azután folytatá:

- Emlékezem a nézésére, mikor a sokaságnak beszélt. A Genezáret tava néz így csöndes éjeken, mikor az égnek holdját és csillagait tükrözi. Emlékezem a nézésére, mikor imádkozott. Soha olyan szeretettel, bizalommal, és alázatossággal nem nézett még emberi szem az egekbe. Emlékezem, mikor gyermeket vett az ölébe és megsimogatta. Minden anya szeme könnybe lábadt a boldogságtól. A beteg meggyógyult, ha ő ráfordította szelid tekintetét, és a halott föltámadott, ha az ő szeme megsiratta. És láttad volna... De te nem tudsz arról, hogy én egyszer megtagadtam őt.

- Tehát mégis.

Péter maga elé nézve, folytatá:

- Az elfogása előtt történt. Megmondta előre, hogy meg fogjuk tagadni. És én szinte megbotráncozva kiáltottam: - „Hogyan gondolhatsz rólunk ilyent, akik téged annyira szeretünk!” - Aztán... még aznap este... egy csekélység... Fáztam, és hogy az udvaron tűz égett, én is odamentem. Egy cselédleány rámszólt tréfásan: - „Te is a galileai népéhez tartozol!” - Én kedvetlenül feleltem rá: - „Ugyan mit locsogsz ilyet!” - Terhemre volt, hogy beszélgetésbe fognak, mikor én nehéz lélekkel virrasztok az én szenvedő uram közelében. Ő a tornácon állott. Már akkor megostorozták. De még oda volt kötözve az oszlophoz. A szolgáló tovább fecsegett: - „De bizony, olyanforma vagy te!” - „Mondom, hogy nem,” - feleltem ingerülten. S egy katona is szólt: - „Magam is mintha láttalak volna vele a kertben.” - Amire ismét boszusan feleltem: - „Nem ismerlek se téged, se őt.” - Akkor a kakas megszólalt. Rajtam borzongás futott végig. Jézusra néztem. Ő fölemelte sápadt és szomorú arcát... és rámnézett...

Péter elhallgatott. Szeméből kicsordult a könny, és végigfutott őszfehér szakálán.

Aztán folytatá.

- Elkerülhette volna a halált. A kertből megszökhettünk volna, mikor a katonák jöttek. A hivei elrejtették volna, s mehetett volna más országba: élhetne ma is. Vagy ha már elfogták, elítélték, elég lett volna a papok előtt és Pilátus előtt ennyit mondania: *Mindent visszavonok, amit tanítottam*. Mingyárt eleresztették volna. Hiszen Pilátus látta, hogy ártatlan, a papok meg nem a vérét kívánták, hanem hogy ne legyen az ő tanítása nagyobb az övékéénél.

- És nem vont vissza semmit?

- Tudod, hogy meghalt.

- Tudom. Hallottam róla. De legalább te, elaggott jó ember, te ne vesd alá magadat ilyen iszonyú kinoknak. Elvégre... hátha mégis tévedett az a Jézus: elképzelte, hogy ő a Krisztus, és emiatt volt minden szerencsétlensége.

Péter a fejét rázva, csendesen felelt:

- Te mondod, hogy szörnyű meghalni a hóhér kezétől. Láttam már kivégzést. Láttam őt is. De csurogjon bár az én vérem is végig a kereszten, mint az övé, a legszörnyűbb kint is kiállom, ha azt kell bizonyítanom, hogy ő igaz ember volt. Ezért elszenvedek mindent. Legfeljebb egy kérésem lesz: az, hogy fejjel lefelé fordítva szegezzenek föl. Szenvedni akarok, azért is, amiért a kakas szólt.

- Oktalan ember, - szólt sóhajtva a tömlöcztartó.

És fölemelkedék.

Péter is fölkele, és mondá:

- Gondolod, hogy meghalt volna ő, ha nem tartja vala igaznak, amit tanított? Gondolod hogy én, aki három éven át éltem mellette, nem ismertem meg őt teljesen? Gondolod, hogy egy kedves senkiért százak és ezerek készek a vérpadra lépni, csak azért, mert ő szépen tanított? Gondolod, hogy meghalnék érte, ha csak egyszer is a hazudozásnak csak az árnyéka is át-lebbent volna az arcán? Gondolod, hogy meghalnék érte? Egy kedves emberért? Egy kedves álmodozóért? Egy kedves ingadozóért? Egy kétséges teóriáért? Olyan bolond embernek tartasz engem?

Aztán nem beszélt többet semmitse.

És azon éjjel Péterről csodálatosképpen lehullottak a bilincsek, és ő az éjszaka sötétségében visszatért hiveihez.

A LEGSZEBB PRÉDIKÁCIÓ

Élt vala Trajánusz császár idejében egy ifju, ki növendéke vala a rétorok iskolájának. De katonának állta, hogy a kereszténységet ő is irtaná.

Történék pedig hogy egy napon álruhába öltözék az az ifjú és kiméne az erdőbe, a hegyek közé, hogy megtalálná a helyet, ahol a keresztények embervért isznak és emberhúst esznek, miként a hír rólok beszéle.

Kiméne tehát és találta lábaknak nyomait, s juta azokon egy mély barlangba.

Elrejtőzködik pedig ottan és elaluvék.

Lőn pedig, hogy éjten-éjjel egybegyülének a keresztények, és letűzvén fáklyáikat az oltár köré, zsoltárokat zengedezének.

A katona pedig fölélbrede az énekre.

És végighallgatá a zsoltárt és végighallgatá az olvasást. Izaiás próféta jövendöléséről, és végighallgatá annak magyarázatát, melyet egy élemedett ember mond vala.

És akkor megmozdula a lélek az ő szívében.

A hivek pedig ismét éneklének és annak utána járulának az oltárhoz, az élemedett emberhez, ki papjok vala, és aki kenyeret vőn és megszegé és szétosztá, és kelyhet vőn és mindenkinek ad vala egy korty italt Jézusnak emlékezetére.

Azután letérdele, és fölemelvén szemeit, imádkozék:

- Miatyánk...

És tovább imádkozék a távollevő testvérekért, ellenségeikért is.

A katona pedig könnyeze. És mikoron elvégződött az ájtatoskodás, előlépe rejtekéből, és letevéen kardját a pap lába elé, mondá:

- Fogadjatok be kérlek magatok közé. Soha úgy embert nem hallottam szólani, mint te szóltál. Fogadj be engem a gyülekezetbe, hogy mindennap hallgathassalak.

És megkeresztelkedvén, járula ő is mindennap az oltárhoz, és hallgatá az örök életnek ígét.

És szóla egyszer, mondván:

- Honnan tanultad uralom ezt az ékes beszédet? Mert csodálatos az, hogy másképpen beszélsz, mint a rétorok tanítják, s mégis minden beszéded úgy ragyog, mint alkonyatkor a felhők pompás tüze.

Az agg pedig felelé:

- Az én beszédem együgyű, mint a gyermekek beszéde, csak a mennyei igazságok azok, amelyek ragyognak benne. Hallanád csak egyszer az én mesteremet Simeont, ki Bosztrában lakik. Ő tud csak beszélni az ékesszólásnak minden pompájával.

Az ifju rétor attólfogva mindig Simeonnal álmodik vala.

És elindula Isten segedelmével, és mene Bosztrába, mely város vagyon Arabiában.

A mondott Simeon pedig az a cirenei vala, aki annak idején Jézusnak keresztjét vivé.

Megtére pedig annakutána az a Simeon, és immár aggottan, püspöke lőn a hiveknek, és szól vala mindenkor a szentlélek erejével.

És a katona hallgatván őtet, nagy álmélkodással, megbuzdula az ő szívében, és a püspök elé borulván, mondá neki:

- Messze földről jöttem hozzád, de köszönöm Istenemnek, hogy téged hallhatalak. Mert a te prédikációd oly gyönyörűséges, mint az égen pompázó szivárvány.

Amaz pedig felele:

- Istené a dicsőség. Én csak az ő szolgája vagyok, és a beszédem is az ő szolgálata. De mi az én fakadó beszédem Ignác püspökéhez képest, kinek fején az Ur keze nyugovék. Őt hallanád.

És küldé a rétor Antiokiába, hogy hallgatná Ignácot, ki Teoforosznak is mondatik, mivelhogy Istent hordozza vala szívében.

Ignác vala egykoron ama gyermek, kit Jézus a tanítványai elé állított vala, mondván:

- Legyetek olyanok, mint ez a kised.

S Ignác öregségében is ártatlan marada, mint a gyermekek.

És a katona hallgatván őtet, eltelék szívében mennyei gyönyörűséggel, és mondá:

- Ime az ember ki méltó, hogy Isten szeresse.

És hallgatá őt napokig, és hetekig, mignem megjelenté neki magát, s eléje térdele, mondván:

- Oh uram, boldog vagyok, hogy téged láthatalak és hallhatalak. Nincs nagyobb rétor náladnál sehol e világon, és nem is lesz soha többé. A föld elvész a hallgató lába alól, mikor Te megszólalsz, s liliummezők hullámanak körülötte, angyalok szárnya suhog a levegőben. Visszatérek immár hazámba, és elmondom, hogy hallottam az emberi ajknak legpompásabb prédikációit.

Amaz pedig felelé:

- Az én szavam fakó cserép és hasadt kürt. De ha szép prédikációt óhajtasz hallani, menj el és hallgasd meg az én mesteremet, Jánost, ki az efezusi hiveknek atyja, és aki mennydörgés fiának neveztetik. Mert az ő szava megrázza a holt földet is, és az ő mondásai mint a villámok a sötét éjszakában.

A katona pedig a fejét rázá mondván:

- Nem szólhat szebben.

Amaz pedig felelé:

- Menj el és halljad. Mert nem hiába szerette őt valamennyi tanítványai között legjobban a mi urunk Jézus.

És a rétor elmene Efezusba.

Vala pedig a nap szombat, amikor megérkeze, és a hivek összegyülekezének a zsinagógában, hogy Istent imádnák, és várják vala a püspököt ájtatos várakozással.

És némelyek mondák:

- Vajjon eljő-e?

Mások pedig felelék:

- Bizonyynyal eljő, ha beteg is. Mert soha még szombat el nem mult az ő szava nélkül. Vala pedig ott nagy sokaság mivelhogy nagy messzeségekről is eljövének sokan, hogy láthassák és hallhassák az Úrnak legkedvesebb tanítványát.

És mondának fohászkodva:

- Oh bár el ne maradna.

S egyszercsak örömszűgés hallatszék kívülről, mint méhkasnak örvendő megzúdulása:

- Jön! Jön!

Mert igen elaggott vala már akkor a szent ember, járni sem bir vala, hanem széken hozák őt be a zsinagógába.

És az ő feje fehér vala, mint a hó, és orczái hervadtak, mint az elhervadt rózsáé.

A hívek odasereglének a templom közepére, ahová Jánost letevék, körülötte tolongván:

- Oh áldott szentje az Istennek, csakhogy láthatunk.

És csókolják vala kezét és ruháját szent örvendezéssel.

Ő pedig fölemelvén remegő kezeit, megáldá őket, és mosolygó arczczal rebegé:

- Fiacskáim, csak szeressétek egymást...

És vala az ő szava, mint a galambok bűgása.

És semmi egyebet nem tuda szólani, mivelhogy immár igen elaggott vala.

A rétor pedig ott térdele a többi között, és tekintetét az aggra emelvén, orczája könnyekben fürdőzék:

És kiáltá repeső szívvel, mondván:

- Oh ez a legszebb, ez a legszebb!...

A POGÁNY

A tébai pusztában remetéek laktak.

Szétszórta éltek a barlangokban, a pálmafák alatt, a sziklák oldalában. Csak vasárnaponként gyűltek össze, hogy hallgassák az agg Pál beszédét; aztán ismét szétoszlottak, kiki a maga csöndességébe.

S jött a pusztába egy ősz ember.

Mezitláb jött és hajadonfővel. Az összes ruhája egy tehebőr. Az összes vagyona egy emberi koponya.

Lyukat bontott magának a sziklák között, és odavonult.

Egy vasárnapon azt mondja Pál a remetéeknek:

- Kilencven esztendeje, hogy itt lakom, de még nem történt, hogy remete jött volna ide, és minekelőtte letelepedett volna, meg ne mutatta volna nekem az ő orcáját. Ki az az ember?

Egy remete felelt:

- Hozzám lakik legközelebb: egy órajárásnnyira az én pálmafámtól. Én láttam őt mikor a sziklák között barlangot vájt magának, és üdvözöltem őt. Aztán segíteni akartam neki. Az üdvözlésemet csak fejbólintással viszonzta. A segítségemet nem fogadta el.

- És miért nem ajtatoskodik velünk? Avagy nem azért jött-e, hogy Istent tisztelje itten?

- Az ember keveset beszél. Azt mondta, hogy eljön hozzád atyánk, de ő a hitnek még csak az elején van s addig nem csatlakozik hozzánk míg az első kérdést meg nem érti.

- Mi az a kérdés?

- Nem mondta meg.

- Honnan jött?

- Kérdeztem. Semmi kérdésemre nem felelt többé.

A következő vasárnapon feltűnt az ember a sivatagon. Mikor Pál prédikált, a távolban a botjára támaszkodva hallgatta. Mikor a beszéd véget ért, a fejét rázta rá; s megfordult; visszatért a barlangjába annélkül, hogy valakihez szólott volna.

És ez gyakorta ismétlődött.

Ha valamelyik remete feléje indult, hogy közelebb hívja, megfordult és elment. Hát nem foglalkoztak többé vele.

Az ember pedig folyton magában volt. Élt gyümölcsessel, fűvel, magvakkal. Nappal feküdt, és nézte a koponyát. Éjjel ült, és nézte a csillagokat.

Lőn pedig, hogy a hetedik esztendőben az öreg Pál maga mellé vőn két remetét és odamene a barlang elé.

És szóla:

- Én Pál vagyok.

Amaz pedig ül vala a porban, és néze féloldalt. És nem szól vala semmit.

Az egyik remete pedig megbotránkozék az ember magaviseletén, és mondá:

- Nem tudod-e, hogy szent ember az, aki szól tehozzád, s hogy ő a remeték feje? És hogy valamint a királyok uralkodnak az ő országaikban, olyan úr ő itt a sivatagban. Ő a mi királyunk.

Az ember erre fölmarkol egy marok földet és a remete elé nyújtja, mondván:

- Ez ő.

- Testvérem, - szólt ekkor Pál. - Hét esztendeje múlt, hogy itt lakol közöttünk és hogy egy kérdésen gondolkozol. Holnap szent karácson ünnepe van és mi együtt dicsérjük az Urat. Nem akarsz-e közénk jönni?

Az ember a fejét rázta:

- Nem.

Pál kedvetlenül nézett rá:

- Ki vagy te, aki szent életet élsz és nem akarod velünk imádni az Eget? Ki vagy te?

Az ember felelte:

- Nem tudom.

- Nem voltak-e szülőid? Vagy hogy nem ismerted őket, vagy hogy nem adtak neked tisztes-séges nevet és szégyenled őket?

Az ember vállat vont:

- Minek nekem a név!

A remeték bámulva néztek rá. Csak Pált nem zavarta az ember felelete.

- Ha nem is tudod ki vagy, - mondotta - tudod, ki az Isten, és tudod, ki az ő egyszülött Fia. Illik, hogy a teremtmény dicsérje a teremtet.

- Nem tudom kikről beszélsz, - felelte az ember.

- Nem hallottad-e elégszer a mi énekünket, a mi imádságunkat, az én beszédeimet?

- Hallottam.

- És mégis azt mondod: nem ismered az Atyát, a Fiút, a Szentlelket?

- Nem - felelte az ember. - Sem a teremtet és hozzátartozóit, sem a teremtményt és hozzátartozóit.

- Hát akkor miért húzódtál ide a vadonba? Miért nézed nappal a koponyát, éjjel a csillagokat? Nem vagy talán megkeresztelve?

- Nem.

- Esszerint pogány vagy. Akarod, hogy megkereszteljelek?

- Még nem.

Most már Pál sem tudott többet szólni. Csak állt az ember előtt. Mind a kettőjük szakála övig érő, mind a kettőjük feje kopasz. De Pál homloka tiszta, emezé tele a gondolkodás barázdaival.

Akkor az ember így szólt:

- Üljetek le. Ti már eleget kérdeztetek éntőlem. Most én kérdezlek titeket. Mondjátok meg nekem, mi a legnagyobb csoda? Nem a hagyományokban emlegetett csodákat értem, hanem ami kikerülhetetlen, amit mindenki lát, ami mindenkinek előtte van.

A három remete összenézett.

- Az ég, - szólott Pál.

- A föld, - mondotta a másik remete.

- A tenger, - szólott a harmadik.

Az ember a fejét rázta.

- A piramisok, - szólt Pál újból.

- A fároszi torony, - szólt a másik.

- A ródoszi kolosszus, - szólt a harmadik.

Az ember a fejét rázta.

- Az emberi arc.

- A nap.

- A virág.

Az ember a fejét rázta.

És megszólalt:

- A legnagyobb csoda ez a szó: *vagyok*.

És a mellére veregetett:

- *Vagyok*.

Amazok pedig értetlenül bámultak reá.

Az ember szinte kiáltva folytatta:

- Hogy mondhatja egy test, mely egykor nem volt, és amely egykor nem lesz, ezt a szót: *vagyok*! Hogy mondhatja ezt test! Hiszen a test csak föld, amely porrá válik; és víz, amely elpárolog!

Nem beszélt többet velök. Félkönyökre támaszkodott és nézte a koponyát.

Tíz esztendő múlva Pál egyszer a forrásnál találkozott vele. A névtelen ott ült a parton. A vízbe merengett. Ült mozdulatlanul.

Pál megszólította:

- Még mindig *azon* gondolkozol?

- Még mindig, - felelte az ember.

A remeték már mind meghaltak. Pál is. A barlangokban új nemzedék remetéi laktak, s ájtatoskodtak hol külön, hol együttesen, mint a régiek.

S az ember még mindig élt.

Szakála térdig ért már. Két botra támaszkodva mászott. Feje csak annyiban különbözött az elbarnult koponyától, hogy két kis apadt szem ült a gödrökben.

S mikor az ember rég túl volt már a száz esztendőn, egy délután kimászott a napra.

A remetek látták, hogy haldoklik. Köréje gyűltek és imádkoztak.

S az egyik azt mondta neki:

- Soha nem háborgattunk elmélkedésedben s te nem szólottál mihozzánk. Mielőtt eltávoznál, engedd, hogy valamit kérdezzek tőled.

Az aggastyán tekintete a szőlóra fordult.

Az folytatta:

- Száz esztendeig gondolkoztál itt ezen a szón: *vagyon*. S nem akartál addig közénk jönni, míg ezt meg nem érted. Ha tudsz még szólni, mondd meg nekünk, megfejtetted-e már ennek a szónak a tartalmát?

Az aggastyán csak a feje intésével felelt:

- Nem.

A CSILLAGNÉZŐ EMBER

Az erdőben egy remete élt. Szent ember vala, és csodatevő. A környékből hozzá hordták a betegek.

És kijövének hozzája vasárnaponkint, hogy hallgassák szavát, és összegyülekezének néha az oduba vájt háza előtt ezren is.

Lőn pedig, hogy egy vasárnapon egy idegen földről való jövevény is hallgatá őt, és eltele bámulattal szívében.

S kiméne hozzája másodnapon is, és szóla:

- Látom, hogy különb ember vagy mint mink vagyunk. A te magasztalásoddal van tele ez a vidék. A sánták járnak, és a vakok látnak, s mindenek bizalommal néznek az égre. Tegnap én is itt voltam a nép között, és hallgattalak. Arról beszéltél pedig, hogy vizsgáljuk Istennek munkáit, gondolkodván és álmélkodván; és amit rossznak gondolunk, ne gondoljuk rossznak, hanem jónak. Mert minden jó amit Isten alkotott, s ami legrosszabbnak látszik, az a legjobb.

- Így mondtam, - bólinta reá a remete. - No és mi az, amit te olyan rossznak tartasz, hogy nem tudsz benne megnyugodni?

- A halál, - felelé az idegen. - Mert ha egyszer meghaltam, mi hasznom nekem abban, hogy az Isten bölcs, és hogy minden alkotása remeklés?

- Dehiszen az ember nem hal meg, - szóla mosolyogva a remete, - csak a hús, meg a csont tér vissza a földbe.

S az idegen vállat vont reá, mondván:

- Mi bizonyítja ezt? Látott már valaki lelket?

A remete pedig felelé:

- Ha látod felírva: kétszer kettő, nem tudod-e hogy az négy? Hiszen te zsidó vagy, és abból élsz, hogy következtetni tudsz. Nincs-e tele a természet is kétszerkettővel? Nem látod-e, hogy az alkotó kedveli az alakváltozást, és az alakváltozásban a folytonos tökéletesedést? Nem láttad-e, hogy a béka alakja csak mi szemünk előtt három változáson megy által, és a pillangó négy-öt változáson? És azt gondolod-e, hogy ez a föld az egész világ, és hogy minden átváltozásodnak itt kell lefolynia?

Az idegen egy percig hallgatott, aztán szóla:

- Honnan tudod, hogy zsidó vagyok, holott az arcom nem zsidó-arc?

- Ebben semmi csodálatos nincsen: az imént ezt a kifejezést használtad: Mi hasznom nekem abban? Így csak zsidó ember gondolkodik.

- Lehet, - szólt a zsidó, - és én ezt nem is tartom rossznak. De térjünk vissza a halál kérdésére. Azt mondod az ember nem hal meg. Ha ezt elfogadom, azt is el kell fogadnom, hogy nem születik.

A remete felelé:

- Azt mondtam, hogy az ember nem hal meg, csak a teste. Tehát nem is születik, csak a teste.

A zsidó pedig szóla:

- Azt akarod-e elhitetni velem, hogy éltem, mielőtt születtem volna?

- Bizonyára éltél.
- Honnan van tehát, hogy erre nem emlékezem?
- Onnan, hogy Isten nem akarja. Vándor életet élsz, s jól tudod, hogy valahányszor más országba érkezel, hazádnak pénzét elteszed és azt a pénzt veszed elő, amelylyel itt boldogulhatsz. És mindaddig míg vissza nem térsz, az a pénzed használat nélkül hever.
- De arról a pénzről nem tudok.
- A másvilágról is tudhatsz annyit, hogy van.
- A másvilágról nem tudok semmit.
- Nem látod-e mindennap feljönni a csillagokat?
- Látom, de azokról se tudok semmit.
- Kalmár vagy, selyemárukkal kereskedő: családod szeretetében és aranyaid gyűjtésében fáradózó, hogyan kívánhatod, hogy értsd a csillagokat, és lásd ami tul van a csillagokon, holott az égre csak akkor tekintesz fel, mikor a hajód kormányosa éjjel az irányt kérdezi.

Amaz pedig bámulva szóla:

- Honnan tudod, hogy kalmár vagyok? Honnan tudod, hogy selyemárukkal kereskedem? Honnan tudod, hogy családos ember vagyok? Honnan tudod, hogy aranyaim vannak, és hogy hajón utazom? Hiszen mindössze négy napja vagyok ezen a földön, és tevéen jöttem ide, s te nem ismerhetsz engem, nem láthattad soha a hajómat, nem tudhatsz a gyermekeimről, és az én elásott aranyaimról?

Felelé a szent:

- Hogy kalmár vagy, a szemedből szétfutó ránczokból látom; hogy selyemmel kereskedel, mutatja a kezed finomsága és a ruhádra tapadt különböző színű selyemszál; hogy családos ember vagy abból láttam, hogy epret szedtél az úton, de nem etted meg, hanem lapuba takartad és zsebre tetted; végül hogy hajón utazol a járásod mutatja.

A kalmár igen bámulván szóla:

- Hiszek neked bármit mondasz is, mert ahogy engem megismersz csekély jelekben, bizonynyal megismered az Istent is, kinek több jele vagyon előttd.

Felelé a szent:

- Istent én nem ismerhetem, hanem csak az ő bölcsességét.

És szóla a kalmár:

- Az ő bölcsessége rendeli-e azt, hogy ne tudjunk bizonyosat az egek kapujáról?

Felelé a szent:

- Az. Avagy mondd meg nekem: megnyugodnál-e a mostani sorsodban, ha tudnád, hogy ez rosszabb, mint amelyben születésed előtt éltél? És dolgoznál-e buzgón, ha tudnád, hogy haláloed után ezerszer annyi kincs vár reád, mint amennyit itt e földön markolhatsz magadnak?

A kalmár pedig a fejét rázá, és hallgata, tünődván.

A remete ekkor így szóla:

- Térj vissza a hajóra s mondd el társaidnak amiket beszéltünk, s még ma megnyílik a te emlékezeted.

Azzal hátat fordított a kalmárnak, s a kereszt elé borulván, imádkozott.

A kalmár pedig visszatérván a hajóra, elmondá társainak a beszélgetést. S azok a fejüket rázák, mert hitetlenség homályoskodék szivökben.

S lőn, hogy a kalmár elmondván a remete szavait, elhallgata, és magába merüle.

S lelkében mintha köd oszlana széjjel, lát vala vörös márványból való palotát, fehér szobrokkal ékesítettet. S megismeré, hogy az az övé volna.

A palota előtt pedig vörös és kék és kénsárga ruhába öltözött katonák járnak vala őrséget.

S megismeré, hogy azok az ő katonái.

És akkor visszaemlékezék, hogy ő király, gazdag és hatalmas, de a halál hirtelen elragadá.

És megemlékezék, hogy két szép gyermeke vagyon, egyik Hajnal nevü mivelhogy hajnalban született, és a másik Acél nevü, mivelhogy erős vala. És mind a két gyermekében gyönyörködék az ő apai szíve.

És megemlékezék, hogy fölötté nagy pompával él vala, eltékozolván országa kincseit. S akik szólni mernének lenyakasztatá őket. A vérpad deszkája pedig meg nem száradhata mind haláláig.

Lőn pedig, hogy mikor elhagyá királyi testét a halál ereje által, eltávoza szállván a magasság felé. S visszatekintvén látá országát kisebbedni.

És ismét visszatekintvén, látá, hogy a föld már csak akkora mint egy aranytányér.

És ismét visszatekintvén, látá, hogy csak akkora mint egy csillag.

És a csillag eltévede tekintete elől a többi csillag közé.

Bejuta pedig akkor a lelkek égi világába, s bánkódva bánja vala, hogy tékozló és kegyetlen életet élt, és újra születni kívánczók.

S kerese testi életet élő szülőket, hogy újra születnék.

S találá végre egy kalmárt, kiről bizonyosnak látszék, hogy fiát munkára és békés életre és takarékosagra szoktatja.

És testet öltvén a kalmárcsaládban újra születék, hogy tökéletesedést nyerne a földön az ő égi életére, ahol a léleknek földi teste nincsen.

Megemlékezvén pedig minderről, megzavarodék az elméjében, mert igen bánja vala elvesztett hatalmát és gyötrődik vala a gondban, hogy két kedves gyermeke közül melyik lett az utóda? és hogy nem fordították-e egymás ellen a fegyveröket?

Társai pedig látván, hogy könnyezik, kérdezők: - mi lelte?

Ő pedig nem felele.

És attól az időtől kezdve folyton bús vala és töprenkedő. Orcája mint az elsárgult falevél, melyen az ősznek harmata nedvedzik.

A kereskedéssel pedig semmit se törőde többé, csak ül vala éjjelenként némán a hajó tetején, és nézé könnyes szemmel a csillagokat.

HAJÓK ÉS HAJÓSOK

Azon időben hogy a Szent-földért harcoltanak a keresztények, hajóra üle Asszisi Szent Ferenc is; hogy elmenne Kamel szultán táborába, s megtérítené őt a keresztnek erejével.

S véle utazának tanítványai, tizenegyen.

Lőn pedig, hogy az alkonyat a tengeren éré a hajót, s a kapitány nem akara tovább haladni, nehogy az ellenséges gályák hatalmába essék.

Parancsola azért egyik legényének, mondván:

- Bocsásd alá az ónt és mérd meg a mélységet: alkalmas-e a hely a vasmacska leeresztésére?

A legény tehát vízbe veté az ónt, és monda:

- Száz singnél is mélyebb e helyen a tenger.

Minek utána a kapitány rútul káromkodék.

Mert csak nyolcvan singnyi hosszú vala a vasmacskának láncá; tovább haladniok pedig nem vala bátorságos.

És szóla néki egy tanítvány:

- Nem féled-e Istent, hogy meghall?

És monda a másik is:

- Nem tudod-e, hogy szent ember ül a hajódon?

A kapitány pedig felele:

- Mi közöm Istennel és a szentjeivel? Ha vész támad ez éjjelen vajjon megragadja-e a én hajóm láncát az Isten vagy az ő szentje, hogy fel ne forduljunk?

És a tanítványokra fortyanván, kiálta:

- Rongyos buta népség, hogy mersz ellenem vakkanni! Hajómon ingyen utaztok. Köszönd meg, hogy ki nem teszlek istentekkel együtt a tenger közepén.

A tanítványok erre megfélemedének, és Szent Ferenc köré húzódnak, mint égzengéskor a bárányok a pásztor köré.

És fohászkodának oldalt pillogván:

- Micsoda hajóra tévedtünk! Pogánynál is pogányabb ez az ember!

Az egyik pedig megrántá a szentnek köntösét és susogá haraggal:

- Mester, dorgáld meg őt!

A szent gondolkodva néz maga elé, és felele:

- Nem származhatik hit semmi dorgálásból.

A tenger azonban csendes marada. Békés csillagzatok tündöklének az enyhe éjszakában.

A hajó lámpása körül vacsorára gyűlének az útasok. A kapitány is. Szent Ferenc is ott szegé meg korpából sült kenyerét, megosztván tanítványaival.

S egy utas megszólala, mondván:

- Valóban jámbor emberek ezek. Csak falat kenyér az esteli étkök, és arra is kétszer imádkoznak.

És a kapitány felelé:

- Kábolygó ájtatosok ezek. Képzeletök levegőben járó embereket teremtek, s ők is a felhők fölé vágnak.

És evék.

Egy utas azonban mondá:

- Vajjon te nem vagy-e keresztény?

A kapitány vállat vona erre, s felelé:

- Okos emberek nem élnek mesével.

És ivék.

Beszédére pedig hosszú csend következék. Mert sokféle ember vala ottan, és senki nem mere szólni.

És monda ekkor az egyik tanítvány a szentnek:

- Mester, min gondolkodol?

És amaz felelé maga elé révedező szemmel:

- Azon gondolkodom, kinek volt nagyobb a hite? A századosnak-e, aki Jézust arra kérte, hogy a távolból gyógyítsa meg a szolgáját? Vagy a koldús Bartimeónak, aki vakon is látta Jézust? Vagy a latornak, akinek lelke akkor fordult hittel Jézushoz, mikor őt még a tanítványai is elhagyták?

És újra csend következék. Mindenek szeme a szentre tapada. Ki is ül vala fehér arccal és nyugodt tekintettel. S mikoron szól vala, hangja miként a méhek szelíd zengése. S mikoron hallgat vala, szemei miként a befagyott tó.

A szent azonban újra megszólala:

- Látjátok-e a csillagokat a magasság boltozatján? Örök mécsekként égnek minden éjszaka. Ki gyújtogatta meg lángjokat? Ki táplálja tüzöket? Lefelé világítanak-e? vagy inkább fölfelé?

És aki ily kérdésekkel bámulja az eget, s azt mondja végtére: - Hiszem, hogy él odafenn az Isten! - az olyan embernek csekély a hite.

Az olyan ember hasonlít ama hajóshoz, aki tudja merre kell haladnia, de kormány-rúdja nincsen.

S nézzétek a tengernek végtelen vizét. Kinek tenyeréből özönlött ide ez a sok víz? Ez a mélységeket megtöltő, temérdek vízen víz? Ki párologtatja fel e vizekből a szép fehér felhőket? Kinek a fuallata hordja el a tenger felhőit a messze világnak partjaira? a messze világ belső tartományaira, hogy megöntözze az erdőket, melyekben az oktalán állatok élnek, és a mezőket, melyeken a kenyér terem?

És aki elgondolja mindezt, és a kenyeret megszegvén így szól: Isten jóságos keze lebeg a tengeren és a zöldelő mezők felett! - még annak is csekély a hite.

Hasonlít ama hajóshoz, kinek vagyon út-iránya, vagyon kormány-rúdja, de vitorlája nincsen.

S nézzétek azt az embert, kinek szeme immár annyira megvilágosodott, hogy nemcsak az eget látja és nem csupán a földet, hanem az Alkotó kezenyomását is az Égen és a Földön. Az olyan ember az evangéliumokat olvassa éj és napon által.

És a szent könyvet ölébe bocsátva, szól imígyen:

- Valóban lélek az ember és nem hús; Jézus pedig égből közénk szállott legfehérebb lélek volt ezen a Földön.

De még az olyan embernek is csekély a hite.

Hasonlít ama hajóshoz, ki már a mélységet is megtudja mérni; a vasmacskát is meg tudja vetni. De lát a magáénál szereltebb hajót.

Milyen az?

Nézzétek azt az embert, akinek nemcsak a Szentírás szent, hanem az Egyház is, mely a Szentíráson épült. Aki ha elmondja a hiszekegyet, minden mondatra rábólint, és aki ha nyomorgót lát, elszomorodva szól:

- Testvérem!...

- S lám még erről se mondhatom, hogy sok a hite.

Pedig lássátok olyan hajóhoz hasonlít, amely a vizek viharában épp oly erős szárnyakon lebeg, mint a vizek enyhén. Árboca mintha vasból volna, vitorlája mintha téphetetlen bőrből. S tévelygés nélkül szállítja értékeit a cél felé.

Dehát azt kérditek csendes magatokban:

- Kinek hajója lehet jobb és erősebb? Kinek rakománya lehet púpozottabb?

Hát nem púpozottabb hit-e az, ha valaki mindezeken felül hiszen kóborló ördögöt, éjféli boszorkányt, erdei lidércet, temetői rémet, tenyérvonalakat, varázsló ígét, álmot és jóslatot?

Az olyan ember hasonlít ama hajóhoz, amelyre több vitorlát vontak, mint amennyi kellene. Kedvező szelekben is ferde-furdán halad, s túlságaival téveszti járását.

Az olyan embernek már sok a hite, több is mint kellene.

És lássátok, van olyan lelkes állat, akinek hite még azét is tetézi, minden eddigi hitnél nagyobb, temérdekebb.

Az, aki meg van kereszttelve, de azt hiszi, hogy mégis pogány;

aki hallotta a Hegyi beszédet, de azt hiszi, hogy velősebb annál némely kocsmai szónoklat;

akire rásüt az Égnek fényes napja, de azt hiszi, hogy az csak réztányér, és hogy az a világosság és az a melegség csak véletlenül igazodik ránk a magasságból;

aki azt hiszi, hogy az első fűszál mag nélkül, véletlenül hajtott ki a földből, s az első ember is csak úgy magától söndörödött elő az agyagból;

aki azt hiszi, hogy az ég csak fekete ürességtenger, amelynek neve *Holt-Semmi*, és annak a vak esztelen holt semminek, annak az ürességtengernek a szülötte ez a milliomm színű, milliomm szemű, milliomm szívű élő-eleven *Mindenség*.

Lássátok ez az a hit, amely a legnagyobb, legtemérdekebb.

Ám az ilyen ember hasonlít ahhoz a hajóshoz aki cél és irány nélkül tévelyeg az Óceánon. Volna kormányja, de rábizza magát a szellőkre. Volna vitorlája, de nem tud szembe haladni a tenger fuvalmával. Látja a magasban a Sarkcsillagot, de nem igazodik hozzá. Jár a vizek

színén, és sohase nézi meg, micsoda mélységek vannak a világon? Vaktában veti el olykor a vasmacskáját, de mindig rövidre ereszti a lánczot: csak a híg vízbe kapogat avval is.

Az ilyen hajós gond nélkül evezget a csendes vizeken; de mikor fejére komorodik az idő, s feltámadnak a zúgó viharok, elragadják a hajót a hánytorgó hullámok között és a szelek forgatagába vetik. S a vihar összerontja az első köszirtes zátonyon.

... A kapitány könnybe lábadt szemmel álmélkodva nézé a szentet, és mindnyájan hallgatának.

De a szent nem beszéle tovább.

És a hajó népe lassankint eloszladozék, hogy alvásra térnének.

A szent is lefeküvék a hajó egy zugában, s körülötte a tanítványai, mint juhok a pásztor körül.

A kapitány azonban fenmarada.

És éjhosszat láták őt ülni a hajó tatján, amint gondba merülten bámulta a tengeren rezgő csillagokat.

A FORRÁS²

Szólok immáron egy másik remetéről, aki nem az ó időkben élt a szentekkel, hanem azon időben, mikor már a szenteknek fajtája elmúlt e Földről.

Eljárának hozzá vasárnaponként a környékbeli emberek, mivelhogy távol vala tőlük mindennemű templom, és hallgatták az ő kegyes beszédeit.

És mondanák néki:

- Bizony te vagy az utolsó szent ezen a világon.

S mondanák ismég mások:

- Jövel miközénk ékesszavú ember és légy nekünk plébánosunk.

A remete pedig felelé:

- Nem a római az én vallásom.

És amazok csodálkoznak, mivelhogy Jézus képe vala a barlang egy külső kővébe beleillesztve, s a remete azon kép előtt ájtatoskodék.

És megszólalának más emberek, mondván:

- Jer hát miközénk. A mi eklézsiánk üres. Papolj nekünk vasárnaponként a templomunkban.

Ő pedig felele:

- Nem a lutheri vallást követitek-e?

- Azt követjük, - válaszolának az emberek.

És a remete felele:

- Nem az az én vallásom.

Azok pedig mondák:

- Ha kálvinusi vagy is, elfogadunk, mert egy a zsoltárunk az övékkel.

A remete felele:

- Az sem az én vallásom.

És az emberek csodálkoznak, mivelhogy mindig az evangéliumos könyvet láták a kezében.

És sugdosódának maguk közt, mondván:

- Vajjon görög pápista-e, avagy más eretnek?

Ő pedig megértvén miről tanakodnak, mondá:

- Láthatjátok, hogy Jézus az én világosságom. De ahogyan elvonúltam az emberek közül, és magányos egymagamban élek, a különféle vallásokat is magam mögött hagytam.

És monda nekik példázatot a következőkben:

- Messze innen, túl a hegyeken, túl a vizeken, élt egy király. Vala pedig az a király pogány: aranyisteneknek áldozó, bálványos.

² E legenda eredeti kéziratának külső oldalán piros ceruzával két szó: - *Post mortem*. -

Hogy ím azt a királyt megszállotta az öregség, elszomorodék szívében. És monda:

- Mi haszna vagyok gazdag? Nap nap után múlik, elszáll az élet, mint a felhő. És következik az éj, amelynek virradása nincsen.

Felele pedig a királynak a fia, mondván:

- Vannak bölcseid, atyám, és egyéb értelmeseid: hívasd össze őket, hogy megvigasztaljanak.

És a király összehívatta a bölcseket.

A bölcsek pedig tünődének és tanakodának. Végére az egyik, aki már maga is vén vala, fölemelkedék és szóla:

- Valamikor, fiatakoromban, hallottam ám én, hogy messze innen, abban az országban, ahol a nap hajnalonkint felkél, van egy forrás: az életnek vize. Azt mondták, hogy aki abból iszik, örök az élete.

Még aznapon megindula a küldöttség az életnek ama vizéért. A király fia vivé az arany korsót.

Sok utazás, sok kérdezősködés után elérkezének arra a helyre, ahol már az élet vizével élnek az emberek.

Egy irdatlan nagy mocsaras vidéken két város állott.

És kérdezők a lakókat:

- Vajjon ez-e az élet vize, ez a mocsár?

És azok felelék:

- Ez vóna...

A királyfi már előbontá a korsót, hogy meritene a vízből, de az öreg bölcs elinté őtet. És monda a lakósoknak:

- Vagyon-e valami forrása ennek a víznek? Mert ha már viszünk belőle, vinnénk a javából.

- Messze vagyon az, - felelék a városiak, - s ki tudja hol? Az az egy bizonyos, hogy ez a mi vizünk onnan származott ide alá, s ha itt már zavaros is, mink gyerekségünktől ezt isszuk, megszoktuk.

- Gyerünk feljebb, - mondotta az öreg.

S menének.

Ismét elérkezének a víz mentén városokba, de azok már kisebb városok valának. A lakósok ott már nem a mocsárból itták a vizet, hanem árkokból.

A víz ott se volt tökéletesen tiszta.

- Még tik se jártok a forrásra? - kérdezé az öreg.

- Messze vagyon az, - felelék, - de ez a víz egyenesen onnan folyik ide, tudjuk. Mert hiszen apáink ásták az árkot, és éppen azért, hogy ne azt a possadtat kelljen innunk.

- Gyerünk feljebb, - mondotta az öreg.

S ahogy mentek, ismét találának városokat, falvakat a víz mentén, de egyre kisebbeket. Itt-ott magányos házak is álltak a víz mellett.

Azonban az öreg bölcs már sehol sem állapodott meg: ő csak a forrásból akar vala meríteni.

S menének.

A vízfolyás tovább is egyre keskenyedék, egyre tisztábban csörgedez; néhol majdnem el is szivárgott a mohos sziklák közt, a sokszázados avarban, az elkorhadt ősföldben. De ők nem veszítették el a türelmüket.

Végre reátalálának a forrásra.

És íme ottan a víz tiszta volt, mint a kristály.

A forrás négy fehér kő közül serkedt elő - egy fakeresztnek a tövéből.

A HUSZADIK SZÁZAD MESÉIBŐL

KÉT NOTESZ

Hát egyszer...

Valamelyik angyalka ahogy lepillant a Mennysorság ablakán, elbámul:

- Varjú! - kiáltja, - nézzétek már: egy varjú száll erre fölfelé. Hogy lehet ez?

Jelentik a varjút Szent Péternek.

Szemléli az is.

Fejét csóválja rá.

- Mars innen! - mondja az angyalkának. - Sátán az, aki jó.

Az angyalkák ijedten rebbentek el. Csak Szent Péter maradt ott az egek ablakában.

A varjú ekközben nagyobbodik. Már akkora, mint a sas. Már akkora, mint a gólya. Már akkora, mint a sárkány.

Felcsaptat egészen a Mennysorság ablakáig. Ott aztán összerántja a szárnyát: letop egy felhő-buczkán.

Körültekint. Köhint.

- Hé, József ács fia! - kiáltja húzott nyakkal. - Hé, názáreti!

Senki se felel.

Kiált másodszor is, de úgy, hogy megguggan belé:

- Hé, József ács fia!

Kiált harmadszor is.

Szent Péter csak nézi, csak hallgatja. Végre is kinyitja az ablakot, kiszól:

- Mit üvöltözöl itt, ebadta ördöge! Az én Uram bizony nem áll veled szóba. Vagy azt véled-e, hogy újra megkísértheted őt? A te időd elmúlt. A te árnyéknak nincs itten helye, sem a Földön többé.

- De a Földön van, - feleli Sátán. - Éppen azért jöttem, hogy megmondjam ezt. Mert eljártam a Földet szélében, eljártam hosszában, de a ti hiveiteket nem találtam rajta sehol.

- Vakmerő hazug te!

Sátán vállat rántott.

- Mi a hazugság? Nekem az a hazugság, ami nektek igazság. Nektek az a hazugság, ami nekem igazság.

- Éppen nem kérünk a te igazságaidból. Azt mered-e állítani, hogy nincsenek már a Földön keresztények?

- Azt. Mert aki mondja is odalent: *Keresztény vagyok!* - hazudik.

- Ejnye, a tagadóját! - durran rá Szent Péter. - Hát nézz le innen. Innen is láthatod: mennyi a templom.

Az ördög lekandít a magasból.

- Templom, templom. Hát követ nem öröl szű. De nézz alá te is, mennyivel több a kocsma!

- Kocsmát könnyű állítani, - feleli Szent Péter. - Csak egy kis forgács és akármelyik ház is kocsmá. Éshát a kocsmákban sok vizet is elmérnek. De hallgass alá: hiszen idehallatszanak a szép szent énekek. Tán biz a kocsmában szokták ezeket énekelni?

Az ördög lefelé fülel:

- Nem hallok én mást, csak kakasszót.

No evvel a mondással egyenesen a szívébe hasított Szent Péternek. Úgy elfogódott szegény Szent Péter, nem is bírt szóhoz jutni.

- Hát, - mondotta az ördög, - fogadjunk. Hozz magaddal egy noteszkönyvecskét. Nálam is van. Megállunk itt is, ott is: beírjuk amit látunk. Ha keresztényt találunk, írd be te. Ha nem keresztény, akit látunk, beírom én. És ha te csak egyet írsz is, legyen az annyi, mint nálam ezer. Láthatod, hogy becsülöm a hiveiteket. A végén aztán összeadjuk, és beterjesztjük a számadást a te Urad elé, akit Krisztusnak mondotok. Aztán majd meglátjuk, hogy hazug-e az én nevem?

Szent Péter igen megharagudott. De nem térhetett ki a fogadás elől. Mégcsak azt se mondhatta, hogy fordítsuk meg a vállalkozást: én állítok ezer keresztényt egy ördögहितű ellen, merthiszen el kellett fogadnia, hogy egy keresztény felér ezer hitetlennel.

- Hát jó, - mondotta, - lemegyek veled egy fordulóra. Vezess ahová akarsz. De az én uram elé akkor se juthatsz, mert abban a szempillantásban porrá változol, amint az én jegyzéseimben több lesz a keresztény, mint a teszámitottad.

- Legyen úgy, - felelte vígan az ördög. - Állom az egyet ezer ellenében.

Hát akkor aztán Szent Péter beballagott a vándorbotjáért, s hozott magával egy noteszkönyvecskét is. Persze, az ő notesz-könyvecskéje fehér volt, az ördögé meg fekete. És az ő noteszának a tábláján egy keresztcecske volt a dísz, az ördögének a tábláján meg egy pálinkás butykos.

Lebocsátkoznak Mennysországból. De az ám olyan hamar megtörtént, mint amennyi idő alatt egy csillag lefut. Csakhogy az ő futásukat nem lehetett látni földi szemmel, mert mind a ketten lelki valójukban voltak még akkor.

Persze az ördög először is Szerecsen-országba vitte a Szentet, fából faragott bálványok közé. És éppen ott járták a szent kalamajkát a pogány papok, nagy sípszó és dobolás között, egy bálvány előtt.

- No, - mondja Sátán, - az én hiveim-e? Vagy a ti hiveitek?

- Sem a tiéd, sem a miénk, - feleli Szent Péter. - Mert ezek még értetlenek arra, hogy a láthatatlan Istent megértsék. De azért csak írd be őket, mert félhetsz, hogy nem lesz elég a számod. Hanem most már odavezess, ahol templomokat látunk.

Az ördög beír egy százast. Megint megindul egy bakfejjel előre.

Hát csak szárnyalnak, szárnyalnak. Irányítja az ördög a szállást Ázsiába, sziklából faragott templomok közé. De csupa vicsorgó bálvány az isten azokban is. Éshát ott is térdepelnek, imádkoznak az emberek.

- A ti hiveitek? - kérdezi Sátán.

- Hol hordozol te engem, hunczut! - feleli Szent Péter. - De azért csak írd be megint százast, mert kell az majd neked.

Sátán befirkantja nagyvígán a százast.

- Hová kívánod, hogy menjünk? - kérdi Szent Pétert.

- Oda ahol már leszállt a magasság tüze, - feleli Szent Péter, - és megvilágosította már az elméket.

Persze az ördög kapott a szón, s vitte Szent Pétert Ázsiának egy másik részébe, ahol a papok tűz körül tánczoltak a hiveik előtt, és énekeltek torkuk szakadtából: *A tűz az isten.*

- Akasztófárávaló, - mondja Szent Péter. - Ha mégegyszer ilyen helyre vezetsz, itthagylak. Mert ez már nyilvánvaló hamisság. Tudod te azt, hogy minden mezőnek megvan a maga virága, amelyet legjobban elfogad. A meszes földnek más a virága, s más a homokosnak. A kövecsesnek ismét más. De idő multával a legrosszabb föld is megéri. S akkor aztán az apostolok felszánthatják és bevethetik az Úrnak tiszta búzájával.

- Jó, - felelte Sátán, - hát szálljunk el azokra a földekre, amelyeket már felszántottatok és bevetettetek.

De előbb azért beírt megint egy százast a könyvébe.

S megint útra keltek.

Szent Péter egyremásra látta a keresztes, csillagos, kakasos templomokat, amint előtünedeztek alattok. Sátán azonban csak szállt és szállt vala, át is a tengeren. Persze az ő szárnyoknak a tenger is semmi volt. Amennyi idő alatt egy veréb átszáll a piacon a kántor udvarából a harangozóhoz az udvarába, ők annyi idő alatt átszálltak a tengeren, Amerikába.

Az ördög egy nagy városnak a szélén állt meg a levegőben, mint ahogy a tánczos légy szokott megállni.

És szólott:

- Nézzük meg ezt, ha tetszik.

Szent Péternek nem volt ellene semmi szava, merthiszen ott már csupa keresztény templom tornyollott ki a házak közül.

Leereszkednek a havas háztetők közt, a város végén, s amint földet ér a lábuk hegye, abban a pillanatban átváltoznak ők is emberré, épp olyan ruhájú két emberré, aminő legtöbb él abban a városban. Csakhogy az ördög fiatal úrnak a képét ölti fel, Szent Péter meg öregnek a képét.

Hát sok embert látnak, sok sovány, szénporos embert, amint tolonganak ki egy nagy piszkos lyukon, fáradt testtel, a föld mélyéből. A vállukon csákány vagy lapát. S jönnek egyre többen, többen, mint mikor a hangya megindul a bolyból, s hosszú fekete sávban nyüzsög.

Csodálkozik a Szent, hogy mi az? Sátán se szól semmit. Csak haladnak ők is, amerre azok. Látják, hogy a sok ember szegényes utcákba oszladoz. Csupa szennyes ház, csupa rongyos gyerek.

- Milliós szegény, - szólal meg az ördög.

- Nono, - mondja a Szent. - Nem szegény, aki dolgozik. Az se mind szegény, akinek szakadt a ruhája.

Beérnek a városba. Ott már gyönyörű palotasorba jutnak. Az utcák olyan világosak, akárcsak nappal. Az ablakokon át be lehet látni a szobákba. Csupa selyem, bársony, ezüst és arany minden.

- Száz gazdag, - mondja az ördög.

- Nono, - mondja a Szent. - Nem mind gazdag, akinek sok a pénze.

- De, - feleli az ördög, - ezek is, azok is így imádkoznak: *Miatyánk*. Tehát testvérek. Nézz szét csak ezen az utcán...

- Gyerünk máshová, - mondja Szent Péter kedvetlenül.

Az ördög legott beírja a negyedik százast is.

S egyet fordul, háttal az útszéli keresztnak, s változik megint szellemmé. Szent Péter csak behúnyja a szemét, csak ennyit mond: *Jézus*. Abban a minutában változik ő is lélekké, s eltűnik az esti homályban.

Felszállnak.

Megint egy város csillagzik elő alattuk.

- Ide, - mondja az ördög.

S lebocsátkoznak a város közepén. Mihelyt a lábuk hegye földet ér, változnak emberré. S értik legott azt a nyelvet is, amelyen ott beszélnek.

Hej, de ott is az utcákon vegyest a selyem a rongygyal. Egyik testvér benn a fiákerben, másik a bakon. Egyik házban *jaj*, másikban *tyuhaj*. Az utcán különben nagy a nyüzsgés, Villamos kocsik csengése, dübörgése, autók bűgása. S valahányszor egy autó elgyorsal mellettük, Sátán nagy gyönyörűséggel szippogatja a szagát.

Egy úri asszonyság épp előttük sétáltat egy nagy kövér kutyát. A kutyán finom posztótakaró és arany eb gallér. Az asszony is csupa selyem, csupa arany. A fülében akkora két gyémánt, mint a két legszebb csillag a Gönczöl-szekerében.

Egy kis rongyos mezítlábas gyerek áll egy lámpaoszlop mellett. Sovány és fakó. A nyakát behúzza. A keze is majdnem könyékig a zsebében. Didereg. Szomorúan bámulja az is a kutyát.

Az asszony rátekinet a gyermekre. Tovább sétál.

Szent Péter a fejét csóválja. De nem tehet semmit, mivelhogy már őneki nincs dolga a földiekkel.

Sátán azonban, hogy hozzájuk érkezik az asszony, megemeli a kalapját:

- Bocsásson meg nekem, ismeretlennek, tisztelt asszonyság, de evvel az agg barátommal fogadást kötöttem, hogy nagyságod valóban keresztény-e?

Az asszony félvállról feleli:

- Keresztény vagyok.

Szent Péter fellobban:

- Dehogy vagy te keresztény, dehogy!

S még többet is mondott volna, de meglátta, hogy az ördög már jegyez a noteszába.

- Ez csak egy, - mondja az ördög diadalmasan, - de ilyen él itt ötszáz.

- Csak azokat irhatod be, - feleli búsan Szent Péter, - akiket látunk.

Megint más városba mennek. Ott is a főutcán szállnak le. Ott is vegyest a nagygazdagok és az inséges szegények.

Szent Péter elfordul egy bolti kirakatnak, hogy ne lássa őket, se azt, hogy az ördög írja már be az ötödik százast is. Hát ahogy a kirakatnak fordul, egyszerre földerül az arcza. Mert lám, a kirakatban a másvilágra utazók hajócskái vannak szemléletre rakolva: csupa szép koporsó, s mindeniken kereszt.

- No végre! - gondolja, - csakhogyszer már én is kezdek a jegyzést.

Azonban Sátán is megügyíti a találmányt. A boltos épp ott szivarozik az ajtajában. Elibe lép és megemeli a kalapját:

- Bocsánat, uram, hogy megszólítom. De fogadást köttem evvel az agg barátommal, hogy melyik az a szentség, amelyet a többi között, többi fölött, legtöbbre becsül a keresztény boltos?

A boltos gondolkodik egyet. Dünnyög:

- Többi között, többi fölött...

Néz egy perczig libanézéssel a levegőbe. Aztán kivágja:

- A pénz.

Szent Péter majd hanyatt esett.

- A nagyvárosokból elég volt, - mondja elkeseredetten. - Gyerünk kisebb helyekre. Gyerünk Európába.

S megint változnak lélekké. Az ördög háttal fordulással egy keresztnek, Szent Péter egy ájtatos *Jézus* szóval. Felszállnak. A tengeren is átszállnak olyan rövid idő alatt, mint amennyi alatt egy fecske átnyilamodik a Dunán.

Persze a ravasz ördög Európában is igen ismerte a járást: csupa olyan helyeken hordozta a szentet, ahol csak ő jegyezhetett a noteszába.

Hogy többet ne is mondjak, egy városban - valahol Muszka-országban, - azon a helyen ereszkedett le Szent Péterrel, ahol lovas rendőrök gázolták a népet.

- Mi történik itt? - kérdezte ijedten Szent Péter.

- Hát, - felelte egy lisztes vállú ember, - ebben a veszett hidegben mindenki be akar jutni a menedékházba. Hiába: sokan vagyunk.

- Micsoda házba?

- A hajléktalanok menedékházába.

Az ördög sunyítva nevetett, s elővette a noteszát:

- Keresztények?

Szent Péter elkeseredett:

- Vezess a püspökhöz! Lehetetlen, hogy az ne tudjon erről.

Sátán a földre kancsalított:

- Nem tudom hol lakik.

- Hol lakik? Hát hol lakna? Gyerünk a külvárosba, a szegénysorra, ott valahol majd csak megtaláljuk.

Sátán elfordult kissé, s beszorította a száját nevéttében.

Szent Péter azonban meglátta, fellobbant:

- Vezess hát engem ennek az országnak a királyához. Az az egy bizonyára a tökéletesség embere, különben nem választotta volna királyának a nép.

Sátán még a térdét is felvonta nevében.

Szent Péter a két tenyerébe fogta a fejét, úgy csóválta:

- Óh gonoszság, óh krisztustalanság! De nem lehet ez így mindenütt! A te ravaszságod hordoz engem a városokon, a magad-válogatta helyeken. Vezess engem a mezők népe közé. Azok jámborok. Ha az én Uram is, *in illo tempore*, a mezők népe között marad, a Jordán partján, meg a Tibériás partján, bizony nem kellett volna átszenvednie a keresztet. A város a ti alkotástok.

- Jó, - felelte az ördög, - gyerünk a mezőkre.

De előbb bejegyezte azt a két megnevetett számot is a noteszába.

S változtak megint lélekké.

Szállanak meges-megint sok városon át, templomon át, egy irdatlan nagy havas hegységen is által, egy kanyargó folyón is által. Végre lebecsátkoznak egy nagy sík földön.

Szent Péter azt a formáját ölti fel, amelyikben akkor élt, mikor még igazában ember volt. Csak éppen hogy kalapot is tett, mivelhogy a feje kopaszát igen érdekelte volna a hideg. Sátán is a legkedvesebb formáját ölti fel: kigyóvá változik. Rátekergődzik Szent Péternek a botjára.

Hajnal van. A föld havas, a fák zuzmarásak. A mezőn egy szűrös ember hajt marhákat valahova, vagy ötvenet.

Valami közeli faluból harangszó hallatszik. Az ember leveszi a kalapját, keresztet vet.

Szent Péter szinte megrándul örömeiben. De mivelhogy első az imádság, ő is leveszi a kalapját, keresztet vet, mondja magában szép ájtatosan az Urangyalát.

Csak azután mikor már azt elvégezte, nyúl a noteszáért. Még egy vonást se írhatott be, oly furfangosan vezetgette az ördög mindenfelé.

Azonban csak épp hogy megnyálazta a plajbászát, az ördög felszólt:

- Várj csak, ne siess.

S leperdül a botról, változik hirtelen légygyé. Beszáll egy marhának a fülébe.

A marha csak rázza a fejét, kanyarog, megszalad, le az útról oldalt a mezőre. Kanyarog futtában is.

A csordás utána!

- Hej azt a szentséges, fitykes-fütykös...

S következik olyan cifra emlegetése az Istennek, Krisztusnak, Boldogságos Szűznek, szent doktoroknak és mártiroknak, hogy Szent Péter befogja a fülét. Elfordul. Még a hideg is rázza. Sátán visszakeringőzik a botjára:

- Keresztény?

Szent Péter majdnem eldobta a noteszát keserűségében.

Azonban mégiscsak visszadugta a kebelébe.

- Vezess oda, - felelte búsan, - ahonnan mostanában kérték legtöbbször az Isten áldását. Ötféle nép is egy országban. Vezess oda, ha mersz.

- Egyenesen, - felelte vígan az ördög.

S változnak ismét lélekké. Szállnak át a nagy síkságon Délnek. Sátán útközben jegyzi a noteszába a csordást.

Hát hol szállanak le? Egy köves-hegyes országban egy emeletes nagy sárga ház előtt.

Szent Péter megörül, hogy az is hajléktalanok menedékháza talán. Azonban, hogy jobban kinyitja a szemét, látja, hogy csupa fegyveres nép bozsog a házban, meg kívül is körülötte. Csupa bocskoros, báránybőr-süveges nép. Valamennyinek a derekán övkendő, s a kendőben pöttyös díszű kések, pisztolyok. S az úton ágyus szekereknek hosszú sora nyikorog a havon.

Már akkor ők is, hogy földet érintett a lábuk, emberré változtak át mind a ketten, épp olyan két bocskoros emberré, aminők ott sokadoztak a ház körül. Csak épp hogy rajtuk nem volt fegyver, meg hogy őrajtuk nem lehetett volna érezni a pálinka-szagot.

Szent Péter attól tartott, hogy majd az ördög szólal meg megint, azért hát elébe vágott: ő kérdezett meg egy éltes atyafit:

- Mondd csak testvérem, mink ketten sohse jártunk még itt, hát hogy mi az a nagy ház?

- Hát mi vóna? Kaszárnya, - felelte az ember.

Az is olyan illatú volt, mint a spirituszos hordó.

- Kaszárnya? - tűnődik Szent Péter, micsoda intézet is az?

- Micsoda? Ejnye hát te az egész életedet a hegyekben aludtad át talán? Hát: iskola.

- Iskola? És mit tanítanak benne?

- Ölni, az istenfáját! Embert ölni!

Szent Péter majd lerogyott.

- Minek a? Mirevaló? - rebegte fájdalmasan.

- Mirevaló? De elmaradt ember vagy öreg! Hallgasd csak amott a pópát: megértheted a szavából.

A hátuk mögött valóban épp egy pópa szónokolt. Kereszt csillogott a mellén, aranyból való, és ezüstös pásztorbot a kezében. Körülte sok pap, katonatiszt, sok katona.

Hadi zászlót szentelt.

- Istenem, Krisztusom, és ti Mindenszentek, - így imádkozott a pópa, - segítsetek minket győzelmekre e zászló alatt, míg csak a törököt mind ki nem irtjuk a Balkánból.

Szent Péter csak elfordult, mint aki világ összeomlását várja. Nem volt hatalma, hogy fordítson a földi dolgokon.

Sátán meg ezalatt mohón számlálta az ott látható népet a pópával együtt.

- Hatezer négyszáz öt, - mondotta diadalmasan. - Az eddigivel éppen kilencezer kilencszáz kilencven kilenc.

Szent Péter csak állt, mint aki hirtelen megsiketült. Neki még egy vonása se volt a noteszában.

Már azon gondolkodott, hogy visszatér a Mennybe. De hogyan lehessen azt megvallania, hogy ő a vesztes?

Csak engedte hát, hogy megint felszálljanak. Olyan sóhajtással mondta ki a Jézus nevét, ahogy Pilátus óta nem. Éshát szállott, amerre az ördög vezette.

Hát szálltak. De nem magasan. Csak mint a pitypang pelyhe, mikor csendes szél hordozza a füvek, bokrok fölött. Hova vezette Sátán? Hát csak a szomszédos köves országba, eldúlt falvak közé.

De ha csak dűlevény falvak volnának, elpusztult üres hajlékok... Bizony voltak ott szomorúbb látnivalók is.

Egy égett háznak az udvarán egy csoport holttest hevert, egymásra dőlt mindenféle holttest. De csupa asszony, csupa gyermek, csupa agg ember. Kezükön, lábukon kötél. Körülöttük térdigérő szalmapernye. Haja, szemöldöke, szemepillája egynek sincs, se ép ruhája, hanem csak égett seb minden fej, minden váll, s némelyik egész testében szénné, korommá égett.

Sátán megszólalt :

- Ezt azok a bocskoros katonák cselekszik, akiknek zászlaját a ti papotok szentelgeti. Keresztények?

Szent Péter elirtózva rebegte:

- Még csak nem is emberek.

És szállonganak tovább a föld színe fölött, emberi szemeknek láthatatlanul. De nem is találkozott akkor arra élő szem. Mindenféle holttestek heverték. Sebesültek, csonkítottak, kettéhasítottak. Többnyire asszonyok, gyermekek, aggok. S fölöttük hollók serege kavargott.

Szent Péter szeméből ki nem fogyott a könny.

Szállnak.

Egyszer csak Sátán a hegyoldalra les, arra gyorsítja az útját. Szent Péter csak száll vele gondolatokba borultan.

Hát a hegyi úton valami szegény család bandukol. Három férfi, négy nő, meg három gyermek. Két fiúcska meg egy leányka. No meg egy pólyás kisdéd is, az egyik asszonynak a karján.

Valami rossz szekeret kísérnek. Ágynemű van a szekéren, meg szekrény, meg két zsák valami, - élelem talán. A három férfinak a feje gyolccsal van körütkerve. A három asszony arcán olcsófajta fekete fátyol. Batyu a hátukon. Még a gyermekek hátán is.

Holttestek arra is úton és útfélen. Mint mikor itéletidő viharol át a tájon és úgy szétszórja a gabonakereszteket, hogy szerteséjjel hevernek a kékék.

A szekérvezető ha útban talál testet, elkerülteti a lovakkal. Ha útfélen látnak testet, rá se néznek már.

Hanem egy helyen az árok szélén egy asszony hever hanyatt a földön, s a mellén pólyás baba. Az asszony félkarral öleli magához.

Az egyik utas-asszony, amelyiknél a csecsemő van, megáll, megszólal:

- Az a kisdéd él!

Nem is lehetett látni azt a kisdedet, úgy be volt burkolva egy rongyos nagykendőbe. Csak a kezecskéje volt ki. Mozdult-e a keze? Vagy úgy hidegtől lilán is látszott benne élet? Elég annyi, hogy az az asszony élőnek látta.

- Él, - mondta rá a másik asszony is.

- Aj, szegények, - mondja a harmadik asszony is, a legöregebb. - Vegyük fel tán őket a szekerünkre.

- Az ágynemű fölött megfekhetne az az asszony, - vélekedik a csecsemős is.

- Elfér, - mondja vállat vonva az egyik ember.

S kiált a szekeresnek, hogy álljon meg.

Odacsoportosulnak az út mellett heverő asszony köré. Látják, hogy vérben fekszik. De már fagyott volt a vér, s asszonynak az arcza elkékült, a haja, a szemöldöke deres.

Az egyik ember a válla alá nyúlt az asszonynak a botjával. Emelni próbálta. Merev volt már, mint a fa. A mozdítástól félrecsúszott a kendő a nyakán. Mély seb látszott ottan és zsinóron egy rézkeresztcske.

- Szegény nyomorult, - mondja a másik ember, - halálos sebbel menekült. Elvérzett. És semmi egyébbel nem futott, csak a gyermekével.

Elvonja botvéggel a csecsemő arcáról is a kendőt. Fehérképű kisdédke. Sírásra tátong, de már nincsen hangja.

Állnak ott. Nézik szótlanul. Mindeniknek a szemében egy könnycsepp. Még a gyermekek szemén is.

- Oh csöppke, - mondja a leányka, - megeszik itt a hollók.

A legöregebb asszony lehajlik s kivonja a halott kendője alól a pólyás babát. Tán féléves lehet. Nyöszörög a kicsi.

Nézik.

- Add ide, - mondja az, amelyiknél a baba van.

S odaadja a maga kicsijét a másiknak, a talált kisdédet meg a keblére veszi. Kibontja neki a mellét. A kis poronty amint megérzi a meleget, mohó szájjal keres. És fal, ahogy csak a szájacskájába belefér. Még a kezecskéjével is belekapaszkodik.

- Haj de jó, - mondja vígan az egyik ember. Valamennyien mosolyogják.

Aztán a szekér indul tovább. Ballagnak tovább.

Szent Péter meghatódottan nézett utánok. Elővette a noteszét.

Sátán csak szorítja a száját a markába, csak szorítja. Egyszer aztán kitruccan belőle a nevetés.

- Mit nevensz? - kérdezi Szent Péter. - Ezek csak mihozzánk tartoznak talán?

Sátán úgy nevetett, hogy tekergődzött belé.

- Miről ismerted meg? - cikákkolt nevéttében.

- Cselekedetükről, - felelte Péter.

Sátán a földre vetette magát. Ott fetrengett nevéttében. Kezét, lábát rázta, rikoltzott.

- Pogányok! Török pogányok valamennyien!

S előkapta a noteszát.

Szent Péter azonban kiütötte a kezéből.

- Ezeket be nem írod, álnok!

S rátaposott a könyvre.

Sátán fölpattant.

- Hogyne írnám be! Hát meg vannak ezek keresztelve?

- Meg!

Sátán eltátotta a száját.

- Mikor keresztelkedtek volna meg?

- Az imént.

- Hogyan!

- Egy könnycseppben. Abban a könnycseppben, amelyet te is láttál.

S beírta a noteszába méltóságos nyugodtan, szép öreg betűkkel:

Tizenegy keresztény.

Sátán legottan porrá változott.

EGY KÉP TÖRTÉNETE

A tárlaton egy szép Mária-kép is volt látható. Nem a szokásos holtarcú szépség, hanem élő, szinte lélekző fiatal Mária. Csak a szeme volt a szokott áhítatos nézésű, a ruhája a szokott fehér lepel és kék palást. S mögötte csak ködhomályos háttér.

Egy potrohos úr sokáig nézte. Vastag arany óralánczával szórakozottan játszott. Nézte, szemlélte. A katalógusba is beletekintett:

- Ezer korona. Nem is drága.

Bement a titkári hivatalba.

- Azt a Mária-képet megveszem. Az árára nem is alkuszom. De a festővel szeretnék beszélni.

- Gondolom itt van még, - felelte készségesen a titkár. - Tessék leülni addig bankár úr.

Kifutott. Visszatért egy kopottas ruhájú és őszhajú fiatalemberrel.

- Kedves művész úr, - mondta a bankár, - nekem a maga Mária-képe tetszik. Órahosszáig néztem. Úgyérzem: összetartozik velem. Hát megveszem. De egy csekélyke változtatást óhajtok, mielőtt beakasztanám a szobámba: ugyanis az a sárga karika, a Mária fején... Nem modern.

- El lehetne festeni, - felelte a festő. - Dehiszen az ügyvaló: Mária el se képzelhető másképp csak glóriával.

- De ha nekem nem kell a glóriája!

A festő zavarodottan pillogott.

- Nem Mária, ha elfestjük: közönséges földi nő.

- Éppen azt akarom. Ritka szép-arcú nő és csupa lélek. Az íróasztalom fölé akasztanám: szép nőt nézni mindig kellemes.

A festő elhalaványodott.

- Sajnálom, - felelte, - de nem teljesíthetem az óhajtását.

- Szóval: önnek nem kell a pénz.

- De nagyon is kellene. Csakhogy én nem... Én úgy festettem...

- Kiről festette? Ugye idealizálta? Olyan bájos nő nincs is a világon!

- Nem festettem senkiről.

- Hát csak úgy?...

- Csak úgy. Álmomban láttam úgy.

- De nézze, hát ez képtelenség, hogy én azt a képet úgy akasszam be a szobámba. Mit szólnának a rokonaim, ismerőseim?

A festő vállat vont.

- Beteg volt a gyermekem. Imádkoztam: Máriát kértem, segítsen rajtam. Azután elaludtam, álmodtam. Nem, semmi kincsért!...

A bankár a zsebébe nyúlt: kivett egy ezerkoronást.

- A kép az enyém.

A tárlat bezárása után hivatott egy másik festőt.

- Csekélyke munkára kérem: nézze ezt a Mária-képet. Kaparja le róla azt az izét.

A festő megnézte a képet. A fejét rázta.

- Bajos ezt lekaparni. A háttér igen vékonyan van festve, mint minden háttér. És ez a sárga kör rajta van a vásznon.

- Hát akkor fesse be olyan festékekkel, amilyen a háttere.

A festő csekély harminc koronáért befestette az aureolát. A bankár örömmel akasztotta a képet az íróasztala fölé.

Szép szoba volt az. Más képek is függtek benne. Az ablak apró, kerek üvegein át teljes világosságban álltak mindig a képek.

Aztánhát az történt, ami a képekkel szokott történni. Első nap tízszer nézünk reá, második nap csak háromszor. A tizedik nap már egyszer se.

Tán három hét múlva egyszer felpillant a bankár, s elámulva látja, hogy a Mária-fejen ott a glória.

Boszankodik.

Hivat egy másik festőt. Elmondja: mi történt a képpel.

A festő leveszi. Mosolyog.

- Persze, - mondja. - Vízfestékekkel festett rá az ipsze. Az olajfesték nem állt össze a vízfestékekkel. Ahogy porolták, leverték róla. De van a zsebemben festék, pemzli is. Mingyárt megigazítom.

Vagy két hónap múlva ott szivarozik egyszer a bankár az íróasztalánál. - Amint hátradől a széken, a szivarfüstön át a képre téved a szeme. A szivar kiesik a szájából: Mária fején ott a glória.

A bankár felhördül, mint az oroszlán:

- Átkozott piktorok!

Nézi a képet: hát a felső festékréteg úgy meg van repedezve, mint a cserép, amelyre ráléptek. Megrepedezett, lepattogzott.

A bankár boszankodva tünődik.

- Hátha szándékosan csinálta így az a két festő?

Leült. Levelet írt a műcsarnok titkárának:

Kérem küldjön ide egy ügyeskező festőt, lehet zsidó vagy protestáns, csak katolikus ne legyen.

A festő megjelenik.

A képet leveszik.

Szemléli.

- Persze, - mondja, - a vízfestékből még maradt valamelyes. A ráfestés lepattogzott.

- Meg tudja csinálni úgy, hogy efféle többé ne történjék?

- Hogyne. Majd terpentinnel meglágyítom az alsó festékréteget, aztán bekenem sötétebb színnel, például cürihi umbrával.

- Az nem pattogzik le?

- Nem: az keményen fed.

S a képen csakugyan teljesen eltűnik az aureola. Sőt hogy a háttér sötétebb, az arc méginkább elővállik belőle.

A bankár nézegeti aznap, másnap ritkábban, harmadnap már csak egyszer tekint rá.

Idő multával odalátogat egy kliense. Amíg üzletről beszélgetnek, a képre tekintget.

Egyszer aztán megszólal:

- Mennyiért válna meg attól a Szűz Máriától?

- Szűz Mária?

S megdöbbenve néz a képre. A glória ott dereng a Mária feje fölött.

A bankár az asztalra csap.

- Összehasogatom ezt a képet!

S elmondja szinte tajtékozva, hogy már háromszor elfestette az aureolát.

- Kár volt, - feleli a vendég. - Dehát az ok maga érthető. Némelyik sötét festéken áttör a világosabb színű.

A bankár elrobog a titkári hivatalba, ott is elpanaszolja a boszuságát.

A titkár mosolyog.

- Valóban úgy történhetett: a sötét színen átütöközött a világosabb. Le kellett volna előbb választani az alsó színt, s úgy rakni rá a sötétet.

- Azt mondták nem lehet.

- Minden lehet. Hát mikor a fali festményt halpikkelynyi apró darabokban szedik le a falról vagy a fára festett képet a fáról. Ajánlok egy ügyes fiatal restaurátort.

- De hátha valami bigot pápista az is?

- Nem. Véletlenül unitárius.

És a titkár mingyárt írt is a restaurátornak, hogy menjen el a bankárhoz.

A festő megjelenik, megvizsgálja a képnek a vásznát. A karika csakugyan át van ütődve a vásznon.

- No majd segítünk rajta.

S magával vitte a képet.

A bankár négy nap múlva odalátogatott. Nem bízott már senkiben.

A képet olajos-papirosok közé helyezetten találta.

A vásznon az aureola vonalát vizes spongya fedte.

- Hát aztán mit fog csinálni?

- Megporlasztom. Ezzel a tüzes vassal megyek rá.

- Tüzes vassal?

- Csak amennyire kell. A sárga festék elbarnul és porrá változik. A vászonnak nem lesz semmi baja. Aztánhat bekenem. Nyoma se fog látszani az aureolának.

- Itt csinálja meg előttem.

S leült: végignézte az égetést, porlasztást. Az aureola teljesen megsemmisült. Az új háttérfestés a puszta vásznat fogta be.

A bankár örömmel szemlélte.

- Nohát most már végeztünk a glóriával!

Hazavitte a képet, azon szárítatlanul. A helyére akasztotta. Nézte. Ismét a bűbájos földi nő, és most már az is marad.

*

Éjjel jött a hold, és égi fényét az ablakon át fölemelte a Mária fejére.

JANCSI DÁDÉ

Karácson szent estéjén a kocsmában ugyancsak verekedtek. Botok forogtak a fejek fölött. És kések villogtak, és palaczkok szállongtak. A cigány-banda összehúzott nyakkal kotródott ki-felé. Leghátul a brúgós. Takarta szegény a szerszámát, ahogy lehetett. Hát a szerszámnak nem is történt baja, de bezzeg őneki magának: egy szódás palaczk a fejéhez tévedt. Csak eldőlt a brúgójával együtt.

Meghalt.

Vén ember volt már, és eredetében nem is cigány. Mégishát cigánynak számított. A banda fiataljai dádénak, vagyis apámnak szólították.

Jancsi apó, - vagyhát cigányúl *Jancsi dádé*, - még abban az órában feljutott a csillagokon túl a lelkek országába.

Mások is érkeztek vele: urak, parasztok, asszonyok, gyermekek. Sokan, száznál is többen.

Egy király is, - a korona a fején. Egy püspök is, - az ezüst bot a kezében. Valamennyien olyanok, mint a Földön, de csak mint ahogy a kút vizében látszik az ember: fönt aki áll, lent is áll. Az Égben persze fordítva van az ügy: a földi test van lent, fönt az égi. A földi test elsemmisül. Az égi már a valóságos, bár se sulya, se megfoghatósága.

Hát megérkeztek.

Megállnak egy szép téres mezőn, virágos pázsiton, tekintetes szép pálmafa alatt, aranyrácsos nagykapu előtt. No tündökletes szép kapu! De persze az is csak olyan kapu, olyan pázsit és olyan pálmafa, hogy se sulya, se foghatósága. És gyönyörű madárcák, gyönyörű pillangók, szebbnél szebb virágok és tündéri világosság a szivárvány színeiből.

Az érkezettek boldogan bámultak széjjel. Szípogették a finom gyöngyvirág-illatot. A gyerekek mingyárt játszásba is fogtak a pázsiton.

Mások is sétáltak arra, szintén vegyes társaság: parasztok és urak, férfiak és asszonyok. Lát-szott, hogy odavalósiak: komolyak, nyugodtak, kissé gondolkodók. Egyik közülök, egy szép hajadon (rózsaszín blúzban, és verbéna-szín szoknyában) megállt és szomorú érdeklődéssel szemlélte az érkezetteket, különösen a királyt.

- A kapu minden órában megnyílik, - szólalt meg elnedvesülő szemmel, - mingyárt bemehetnek, akik meg mernek állani az Úr előtt.

Jancsi dádé leghátul csak fülelt. Pislogott. Végignézett magán. Fekete ruha volt rajta, de viseltes. Nagy négyszögű folt a bal térdén és vörös foszlottság a bal vállán a bőgő szíjától.

A leány őt is megnézte, ahogy mellette elhaladt.

- Aki nem megy be, - mondta neki, - ideki marad: visszazsuppolják a Földre, vagy más csillagra.

Egyszer csak átlebben a kapu fölött egy nagyszárnyú szép fehér lélek. A pázsitra bocsátkozik a csoport mellett, de oly könnyen-lengőn, mint ahogy a szellő bocsát alá valami könnyű fehér selyem fátyolt, - csak épp hogy nem olyan lassan.

- Boldogok ti, kik e szent éjen érkeztetek! - szólal meg édes üvegfuvola-hangon, hogy minden szív megreszketett belé, - az Úr maga jó ki ide ezen az éjen, és maga vezet be az üdvösségbe benneteket. Boldog, aki érdemes reá.

A csoport elámulva pillog. Egymásra is tekintenek. S mindenik arcán meglátszik: mit gondol.

- Király vagyok, mint ahogy ő is király volt.
- Püspök vagyok, főpásztora a Legfőbb Pásztornak.
- Orvos vagyok: ő is gyógyította a betegeket.
- Gyáros vagyok: ezernyi munkásnak adtam a miatyánk kenyerét.

A többi lélek is csakhamar rátalál a maga érdemére: a tudós, a művész, az anya, az iparos. Még a földművelőnek is megvidámul az arca:

- Nem én voltam-e legkülönb a faluban? Senki más nem bírt akkora zsákot, mint én.

Csak Jancsi dádénak csüggedt le a feje hátul a többi mögött.

- Oh én haszontalan! oh én hitvány rongy - motyogta könnyes szemmel, - ha annyit jártam volna templomba, amennyit a kocsmába. Ha annyit imádkoztam volna, amennyit káromkodtam... Három feleségem volt, egyikkel se voltam megesküdvé. Loptam is, mikor laboráns voltam... És ez a ruha rajtam... Jaj hova bujjak?

Akkor gondolta csak el, hogy teljes életében hátulsó, utolsó volt ő. Mindenben, mindig. A testvérei közt is ő volt az utolsó. Az iskolában is ő ült leghátul. Az apja vasuti pénztáros volt: Jancsi soha életében nem kapott új ruhát, - azokat a ruhákat viselte, amelyekből az öregebb fiuk kinőttek.

A Cigánysor közelében laktak. Jancsi egyszer, - tán hétéves volt akkor, - vajas kenyeret uzsonnázott az állomás kertje mellett. Az árokparton egy cigányasszony ült s olvasgatta a krajczárjait az ölében. Egy egyéves forma kisdéd hasalt a balvállán arczczal hátrafelé. Nagy fekete szeme esengőn csüggött a vajas-kenyéren. Kérőn nyujtogatta barna kezecskéjét. Jancsi tört neki a kenyeréből.

- Nesze.

- A jó Isten áldja meg minden falatját a kenyerinek tekintetes kis ifiuram - hálálkodott az asszony, - hej ha az én szomorú szívemet is megvigasztalná: egy kis bagót ha hozna nekem...

Mikorra azonban Jancsi kivihette a bagót, az asszony már nem volt ott.

Jancsi utána vitte.

A banda éppen tanult a házban. Jancsi a szoba sarkában maradt: érdeklődéssel szemlélte és hallgatta a zeneműhely embereit és hangszereit.

Attólfogva Jancsi gyakorta megfordult cigányéknál. Az uzsonnakenyerét vagy gyümölcsét megosztotta a rajkókkal. Pönögette ő is a cimbalmot, ha csak a gyerekek voltak a szobában. Vonogatta a hegedűt is, brummogott a bőgőkön is.

Némelyik fiú iskolába járt és irnivalóval vesződött otthon.

- Jaj, nem tudom sehogyse.
- Megcsinálom én, - sziveskedett Jancsi.

Az egzámenre egyik fiúnak nem volt cipője, - az apját erőltették volna rá.

- Ebben a nagy cipőben csufoskodjak-e? - fakadt sirva.
- Odaadom én erre a félnapra, - sziveskedett Jancsi.

Volt úgy, hogy a kabátját is odakölcsönözte, ha valamelyik fiúnak olyan helyen kellett járnia a városban, hogy tisztességes kabát volt kívánatos.

Később méginkább hasznukra vált cigányéknak, hogy az édesanyja, - már akkor özvegy, - laboránsnak adta be a patikába. Attólfogva minden betegnek ő hordta az orvosságot a cigánysorra. Aki meggyógyult, őt áldotta. Aki meghalt, - nem az orvosságot okolták érte.

Hát Jancsi azontul is odajárogatott. A muzsikuszerszámokat továbbad is nagy kedvvel próbálgatta. Hegedű, cimbalom, brácsa, flóta, kisbőgő, nagybőgő, - valamennyinek megismerte titkait. Minden hangszeren játszott ő, s valamennyin rosszul. Dehát kisvárosban nem válogatósak a fülek se. Egyszer a cimbalmos megbetegedett, s épp télidőn, mikor a bandának nemcsak kenyeret kell keresnie, hanem meleget is. Cimbalmosék, hát koplálnak. De a banda se mehet a nagykoksmába. Kurtakocsmában meg csak némi rézpénzek a munka vége. Sohajtozott a banda.

- Ide azt a cimbalmot, - mondta Jancsi.

Máskor meg a brácsás családja koplalt:

- Ne rijjanak no: megyek helyette én.

A banda így mindig teljes volt Jancsi segítségével.

Történt azonban, hogy a nagybőgős régóta tüdőbajos árnyék, - végsőt köhögött, s özvegye és három árvája maradt a putriban. Ez bizony nagy felhő volt a Cigánysor egén. Az özvegy már rég elvedlette a fiatalságát. Száját is ismerik, hogy beillene nagypénteki kereplőnek. Kártyavetéssel nem kereshet, - merthiszen porontyai vannak. A meszelőkötés is vékony kenyér. De ha olyan szép volna is, mint a ma nyilott pünkösdi rózsza, nyelve olyan szelid, mint az oltárnál esküvő menyasszonyé, s rajkója nem volna egy se, akkor is hát hol az a cigánylegény, aki a kedvéért vállára ölténé a nagybőgőt? Még a cimbalmot is szívesebben hordozza a cigány.

Hej nagy keserves gond a bandának! Nagybőgő nélkül olyan a banda, mint a csizma talp nélkül, asztal láb nélkül, ház fundamentum nélkül. Csak lógadozott a banda. Tanulásról se volt már szó napok óta. Az asszony szeget keresett, hogy felkösse magát. A rajkók ríttak, éheztek.

- Könyörülő Dea, pillants reánk!

- Ide azt a nagybőgőt, - mondta végre Jancsi.

Az asszonyé volt a bőgő, hát Jancsi odavitte reggel a pénzt is mind, amit keresett. Az asszony már várta is jó káposztalevessel. És hát hova menne már máshová aludni is? Este megint várt rá az ebéd, de a nagybőgő is persze. Jancsi odaszokott, mintha ő volt volna mindig a család feje.

Hát ott lakott már ő is a Cigánysoron. Lett Jancsiból János. Cigányul beszélt. Cigányul káromkodott. Ha volt kereset, pecsenyéztek. Ha nem volt, kását kanalaztak. Járt zsibvásári ruhában. Nevelte az árvákat. Reperálta a hegedűket. Irta a levelezéseket. Hivatalos ügybe is, ha keveredett valamelyik cigány, ő ment be vele ügyvédnek. Így vénült meg a város végén a Cigánysoron.

S ime most itt áll.

A szárnyas lélek látta a gondolatokat, hogy mindenik az érdemeit fontolgatja. A szeme a gyáros kabátjára szegeződött.

A gyáros nézi a kabátját, hogy talán félre van gombolva? Akkor látja, hogy bankótól dombrodtnak a zsebei, - még ki is fityeg néhol a bankó. Ijedten takarja a tenyerével és elhuzódik, elmulik onnan.

A szárnyas lélek már akkor a püspök botjára néz.

A püspök hökkenve látja, hogy a pásztorboton rozsdafoltok éktelenkednek. Dörzsöli nagysebtén a palástja csücskével. De nem tisztul az attól. Egyszer csak az sincs ott.

A szárnyas lélek már a király fejére bámul.

A király nyugtalanná válik: leveszi a koronáját, hogy tán fordítva van a fején? Akkor látja, hogy nagy vércseppek vöröslenek rajta.

Elkotródik az is.

S még mások is néhányan, akik elől álltak.

- Mért állsz úgy hátul jámbor muzsikus? - szólal meg elmosolyodva akkor a szárnyas lélek, - jer előbbre.

- Jaj dehogy is, - rebegdeli János, - csak azért vagyok itt, hogy... csak azért hogy... egy kicsit is, hogy láthassam...

- No ne félj: itt nincsenek rangok.

- Nem igen jártam én templomba...

- Jártál. A főtemplomba jártál. Mert kinek-kinek a maga szívében vagy a főtemploma.

- Nem imádkoztam...

- Csak a nyomtatott imádságokat nem imádkoztad te: a jócselekedet a legszebb imádság.

- A feleségemmel nem voltam megesküdvé, egyikkel se.

- Nem őket vetted el fiam: az árváikat és inségeiket vetted te el.

- Loptam is...

- Nem magadnak: a betegeknek, hogy meggyógyítsad őket.

- Káromkodtam is...

- A szíved nem káromkodott soha, csak a szád. Jer előbbre.

János dádé azonban még mindig csüggedezett.

- Csak brúgós voltam, - rebegte könnyes szemmel, - megszoktam...

- Brúgós? Vajjon azt véled-e, hogy itt is csak brúgós vagy? Az Úr nem a brúgót nézi. Sem a koronát, sem a pásztorbotot. Sem a ruhát, amely rajtatok van. És sem a kezét nem nézi senkinek, hogy kérges-e vagy puha? És sem a fejét, hogy mennyi könyv van benne? Az Úr itt is csak a szíveket nézi, mint valamikor a Földön.

A kapura tekintett.

A kapu már tárva volt.

S abban a pillanatban megmozdult a mező minden fűszála. A fák levelei is remegtek. Virágok halkán-édesen sügtak össze. A fa alatt a szárnyas lélek helyén ott állt az Úr.

Ott állt előttük. Fehér ruhájában, ahogy a Földön járt. Szelid-jóságos méltóságosan, ahogy a szent dombon állt valamikor, mikor a nyolc boldogságról prédikált.

Valamennyien térdükre omlottak.

A gyermekek is abba hagyták a játékot és hozzá futottak, köréje csoportosultak, köréje térdeltek. Örvendező szemmel bámultak rá. Egy mezítlábas kis négyéves parasztlányka megcsókolta a kezét, és hozzásimult, mint az anyjához szokott.

Az Úr a fejére tette a kezét, mint ahogy anya szokta rátenni a kezét a gyermeke fejére.

És szétnézett.

Látszott a szemén, hogy nem az arcokat nézi, hanem a sziveket.

Mert fehérre vált már akkor ottan mindenki ruhája, és mindenkinek a szive általtetszett a ruhán, mint a gyertyaláng, mikor ködön által fénylik. Általtetszett, - kié homályosan, kié tisztább-lángun.

Az Úr nézte őket.

- Üdvösség néktek, - szólalt meg jóságosan, - kik ebben az órában érkeztetek ide fel, amelyikben én érkeztem valamikor oda le. Akkor lent-éltemben fel-felmutattam ide az üdvösség kapujára, ma már hogy itt vagytok, magam vezetek be rajta Atyám elé. Jertek.

S lehajolt: a karjára vette a leánykát. S megindult a gyermekkel, által-haladt a csoporton. De lassudott, s megállt János dádé mellett. Mert senki nem fehérlett ott fehérebben, és senki szive nem fénylett fénylőbben.

- Kelj fel jó lélek, - mondta néki az Úr, - jer.

S a vállára tette a kezét: övele haladt be elől az üdvösség kapuján.

A KÖVIRÓZSA

Egy levél meg egy telegramm, szinte egyidőben.

A levelet már a borítékáról megismerem, hogy egy pap barátom írja: Nagy Elek.

Nézzük a telegrammot:

Látogasson meg! Olyan kincset hoztam Indiából, amelyet Európa még nem látott.

BALÁZS.

Egy gazdag birtokos barátom. Nem is tudtam, hogy Indiában járt.

Nézzük az Elek pap levelét:

D. a J. K.

Kedves Barátom!

Most egy égett házban a padlásán találtunk holmi régi iratokat és kétszáz évesnél vénebb könyveket. Igen rondák és rongyosak. Tisztitom. Szombaton várlak kocsival.

Elek pap.

N. b. A falu népét igen megrontották a felebaráti gyűlölet apostolai, akik erre is kóborolnak már. Tudod kiket értek: a hiszékenységgel seftelő szocialistákat.

Boldog nép volt ez azelőtt, ha szegény is. Szeretném, ha hoznál magaddal egy-két jó gondolatot. És ha nekem szombat este elmondod, vasárnap kiprédikálom. Tudod a mi prédikációs irodalmunk afféle szobai. A mai papnak a mai életet kell szolgálnia a Szentlélek világosságával.

Gondolkodva néztem a két meghívásra. A jövő hétfőn külföldre utazok, s nem lehet az utazást elhalasztanom.

Már a Balázs meglátogatásából aligha lesz valami. Sajnálom pedig. A kincsére ugyan nem vagyok kíváncsi. (Mi lehet: gyémánt, gyöngy? gazdátlan korona? - nem érdekelnek az ékszerész kirakatok.) De gyermekkori barátom ő, és még soha nem fordultam meg a kastélyában. Sajnálom: most se tehetem.

Azt a jó papot azonban meglátogatom. Régi magyar könyvek, ó írások, - hát a világ végére nem mennék-e el értők?!

S firkantom a válasz-telegrammot:

Egy babszemnyi töredéket se engedj elkallódni. Szombat este ott leszek.

Feladtam.

Aztán hogy kilépek a póstaházból, arra fordul a gondolatom, hogy egy napot mégis rászánok a Balázs meglátogatására is. Ma csütörtök: holnap délelőtt vonatra ülök. Nála töltöm a délutánt és az estét. Jól fog esni neki, ha meglátogatom. Érzékenykedő lágy ember, kivált mióta a fia előlte magát. Tizenkét éves fiu! Vizbe ugrott egy dorgálás miatt. De azon a héten valami járvány volt az efféle a milliomos családokban: egy Rotschild-fiu is fejbelötte magát.

No meglátogatom. Becsüljük meg a jóbarátokat! Az élet javai közé tartozik az az öt-hat velünk-érző lélek, akivel együtt utazgatunk a század hajóján a csillagokkal világított nagy végállomás felé.

Megnéztem a katonai térképen: hol a tanyája? Másfél kilométernyi távolság a vasúttól. No azért nem érdemes neki is telegrafálnom.

S nem is értesítettem az utazásomról. Csak vonatra ültem másnap, s délután kettőkor kiszálltam a kis megállónál.

Juniusvégi nap. Essőtől ázott gabonatóblák. De csak permeteg-esső lehetett, szárazon hagyta az utat. Csak a gabonán és az útszéli fákön csillog még a sok vízgyöngy.

Bizonyára az övé minden amerre ellátok. A búza meg is dőlt néhol. Dús termés kövér földben. Ő maga is olyan kövér, mintha a földjében termett volna.

Szivart veszek elő. Van még egy a tárcámban. Jó s drága havanna. Egy festőtől kaptam, aki valamikor Zichy Mihálynál járt, s azt mondta, hogy a szivar a csár asztaláról való.

Az akáczfasorban egy lélek se mutatkozik. Csak mikor a gabona-földeket elhagytam, látok egy szamarat.

Az árokparton legel: a poros dudvák között. Ő maga is poros és gubanczos szőrű. Látszik a szegény jámboron, hogy soha mióta a világon van, meg nem nyírták, meg nem kefélték.

De mért is nem eszi a bolond a jó fűvet? Hiszen beljebb a legelön a gilice-bokrok alatt találna.

A szamar után faárnyékok következnek az úton. Aztán halk kolompszó.

A levegőben legyek játszanak. A távolban hegyek kéklenek. Csönd és békesség a világ.

Ballagdálók.

A képzettársulásnak nem tudom micsoda bolond kapcsán az én szegény jó pap barátom fordul az eszembe. Hátha azzal lepném meg, hogy megírnám neki az egész prédikációját? No megteszem!

Mit is lehetne írni a jámbor falusi nép megnyugtására.

.....

Méla kolompszó ver ki az álmodozásomból.

Az útmellett az árokparton egy időses parasztasszony ül. Meztelen sáros két lábát maga elé nyújtja, s varr. Bocskort varr.

Mögötte birkanyáj legelész. Magyar és merinói juhok. Fehérek és tiszták még a nyirástól.

Az asszony tekintet rám. Közeledtemre oldalt mozdul. Akkor látom, hogy ember is van mellette: a gyepen hever.

Puli kutyácska ugat felém. Az asszony rászól:

Az ember fölserken.

Néz.

Ásít.

Fölteszi a kalapját.

Szájába illeszti a pipáját.

Vén juhász. Ételes fazék hever mellettök madzagkantárban.

A juhász köszönt.

Megállok.

- Jól megyek-e erre a kastély felé?

- Jól, nemzetes uram, - feleli a juhász.

S belekandikál a pipájába.

- Csak igenyősen tessék, - toldja meg az asszony.

- A Balázs úré ez a nyáj?

- Az övé, nemzetes uram, - felel a juhász.

- A Balázs nagyságos úré, - toldja meg az asszony.

A szivarom harmadára fogyott. Keserű. Eldobom.

A juhász szeme legott a szivarra szegeződik. Végigpillant az úton. Egy kis cigánykaraván közeledik: három kocsi, rossz gebék és gyalogló asszonyok, futkározó purdék. A juhász megmozdul és átszökken az árkon, noha csak féllábán van bocskor. Fölveszi a szivarcutkát, s örvendezve pislog rám:

- Jó lesz pipába, nemzetes uram.

És az asszonyra is mosolyog. Az asszony is mosolyog rája. Látszik rajtok, hogy öröm nekik a szivarcutka.

Az asszony odaveti a bocskort az embernek.

- Öltse már fel kend. Mit ugrál itt félmeztláb, mint a veréb?

Mosolyognak egymásra.

Az ember leül hogy fölszijazza bocskorát. És közben a cigányok felé pillant. Elkanyarodtak már a keresztútnál másik falunak.

Lórobogás hangzik az úton. Egy szép sárga ló száguld felénk, fellegekbe verve maga mögött az út porát. S mintha csak lábhegygyel érintgetné a föld színét, mintha láthatatlan szárnyak hoznák, oly könnyű a futása.

A kutya ugat.

- Csiba te!

- Nini, - álmélkodik a juhász. - Sz' ez a mi lovunk. Jó, hogy el nem fogták a cigányok.

- Az a. A Pille, - toldja az asszony. - Bizonyosan futtatták.

S a juhász elállja az utat.

A ló meglassudik s békén engedi, hogy elfogják.

Gyönyörű nemes paripa! Csupa hab a szája. A fején kantár. A hátán kis angol nyereg.

- No ez hát levetette a majmát, - mondja a juhász.

- Ugy kell neki, - toldja az asszony. - Mindig hajszojják ezt a szegény állatot.

És hozzám fordul:

- Az ur egy kis angol lovászt hozott. Futtatnak az idén Pesten.

A juhász tűnődik.

- Be nem vihetem, - mondja.

- Majdcsak jön erre valaki - vélekedik az asszony. - Vagy az angol jön érte, ha ugyan ki nem törte a nyakát.

A juhász hozzákötötte a paripát egy útszéli akáczfához. S nézte nagy tetszéssel.

- Az Isten is arra teremtette, hogy futtassák.

Közben a szamár is hozzánk ballagott, s a paripa mellett legelt tovább.

És ott állt egymás mellett a két rokon állat. Az egyik délceg, büszke, fényes, tűzesszemű állat; csupa jólét, csupa erő, csupa szépség. A másik alázatos, fakó, bús-nyugodt, csupa szerénység, csupa kopottság, egykedvű ostobaság.

- Be nem vihetem, - ismételte a juhász. - El se bocsáthatom, mert hátha nem hazafut?

Továbbstátam.

Egy nádviskó, aztán egész utcásor nádasházakból. Verestornyú templom. Cserepes parókia.

Az utca vizes árkában kacsák, ludak és meztelen kis gyerekek. Fürödnek.

- Merre a kastély, gyerekek?

- Ahun a.

A lombos akáczok takarták előlem. Kőfalas, baroktetős régi épület. Nem nagy és alacsony. Mindössze egy vadszőlős terras az északi sarkán, az vall a mai úrra. Bizony meglepett, hogy Balázs nem lakik különül. Milliomos, mint maga is megvallotta.

Még inkább meglepett, mikor bejutottam a kastélyba, hogy a vastag ódon-ó falak között modern bútorok állanak: kőisbútorok, ébenfa bútorok, rézágyak, bözendorfer; hamvas kék tapéták a falon. Villamos lámpások. Livrés inas.

Balázs nem volt otthon: vadászni ment ki még reggel az erdejébe.

Beküldtem a névjegyet az asszonynak. Második asszony. Még nem ismerem. De engem bizonyára emlegetett neki az ura. Az első feleségével nem volt valami szerencsés. Kedvetlen természetű, rikácsoló asszony volt. Még az udvari kutya is félrehúzódott előle.

Az inas bevezet: harmadik szoba jobbra.

Szőke, nyulánk asszony, afféle magas lábszárú, aminőket a szobrászok szeretnek. De már nem fiatal. Sovány és ideges, mint az agár.

Éppen ruhát próbált: gyönyörű kénszínsárga indiai selyemruhát. S a ruha valami finom keleti illatot lehelt.

- Vasárnap bál lesz, afféle nyári bál a szomszéd faluban. Képzelve micsoda boszuság: bőre szabták itt derékban. Pestre küldtem, hogy mielőbb meglegyen: meg is jártam vele.

És szinte sápadozott haragjában.

Iparkodtam vigasztalni, hogy éppen az a legutóbbi divat: derékban ne feszüljön, hogy bőnek lássék a ruha. Kissé leányos az igaz...

Valamennyire föl is derült az arca.

- Hát jó: fölveszem. Csak ezt az ordináre rózsa-olaj-szagot lehetne belőle kivenni. De az uram még hozott is belőle egy flakonnal.

Arra is megnyugtattam.

- A Serezhád parfünje: nem is való más ehhez a ruhához.

Ékszeres ládika állt mellette az asztalon. Belenyult. Kivett belőle egy gyémántos arany diadémát. A hajába illesztette.

- Illik hozzá?

- Gratulálok, - mondtam, - igen illik.

A leánykái is mellette voltak, fehérruhás szinte kenderszín szőke gyermekek: kis angora macskák. Mind a háromnak ujmodi drága bábu a kezében. Ha leültetik, megszólal: *Pihenjünk*. Ha lábra állítják: *Sétáljunk*. Ha ölbe fektetik: *Álmos vagyok*. S a bábu behunyja a szemét.

Beszélgetünk az asszonynyal. Elmondja, hogy az ura félévig oda járt, s hogy mennyit aggódott érte.

- Félévig! Hogy lehet annyi ideig!...

- Hallom valami kincseket hozott.

- Kincseket? Nem tudok róla. Nekem ezt a ruhát hozta, meg egy japáni napernyőt, a gyerekeknek meg játékszer. Nem is beszélt kincsekről.

És csodálkozón, kérdezően, hidegen nézett reám.

A legkisebb leány, - csak hároméves, - ahogy ott futkosott mellettünk, elcsúszott a parketten. Az orra a bábuja ütdött: vérzett.

Az anya megijedt.

Míg a gyermeket mosdatják, körülnézem a belsőgazdaságot.

Drága szép lovak, göbolyók, tiszta istálókban. De a cselédség lakása a béres-udvaron még a jobbágyvilágból való: két-három család egyszobában. Meztlábás kis gyerekek hajadonfővel, hasig nyitott elejű ingben, játszanak. Egy fiucska piros rongyot kötött pemetnyélre és viszi egy csoport gyermek előtt. Énekelnek, mint a búcsúsok.

Egyszercsak gyermek-kiáltás hangzik az útca felől.

- Gábor az árokba esett!

A gyermekhad egyszerre abbahagyja a búcsújárást. Ki az udvarkapun, mint a verébraj!

Béresasszony lépked át szapora lépésekkel az udvaron. Naptól barna harmincéves asszony. Keze lába munkától durvult. Köszön, hogy mellettem lép el.

- Dicsértessék...

- Valaki az árokba esett, - mondom neki.

- Gábor, - feleli elmosolyodva.

- Gábor? Ember talán az is?

Az asszony megáll. Mosolyog:

- Dehogyan ember: disznó az, tekintetes uram. Mióta megnyerték a nagylutrit, disznó.

S elmondja, hogy ezelőtt valami négy évvel az osztálysorsjáték főnyereményét kapták meg nyolcan, nyolc falubeli.

- Ugy folyt itt a pájinka, tekintetes uram, mint a víz. Még a kutyák is pecsenyét ettek. Jó világ vót, - mondta sóhajtva az asszony. - De mán csak ketten élnek.

- Hát a másik?

- Gál Máté? Az nem ivott csak egyszer. Annak legtöbb eszi vót köztük. Az a sakter házát vette meg, a cserepeset, meg nyócvan hód földet. Pedig falu kódusa vót. Nem is vót több kódus, csak ő.

- Hát most mit mível?

- Most? Most mán Pestre jár kódulni. Csak az ünnepeket tölti itthon.

S a ház felé pillantott. Gyereksírás hallatszott onnanfelől. Köszönt. Elsietett.

A Gábornak nevezett részeges fráter kimászott az árokból, s dallikózza haladt tovább a gyerekek kíséretében.

Ujra csend van a béres-udvaron. A tyúkok, pulykák némán kaparásznak.

Az egyik ajtó előtt két éves forma nagyhasú kisgyermek, pofára is, mint valami trombitás-angyal. A kezében olyan kenyér, mint a föld. Eszik. Legyek az arcán, a kezén, a kenyerén. Bánja is ő: eszik, szinte olvad a szájában minden falat. Egy gubancos kis kuvasz ül előtte, és égő szemmel, csorgó szájjal lesi azt a percet, amelyikben a gyermek el fogja ejteni a kenyerét.

Régi, gémes itató-kút az udvar közepén. Egy foltos szoknyájú mezítlábas menyecske dézsát mosogat a vályu mellett. És halkán dúdolgat. A szavait nem értem, de a melódiát ismerem: a vándorló királyfi, aki feleséget keres. Hány ezer éves emléke lehet a népnek?

Tovább sétálok.

Tágas szérű. Régi kőlábas csűr. A falából ezer éves téglák kandikálnak elő. A földén is szinte elbarnult már a cserép. Még abból a világból való, mikor lóval nyomtatták a szemet a gabonából.

Valaki furulyál. Egy kis leány a csűr árnyékában. Áll és édes kedvvel fuvogatja a furulyát.

Mellette egy öt éves mezítlábas leányka ül a csűr előtt, a papsajt között, és rongyból kötött bábut dédelget.

- Aludj babicza, aludj aranyosom. Éhes vagy talán, hogy nem alszol?

És gyönyörködő szemmel altatgatja rongyát.

Mégis kár volt eljönnöm. Itt vesztegetem az időt. Bizony jobb lett volna otthon maradnom és megírnom szépen nyugodtan a papomnak való prédikációt. Megírom pedig akárhogy is. Hogy meg fog lepődni az a derék ember!

De íme jön a gazda. Zöld kalaposan, sárga kamáslisan. Széles vállán puska és vadásztarisznya. Csupa gömbölyűség. Néhány év múlva már szuszogni fog a kövérségtől.

Csak az arcza színe a régi sápadtas, éppen nem vadászi. Volt is már egyszer valami idegjavító szanatóriumban. Oly ideges, hogy szinte rángatózik az arcza.

Vidáman üdvözl.

- No csakhogy itt vagy! Becsüllek érte! Barátom, mit hoztam Keletről! Érdekelni fog, téged igen fog érdekelni. És adok belőle neked is. Amennyit kívánsz.

- Nem kívánok én abból pajtás semmit.

- Nono!

És nevetett.

- Teljes életemben gyűlöltem az aranyat, ezüstöt. Vadnépeknek való. Talán éppen egy orrkarikát szántál nekem?

- Aranynál, ezüstenél nagyobb kincsek...

- Indiai gyöngyök?

- Olyanfélék. Meglásd örülni fogsz neki.

És karon fogott, bekisért a kastélyába.

A manó vigye el: hogy szabadulok én meg azoktól a fene gyöngyöktől! Dehogyan fogadok el tőle akármi ostoba cifraságot!

És szinte szorongtam aztán odabent, hogy előmutatja a kincseit. De nem is beszélt rólok. Az elefántok értelméről beszélt, meg az indiai népről és egyéb keleti különösségekről.

Mégis furcsáltam.

Az asszony is várta pedig, hogy beszélni fog a különös kincsekről.

- Te Balázs, - szólalt meg egyszer. - Micsoda kincseket hoztál te?

S gyanakvó éles szemmel nézett az urára. A szeme olyan volt, mint a fűből fölnéző kigyóé.

- Kincseket? Nem hoztam én semmiféle kincset. Hát nincs elég ékszered? No nézd: még mire nem gondol!

S megvető árnyék vonult át az arcán.

Tovább beszélt az úti történeteit.

A leánykák ott vacsoráztak velünk a kisasszonyukkal. Csak elnéztem, micsoda nyaffadták. Nem ettek. Unatkoztak. Az anyjuk pedig külön parfümöt csináltatott nekik, s rájuk-parancsolt, hogy egyenek.

Olyan kelletlenül ették a piskótát, mintha posztókalapot rágnának.

- Én nem tudom mi fából vannak ezek az én gyermekeim? - panaszkodott az asszony. - Egész nap etetem őket, mégis olyan nyápicok...

- Mars! Takarodjatok ágyba! - dördült rájuk az apjuk.

S az arcza rángatódzott.

A kisasszony elvitte őket.

Balázs a feleségére nézett:

- Zongorázz valamit kedvesem a vendégünknek.

S hozzám fordult:

- Tudom, hogy nem kedveled a zongorát. De éppen azért, hogy lásd: van kellemes zongorahang is a világon. És a feleségem játszott már nyilvánosan is.

Az asszony kissé vonakodott, de csak testben. Aztán a Bözendorfer elé ült. Ideges kézzel kezdett egy Sopen-balladába.

Hát a zongora csakugyan kellemes hangú volt, mintha üvegharangocskák szólanának benne. De láttam, hogy az asszony figyelme a balkezét kíséri. Gyémántos karperecz csillog azon. Az asszony azt nézi, hogy a karperecen lógó aranylánczocska hogyan tánczol a billentyük fölött?

Mingyárt a bevezetésben hibás hang éktelenkedik egy akkordban. Az asszonyka megrándul tőle. Megint hibás hang... Az asszony unalmat kifejező arczczal zongorázik még néhány percet, aztán boszusan csap a billentyűkre.

- Ma nincs napom.

S fölkel. Otthagyt bennünket.

- Ülünk ki tán a terrasra.

Kiülünk. Enyhe szép nyári est. A hold narancsszín fényével kél a távoli nyárfák mögött.

- Józsi, - mondja Balázs az inasnak, - hozd ki azt a két borostyánkőves új pipáskát az íróasztalomról. Meg egy vörösbádog iskátulya van mellette, azt is.

S hozzámfordul.

- No barátom, most következik a csuda, amely téged érdekel.

- Csak nem ópium?

Megvetően legyintett.

- Ópium? Mire gondolsz! Hiszen az mérge. Ez barátom merőben másvalami. India amint mondtam: tele van titkokkal és csodás ismeretlenségekkel. Olyan mint valami bontatlan kincsesbánya, amelynek csak a külső színéről hozogattak egyet-mást az angolok. De az igazi kincsek még rejtve vannak. Nohát én egy ilyen kincshez jutottam.

Az inas visszatért a két kis csibuk-pipával és egy negyedtéglányi vörös szelencével.

- Lefekhetsz Józsi, - mondotta a gazda. - A vendégszobát elrendeztették?

- El, nagyságos uram.

- Lefekhetsz.

Az inas elment. Balázs megnyitotta a szelencét.

- Nézd.

Félliternyi apró zöld borsó volt benne. De mégse borsó, csak olyanforma készítmény valami kékes porban.

- Ez az, - mondotta Balázs. - Ez az a csoda, amelylyel meg kell ismerkedned.

S elégtel arccal kevergette a teáját.

- Ha érdekel a másvilág, - folytatta, - a lelkek világa, éshát hogyan érdekelne, ma este láthatsz valamit. Kivel szeretnél beszélni a másvilágon lakók közül. Ki az aki igen érdekelne? Szeretnéd-e látni például Napóleont?

A fejemet ráztam.

- Nem lelkesedek érte. Nem vagyok francia.

- Hát Dantet? Szekspirt? vagy Petőfit? vagy Hugó Viktort? vagy Puskit?...

- Mindennap beszélek velök. Ott állnak a szekrényemben. A másvilágról meg különben se nyilatkoznak.

- Ki tudja? Próbáld meg. Te nem hiszel a lelkekben?

- Túl is vagyok már rajta: *tudom*, hogy élnek. De zavar munkámban, ha velök foglalkozok. Engem csak egyvalaki érdekelne, ha láthatnám, ha beszélhetnék vele.

- Láthatod, beszélhetsz vele.

- Nem. Azzal nem.

- De ha én mondom. Úgy fogod látni, ahogy most engem látsz. Úgy fogsz beszélni vele, ahogy most velem beszélsz.

A fejemet ráztam.

- Nem, őt nem láthatom. Pedig sokszor gondoltam... Gyerekkoromban is sokszor áhítottam, hogy bárha csak egyszer is láthatnám.

- De ha én mondom.

- Hiába. Az olyan magasságos világból való lélek, hogy egy pirinyó reménykét se érzek. Sem a valóságban, sem a te keleti szered útján.

- Nono, majd meglássuk.

S felnyitotta a bádogszelencét.

Legyintettem:

- Nem lássuk biz azt, Balázs. Mert ha szerből merítünk látomást, akkor csak a saját fantáziánknak a képeit látjuk. Hagyd az a szert: meg se próbálom.

- De mondom: a valóságot látod.

- Valóságot nem lehet szertől látni.

- Hát a mikroszkóp? Hát a teleszkóp? hát a telefon? telegráf? mind-mind szer. Nem olyasmiket látsz-e, hallasz-e velők, amiket nélkülök se nem látnál, se nem hallanál. Képzeld el, hogy háromszáz évvel hátrább vagyunk az időben, s én azt mondom neked: van olyan szerem, amelyen át sárkánykigyót fogsz látni egy gombostűnyi vízcseppben. Van olyan szerem, amelyikbe ha itt belekiáltok *Jónapot!* hát Párisból kiáltják vissza *Adjonisten*.

- A te szered nem olyan. Vagy megissza az ember, vagy megeszi, vagy pipában szívja el. Mámort okoz, álmoképet idéz elő.

- Hátha a lelkedet szabadítja fel a test kötelékéből?

- Az halál.

- De nem halál, csak mintha új érzékeket kapnál.

- Az meg lehetetlenség. Az emberi testnek nincs több érzéke ötnél.

- De abban ám nagy a különbség: A kutya ötven lépésnyire már megérzi azt a szagot, amit a mi orrunk egy lépésnyire sem érez meg. A halász-sas félkilométernyi magasságból megkülönbözteti a vízben a halacsát... Ez a szer a lelkünket bontja elő a testi burokból. Csak egy láthatatlan szál marad meg egybekötőnek, hogy a test ne haljon meg az alatt az idő alatt, meg hogy a lélek visszatérhessen, amikor az ideje lejárt. Mondok példát: A minap este, hogy lefekszek, arra gondolok, hogy Ossziánnal fogok beszélni. Beteszek egy golyócskát a pipámba, rá egy csipetnyi török dohányt.

- Jer Osszián, - mondom Arany Jánossal. Nagy ámulatomra nem jön senki. Várok, várok. Egyszer csak jön egy cilinderes, borzas angol. És mosolyog rám.

- Ossziánt hívod? Én vagyok.

- Ugyan ne bolondozz!

- Nem bolondozok. Én költöttem Ossziánt. A nevem Mekförszn (Macpherson). Ha nem hiszed, nézd meg a lekszikonban.

Reggel eszembe jut az angol. Nézem a lekszikont, hát csakugyan.

- Beszélgessünk másról, - mondtam elmosolyodva. - Megtenném csupán a kedvedért is, hogy megpróbálnám a szeredet, de látod, minden efféle készítmény fejfájást okoz, gyötrelmes fejfájást okoz, és én az agyvelőt tartom a legkimélnivalóbb szerszámunknak. A Teremtő maga is azt burkolta be a leggondosabban.

Balázs a fejét rázta:

- Becsületemre mondom neked, hogy nem okoz fejfájást. Huszszor is próbáltam. Ez se nem hassis, se nem ópium. Ez valami nekünk ismeretlen növénynek a főzete vagy zsírja, vagy mije. Csak éppen, hogy úgy szokás szívni, mint az ópiumot. De ha teában iszod meg, akkor is csak jó a hatása. Ám hagyjuk az egészséget, ha tartasz tőle. Én csak azért gondoltam, hogy örülsz neki, mert soha erről még ember fia nem írt. Én vagyok az első európai, aki hozzájutottam.

Kedvetlenül verte le a szivarja hamuját. Aztán ismét az utazásaira fordította a beszédet. Az indiai ősnépekről, papokról, fakirokról és bűvészekről mesélt. A szert is elmondta, hogyan szerezte: egy ezüstműalkotott Buddha szoborért cserélte egy buddhista kolostorban. Igen fájalták, hogy idegennek a kezében látják, azért ajándékozták meg a titkos szerükkel.

Egyszersak az órára nézek. Éjfél van. Thű kutyaadtát! Nekem aludnom kell, s pihenten ébrednem.

- Feküdjünk le Balázs. Pesten majd elmondod a többi.

Fölkelt és megmutatta a szobámat. Odanyílt az ajtaja a terrasra. Elbucsuzott.

- Kilenczkor utazom, - mondtam. - Tehát legkésőbb nyolczkor fel kell kelnem.

- Maradj még legalább holnap.

- Lehetetlen. Aztánhat tik is készültök...

- Hova készülnénk? Dehogyan készülünk.

- Bálba.

- Bálba? Micsoda bálba?

- Valami nyári mulatságra. A szomszéd faluba.

- A szomszéd faluba? Hiszen nem is lakik a szomszéd faluban semmiféle úr.

- Csak úgy fülhegygyel hallottam effélét. Lehet csak képzelődtem. Dehát mindegy: kilenczkor utazom.

- Felköltetek.

A szobámba léptem. Szép kis tiszta szoba, nagyablakos, rézágyas.

De szokatlan ágyban nehéz aludni. Mármost ha későn alszom el, reggel meg fölébreszt valami borjubögés, vagy kanászkürt, álmos maradok. A gondolkodásom olyan lesz, mint a zavaros víz. Hogy írom meg a papomnak a prédikációját? Pedig megírom. Ha a vonaton írom is meg, de megírom.

S újra arra fordult a gondolataim kereke, hogy mit írjak neki?

Közben aggodalommal éreztem, hogy nem vagyok álmos. Szorítottam a szemem pilláit: akartam aludni, mindenképpen akartam. Hiába: akárcsak reggel volna, oly eleven-tiszta volt a gondolkodásom. Boszantott az ügy. Mármost a prédikáció-írásnak fuccs! Még csak egy gondolatot se vihetek neki. S újra szorítottam a szememet. Kis idő múlva újra boszankodtam. Kellett volna valami altatószert kérnem: brómot vagy aszpirint. Bevettem volna már a veronált is.

De nini hiszen ottmaradt az asztalon az indiai méreg. Becsületszóra mondta, hogy nem okoz fejfájást.

Tűnődtem: megpróbáljam-e? No megszippantom. Legalább örül Balázs holnap, ha elmondom neki, miket álmodtam.

Három percz nem telt belé, már pipáztam az ágyban. De török dohányt tettem a pipáskába, s a borsónyi titkos szernek csak egy fele-darabját a dohány közé.

Szívom.

Gondolkodok.

Ekközben érzem, hogy a füst íze valami ámbraillathoz hasonlóra változik és édeses, bársonyos lágyságú.

No csakugyan nem lehet méreg. Ha méreg volna, kábítana. Bizonyára valami ártatlan növénypor. Mégcsak nem is altató. A hatása semmi arra aki tudta nélkül szívja. A képzelődés ereje persze csodákat mível. Az indiai papok rászedték Balázst.

Szívom.

Gondolkodok.

Ekközben látom, hogy épp szemben fekszem az ablakkal. Be kellett volna a kárpitját vonnom. De most már maradjon.

Milyen szépen tündökölnék a csillagok. Az ablak fája mint egy nagy *t* betű, mintha egy nagy fekete *T* állna a csillagok között.

A füst valami édes fűszeres ízű, s éppen nem érzek semmi bódulást.

De különös, hogy a szobám olyan világos, olyan derengőn világos, mint mikor tejüvegen bocsátkozik át a világosság, nappaliasan világos... Talán bizony Balázs valami indiai lámpással világosít?

De hol a lámpás?

Egyáltalán nincs lámpás sehol, sőt ami még különösebb: fala sincsen ennek a szobának! No nézd, hát a terraszra vetettek nekem ágyat, - a nyílt terraszra. Bolond ügy!

Le akarom tenni a pipát, hogy jobban körülnézhessek, hát nincs a kezemben a pipa. Elégett az egész pipa? Szárástól, szópókástól? De furcsa pipák azok az indiaiak!

A világosság egyre nyíltabb: még bizony rámvirrad itt a szabad ég alatt. De nini hiszen napfény ez!

Megfordult-e a világnak a rendje, hogy éjjel süt a nap?

Bámulva nézek szét: akkor látom, hogy nem is a terraszon vagyok, hanem a szérűn az ó csűr előtt. S nem is fekszek én, hanem állok.

A szérűn nincsenek már gyermekek. Csak egynéhány liba tépegeti csendesen a szennyes papsajt leveleit.

A szemem egy feketés-ruhájú zarándokféle emberbe ütközik. Hogyan nem láttam eddig, hiszen előttem áll! Afféle mezítlábas, hosszúhajú figura, aminők nagy búcsujáró-helyeken láthatók. Fekete poros kámzsa, a nyakukban nagyszemű olvasó, a derekukon szíjj, a kezökben keresztesvégű zarándokbot.

Ez is afféle csendes őrült, ájtatos csavargó, szentolvasós ingyenélő. Olvasó ugyan nincs a nyakában, de keresztesvégű bot van nála. Harminczévesforma szakálás ember. Áll előttem és néz rám nyugodtan, szinte gyermekien tiszta szemmel.

A zsebembe nyúlok. Találok is valami aprópénzt. Nyujtom neki.

Nem fogadja.

- Add valami szegénynek, - szólal meg nyugodtan. - Add a barátodnak, Balázsnak.

S nézett rám nyugodtan.

Elmosolyodtam a mondásán. Az is tetszett, hogy tegez.

- Hát te nem vagy szegény? - kérdeztem mosolyogva.

- Nem.

- Bocsánat, azt gondoltam...

- Aki nem kíván semmit, mindene van.

Csak nézek rá. Hiszen ez a mezítlábas ember okosakat mond! És ez hát csakugyan nem kíván semmit. A ruhája holtáig eltart. Ételben, italban nem válogat. Szállása minden boglyatöve.

- Dehát hogy lehet így élni? - mondtam. - Csak imádkozással foglalkozol-e? Téged az megelégit? Mi imádság az, amelyik megelégit? Elvégre ha imádkozol, te is csak kérsz valamit magadnak az Istentől. Mit kérsz?

- Jőjjön el a te országod.

- Jőjjön el a te országod? Mi az a *te országod*?

- Az az ország, amelyikben két angyal az uralkodó. Az egyik angyal neve: *Békesség*. A másik angyal neve: *Szeretet*.

- Tehát a miatyánk. Nézd én is imádkozok. Minden este imádkozok. De mikor arra a kérésre jutok: *Add meg a mi mindennapi kenyerünket*, - ott annyira elkanyarodnak a gondolataim, hogy félbemarad miattok az imádságom.

- Mért?

- Azon gondolkodok el, hogy egyik ember bőségben él, a másik szegénykedik. Holott az imádság első szava minden ember ajakán: *Mi atyánk*. A jó Isten különböztette-e meg a gyermekeit? Vagy hogy maguk a testvérek különböztek el egymástól? és egyik nagyobb részt foglal el az élet javaiból, másiknak csak ami jut... Szóval: mért hogy egyik ember gazdag, a másik szegény?

A zarándok csak állt és nézett nyugodt szemmel. Körülöttünk napfény és csöndesség.

- Ki a szegény? - mondtotta, - és ki a gazdag?

Ez a kérdés annyira együgyű volt, hogy nem is feleltem reá. Azt csak mindenki tudja talán, hogy ki a szegény, ki a gazdag?

A zarándok a fejét rázta.

- Vajjon az-e a gazdag, - mondotta nyugodtan, - az-e a gazdag, akinek kalácsa vagyon mindennapra és a kalács izetlen a szájának? Vagy akinek csak korpakenyeret sütnék, de annak ezer jóízét érzi? Mikor ideérkeztél havannaszivar volt tárczádban, és az neked keserű volt: eldobtad. A juhász fölvette. És ugyanaz a szivar öneki édes volt. Melyitek volt gazdagabb ama szivarral?

Bámulva néztem rá: honnan tudja? Nem láttam őt akkor az uton.

Az ember folytatta:

- Az-e a gazdag, akinek indiai selyemruhája van, és boszankodik benne? Vagy az akin foltos szoknya van, és boldogan danolgatva dolgozgat?

Nem tudtam válaszolni. Csak bámultam: micsoda értelem sugárzik a szeméből.

Tovább beszélt:

- Miben van a gazdagság? Az erszényben vagy a szívben? Ha az erszényben volna, akkor az emberiség nyelve nem *pénznek* nevezné, hanem *boldogságnak*. Nem azt mondanátok: Tíz-koronás, száz-koronás, hanem *tíz boldogság, száz boldogság, ezer boldogság*. De nem mondjátok így. Mert a boldogság nem az erszényben vagyon, hanem a szívben. Szívet pedig egyformán osztott a *mi atyánk* minden embernek.

A szeme az arczomon állt, és én éreztem, hogy olvassa a homlokom fala mögött a gondolatomat.

- A szegény, mondod mégiscsak szegény, és a gazdag gazdag. És makacsul kérdezed: mért hogy az emberiség egyrésze gazdag, másrésze szegény?

Bólintottam.

Ő pedig gondolkodva nézett reám. S én éreztem, hogy a szeme áthatol rajtam, mintha üvegből volnék.

Zavart a nézése. Le kellett vennem a szememet a szeméről. S hogy így újból a ruháját néztem, csodálkoztam, hogy előbb feketének láttam. Hiszen nem fekete, inkább barna, szinte kávé-színű, sőt drappszínű. És a derekát se fekete szíjj övezi, hanem valami vékony fehér kendő.

Az ismeretlen hallgatva állt előttem. Aztán fölemelte a jobbját:

- Mit látsz amott a csűrnek a födelén?

A csűrre néztem.

Néztem.

- Nem látok én semmit.

És ő nyugodtan, komolyan ismételte a kérdését.

- Mit látsz amott a csűrnek a födelén?

Ismét a csűrre néztem. Nem láttam rajta semmit. Csak a régi elbarnult cserép. De semmi, semmi.

És nem mertem válaszolni. Éreztem, hogy nem közönséges értelmű ember: szinte szorongva álltam már előtte, mint a gyermek a tanítója előtt.

És ő harmadszor is kérdezett:

- Mit látsz amott a csűrnek a földén?

Akkor már szinte a szemem erőlködésével szemlélődtem végig az ó földén. Néztem a gerincét, a négy szögletét, a közepét. A közepén mégis van valami hamvas zöldes növény...

- Bocsáss meg, - rebegtem végre, - de nem látok egyebet: egy kis bokor kövirózsa ott, gyermekkalapnyi kis bokor kövirózsa...

Tovább vallatott:

- Mit gondolsz, hogy került az oda?

Néztem.

Nem ember ültette oda, az bizonyos. Mert hiszen akkor vagy az ormára tette volna a csűrnek, vagy alább a szélére. De olyan magasba nem is ültetnek kövirózsát.

- Hogy került az oda? - ismételte a kérdést. - Honnan jött?

S a nézése szinte belemélyedt a szemembe.

Végre meg mertem szólalni:

- Talán a szelek vitték azt oda, a szelek... A magvát...

Bólintott:

- A szelek. De vajjon nem viszik-e a szelek a kövirózsa magvát kövér földekbe is? porhanyó szántóföldre? még porhanyóbb vakondtúrásokra? árnyékba? patak mellé? tópartra? Nem viszik-e oda is a szelek?

- Viszik.

- Hát akkor miért nem látsz azokon a helyeken is kövirózsát?

- Nem tudom.

- Megismered-e, hogy a kövirózsa maga választja meg a helyét, ahol életet kezdjen, virágozzon, magvazzon és elhaljon? Maga választja meg...

- Hát bizonyos.

- Dehát miért választja a kövirózsa mindig a leginségesebb helyet? Mért választja a kősziklát? mért választja a falormot? a kőoszlopot? Mért? és mért? Mért nem kezd életet a kövér földben. Vagy nem kezdhetne?

- Kezdhethetne.

- Kezdhethetne, de nem kezd. Neki a kő kell. A kő, ahol sovány gyökerei alig bírnak meg tartózkodni; ahol sápadt kis teste alig találhat táplálékot; ahol a nyári nap égeti, a vihar szaggatja, a tél fagya kétszeres erővel dermedti.

Végignézett rajtam, mintha a ruhámat nézné.

- S neki mégis kő kell! Szenvedni akar.

S újból végignézett rajtam. Aztán szemembe nézett nyugodtan, szelid-komolyan:

- Bizony mondom neked: az emberi lelkeket is különböző irányba fujják szét a magasság szelei. Az emberi lelkek közt is van kövirózsa.

S amíg így beszélt, a ruhája színe egyre világosodott, fehéredett, utoljára fehérre vált, mint a hónak a színe.

Az arca pedig fényesedett és fényesedett, úgy hogy szinte elviselhetetlenné vált a fényessége. S én káprázó szemmel álltam.

A botjára néztem. S ámulva láttam, hogy az előbb oly vékony bot növekszik, vastagszik, szögletessé válik, s rajta a kereszt is elszélesedik, magasabbá válik, mint ő.

Megrendülő lélekkel néztem a lábára, s íme seb piroslik a lába fején. S néztem a kezére, és íme seb piroslik a kezefején is.

És akkor megrázkódott bennem a lélek. A térdem remegett. Szólni akartam:

- *Uram...*

De abban a pillanatban, oly rövid idő alatt, ahogy egy szempillantás szemet zár és nyit, szememnek a következő megnyílása a holdfényre esett. Az erősfényű telt holdat láttam a szent fej helyén, amint az ablakomon besütött, s a kereszt helyén az ablak + alakú fáját.

*

Másnap korán ébredtem. A gazdasági zajgás ébresztett föl. Még hét óra se volt.

A házbeliek aludtak még akkor.

Kisértáltam. És az ó csűr előtt szinte akaratlanul is felnéztem.

Nem csekély elbámulásomra ott láttam rajta a kövirózsát.

CSORDÁSÉK KARÁCSONJA

Hárman ültek karácson szent estéjén az asztalnál: a csordás, meg a felesége, meg az öreg András, a csordásnak az apja. Az öreg András valamikor szintén csordása volt az uraságnak, - teljes hatvan esztendőátal egyfolytában.

Ők nem kártyáztak vacsora után, - iszen vének már mind a hárman. Csak épp hogy egy kis hársfateát főzött az asszony vacsora-utánra. Azt iddogálták, cukron-égetett szilva-pálinkával iddogálták.

Majd csak holnap kerül egy kis bor is az asztalukra. Marcsa asszony hozza. Marcsa asszony bent szolgált valamikor a kastélyban. Így ünnepeken most is bent dolgozik a konyhán délig. Onnan hozza meg majd holnap is az ünnepi ebédet, - úgy két óra tájt. Egy pint borocskát is tesznek majd a kosarába.

Hát ülnek, beszélgetnek a búbos enyhében. Várják a szent éjfélt. János akkor elmegyen Marcsával a templomba, az öreg meg otthon marad házőrzőnek: - gyenge már a lába.

Máskor is úgy volt.

De az öreg sohse feküdt le, míg a „fiatalok” meg nem tértek. Elővette a Szentbibliát meg az ókuláját: olvasott addig. Még tavaly is olvasott.

De bizony már nem olvas ő többet. Husvétkor, hogy olvasott volna a szentkönyvből, azt tapasztalta, hogy elgyöngült az ókulája: nem fogta már a bötüt úgy mint azelőtt. Akármilyen messzire is tartotta a könyvet, nem fogta.

- Hallod-e János, - mondja a fiának, - én mán az éjjel nem olvashatok. Az idő még csak kilenc. Ugyan vedd elő azt a szentkönyvet, olvass nekem belőle. Én is hadd részesüljek az angyalok éjszakájának ájtatosságában.

A csordás előveszi a ládából a bibliát szép tiszteletesen. Ujjat nyálaz, torkot köszörül, levelezget a könyvben.

- Hun óvassak?

Az öreg rábökött az egyik lapnak a felső részére.

- Itt e, itt óvasd.

De az a hely épp a befejező sora volt Máté evangéliumának. A csordás mégishát olvasta:

... véletek vagyok mindennap a világ végezetéig...

- Nincs tovább.

- Hát olvasd akárhol, - mondja az apja, - szent ígék ezek, akárhol szánt is a szemed belé.

János megint fordított egynéhány levelet. Előre, hátra. Azt a helyet kereste, amelyik Urunk születéséről szól. Nem találta. Végre is belekezdett.

Tíz esztendeje nem olvasott már könyvből, hát meg-megnyeklett a szóban. A pontoknál nem szünetelt, mintha ott se volnának; mondat közepén meg leeresztette a hangot, mintha ott volna a pont. Botladozott, erőltette a szemét, nyelt is olykor, mintha csak azért kellene várniok a következő szóra.

Dehát azért megértették. Krisztus urunk megjelent a halála után két tanítványának, Emnausz-ba menet.

Megértették.

Az Emnausz-szóval azonban igen megbajlódott János.

- *Emenász... emeneusz... enmenusz... - emma...*

Neki-neki igyekezett, mint dongó az ablaknak, de sehogy sem jutott ki belőle. Hát végre is más helyre fordított.

De megint csak Jézus jelenéséről regélt ott is a könyv, ahogy Tamásnak megjelenik és mondja:

- Boldogok, akik nem láttak, mégis hisznek.

János már akkor annyira kivörösödött, megizzadt, hogy becsukta a könyvet, félretolta.

- Mégis csak boldogabbak voltak azok, - sóhajtott, a pipáját ismét fölvéve, - boldogabbak voltak, akik látták.

Az asszony is sóhajtott:

- Mér nem is éltünk mink is akkor? Azok a Krisztus-feszítők láthatták, mink nem láthatjuk.

- Én csak azt nem értem, - dűnnyögött a pipa mellett az öreg is, - hogy hogyan nem ösmerte meg az a két tanítvány?

- Sötét vót mán akkor, - vélte János.

Az öreg legyintett:

- A szavárúl is megösmérhették vóna. Én még a csizmája kopogásárúl is megösmérem, aki erre jár.

- Dehiszen azok mezitláb jártak, édesapám.

Az öreg a fejét rázogatta:

- Hogy Jézus urunkat meg nem ösmerték... Ezer ember közt is egyszerre megtalálná a szemem.

Szélvihar kerekedett künn, hogy szinte döngette az ablakot is. Csordásék meggondolkodtak, hogy mégse mennek el az éjféli misére. Hát az asszony egy-két nyaláb venyigét tolt még a búbosba, elénekelték együtt a *Csordapásztorok* énekét, a szótagoknak illő megkanyargatásával és szóvégeknek ájtatos elnyújtásával, aztán lefeküdtek.

Éjfél tájt megébred az asszony, rázza az urát:

- Jaj ember, jaj beh igen gyönyörűletes-gyönyörűt álmodtam...

- Hagyj aludnom, - rebegi János, - éppen Szent Tamás apostol beszél velem.

- Én is, - mondja az asszony, - éppen a szent apostolt láttam én is... Nekem is szólott: azt mondta, hogy holnap meglátjátok Jézust, mivelhogy ez a szívetek kívánsága. Isten bizony így mondta!

- Éppen ezt mondta nekem is, - csodálkozott elkarikásodott szemmel János.

Tanakodtak, hogy felköltse-e az öreget? elmondják-e neki is? Hát az öreg csak megszólal az ágyban a suba alól:

- No gyerekek, olyan szépet álmodtam, aminőt még soha...

Ő is Szent Tamással álmodott.

- Krisztus urunk izeni, - mondta a szent apostol, - hogy holnap látod is, beszélhetsz is vele, András, mivelhogy ez a kívánsága a szívednek.

Sokáig nem jött aztán álom a szemökre.

Reggel, hogy virradt, az asszony a konyhára öltözködött: fehér kötényt kötött maga elé.

- Álom, bolondság, - mondta magában.

S felment a kastélyba.

Jánosnak is kihült az álom a fejéből. Nem is gondolt már rá, mikor etetésre ballagott.

Csak az öreg András kelt reggel hosszas eltűnődéssel:

- Nem álmodtam én még ilyet soha. Bizony még valami csodát látok vénségemre ez máj szép ünnepnapon.

Kínézett az ablakon. A szél már elszűnt, csak a hosszúkás hófuvatok fehérlettek. A mindenes a nyakát összehúзва vitte két vörös kezében a két bádogvedret a kútra.

András leakasztotta az ágyfejről a szentolvasót, szemelgette ájtatos sepppegéssel, öreg szívének örvendező, várakozó hullámozásával.

Úgy nyolc óra tájt benyit az urasági konyhába a nagyságos asszony is. Rendelkezik: miből, mit hogyan főzzenek-süssenek.

- Maga meg Marcsa, győjjön be, takarítson a karácsonfa körül. Legalább lát is valami szépet: a doktor fiam hozott nekem Pestről ajándékot, amilyet még nem látott a maga falusi szeme.

Belépnek a szobába: a nagyságos asszony a falra mutat.

Hát Marcsa szinte megrogyik: akkora szép életnyivalóságú Jézus-kép virít a falon, hogy szinte mozdul onnan.

Marcsa összecepta a kezét, a lába megcsuklott, térdre esett.

- Oh Istenem, Istenem, - rebegte elnedvesülő öröm-szemmel, - nagyságos asszonyom, engedje meg, hogy az uram is lássa. Meg apámuram is. Mert megálmodtuk mink ezt a képet az éjjel. Mind a hárman egyazon órában megálmodtuk.

S elmondja az álmukat.

A nagyságos asszony csodálkozik, de sehogy nem engedheti, hogy a két csordás belépjen a szobába. Meg ha azok, hát a többi béres is.

- Patkós az urad csizmája, - mondta a fejét rázva, - az apósodé is: minden lépésük belényomódik a padlóba.

Könyörög az asszony, hogy legalább az ura. Mezítláb is bejön az ő ura, csak engedje meg, legalább az urának engedje meg. Hát úgy megengedte végre a nagyságos asszony, annak az egynek.

Ujságolják aztán otthon az ebédnél az öreg apónak, hogy hát ők már csakugyan meglátták Jézus urunkat. Mert olyan élet-igazándi ábrázolat a, mintha nem is rámban állna Krisztus urunk, hanem tükörben látszódna elevenen, - szinte pillog a szeme is.

Az öreg elszomorodott:

- Uram Istenem, - csóválta a fejét, - tizennégyszer hordoztam a búcsúkeresztet; perselybe husvétkor ezüstforintot adtam; az új harangon akkorát emeltem az állomáson, hogy két hétig fájt utána a két inam, meg a derekam; senkit meg nem bicskáztam még búcsúkor se; még

Varró Bálintot se, mikor kiszabadultam a fogságból; pedig az hat évig várt a bicskámra annak utána, hogy ő is kiszabadult... Ha másvalakire keni, hogy az törte fel a zsidó kamaráját, bizony nem jut elevenen Amerikába. De én nem bántottam. Szent parancsolatodból nem bántottam: hogy a gonoszságot ne viszonzom gonoszsággal.

Igy búslakodott lógó fejjel az öreg, hogy azok kettejének teljesült az álmuk, csak az övé nem.

Elmondták neki apróra, hogy ilyen meg ilyen, de mégiscsak más, ha magunk szemével látjuk.

Az asszony mingyárt ebéd után ellódult a szomszédokba, hogy elregélje a csodát. János az istállóba ballagott át, hogy heverjen egyet az éjszakai álmatlanság után.

Az öreg magára maradt.

Amint ott búslakodik a búbos padkáján, egyszercsak hallja, hogy valami koldus miatyánkol az ajtó előtt.

- Ejnye, ejnye, - csóvál a fején az öreg, - hát ez még szent karácson ünnepén is... És nem is Keczőli Ambrus, nem, ez nem a mi falunkbéli kóduunk.

Kinéz. Hát egy rövidre nyírt tüskés fehérszakálú idegen vén kódu reszket a hóban; mondja kék ajakkal a miatyánkot. Rongyos bekecs rajta, szőrehagyott süveg a kezében; nyűtt vászon-tarisznya az oldalán, de lapos.

- Gyere be, - int a fejével András, - hát te ezen a szent ünnepen is...

Az asztal meg volt még terítve. Odaültette. Adott neki az ételmaradékból egy szelet fehér pecsenyét, kalácsot is. Még egy pohárnyi bort is töltött neki a maga poharába.

- Egyé, igyá, melegedj!

Már előbb meglátta, hogy a koldus lábán szakadozott a bocskor, de olyan szakadozott, hogy a ballába fejének a meztelenje is kivöröslik. Mingyárt arra gondolt, hogy odaadja neki az avult csizmáját. Elég őneki már az, amelyik a lábán van, elég holtáig. Nyolcvannégy esztendő ember nem nyúl el már egy csizmánál többet.

Nem is szól, csak tipeg a kamrába. Ott lesz valahol az a csizma. Foltos az igaz, és a boka belső részén a folt is lefeszlett, dehát a bocskornál mégiscsak sokkal jobb, különb ilyen télidőben.

A kamra sötét már: mécset kell gyujtania. Meg is találja végre a csizmát egy szegen, egy csomó rossz borjukötél alatt. Letörli róla a penészt. Viszi örömmel a szobába.

A koldusnak azonban hült helye immár:

- Ejnye hogy elment, - dünnyög az öreg, - azt se mondta „Isten áldásával”.

Szemlélődik is egyben, hogy hátha... De nem hiányzik az asztalról semmi. Még a dohány-zacskója is azonmód ott hever, ahogy letette, míg az ételt rakta. Csak a pipáját nem látja mellette. Ezen meg is hökken. Elkomolyodva pislog. De csakhamar eszébe jut, hogy a kamrában tette le a pipát a korpás zsákra. Hat csomó dohány is rejlik a szobában, a pad alatt, szélről, - azt is megnézi. Ott van mind a hat.

- Nem járhat messze, - tűnődik aztán az öreg, - utána viszem a csizmát. A harmadik szomszédba se juthatott el még.

Felölti a szűrét. Totyog a csizmával a hóban a falu belseje felé. Fülel, hogy merre ugatnak a kutya?

De a kutyák hallgatnak. Az utcán csak egy kis prémkabátos, prémsapkás fiút lát, amint nekiszalad a jégnek, s mingyárást el is vágódik rajta, mintha bottal kapták volna el a lábát.

Várja az öreg, hogy felkel. De nem kel fel a fiucska.

- Ejnye, ejnye!

Nézi, hát fekszik a fiucska, mint a holt. Fehér az arca, szőke a haja. Uri fiu forma, noha kopottas a nyakán a prémecke.

Hümmög az öreg.

- Kinek a fia lehet? Sohse láttam én ezt a gyereket. No vagy a lába tört el, vagy a feje szakadt be, hogy hanyatt esett. Ki fia lehet? Vendég gyerek talán a kántoréknél vagy szűcséknél? vagy hogy valamelyik zsidóé volna?

A vállára veti a csizmát és felveszi a gyereket a két karjába. Pedighát nehézke öneki, van már vagy nyolc éves.

Nézi.

Nincs benne élet. Csak lóg annak keze lába.

Viszi a zsidó boltba.

- A maguké ez a kis kölyök? Itt esett el a jégen.

Zsidóék nem vállalják. Nem ösmerik. Kocsmás varga jön szemben. Az sem ösmeri. Kupori-Kissné jön a lányával. Azok sem ismerik.

- Elviszem a község házára, - gondolja András, - majd onnan aztán a kisbíró hazaviszi.

A község háza ajtaja azonban be van zárva.

- Hát akkor a jegyző úrnak szólok, - vélekedik az öreg.

Kikapcsolja a szűrét a nyakán, leereszti a folyosó téglájára. A közepébe helyezi a fiúcskát, betakarja, úgy tipeg át a havas udvaron be a jegyzőékhez.

Muzsika-szó zeng ott: vendégség böszög benn. Fialatok tánczolnak. Egy kövér kisasszonynak szinte az ajtó üvegéhez csapódik a haja-fonata, ahogy kibomlott.

András csak az ajtóban áll meg. Zörget tiszteletesen. Mentegetődzik, hogy nem hivatalos ügyben zavarja a jegyző urat...

Kijön aztán a jegyző, hogy megtekintse a fiúcskát. Mondja, hogy az orvoshoz küldi, ha nem tudható, hogy melyik házba való.

A szűr azonmód ott a folyosón. Bontja az öreg. Hát a fiucska nincsen benne.

- Hálistennek, - mondja vígan a jegyző, - semmi baja, ha hazament.

- No furcsa, - tűnődött hazatérve az öreg, - pedighát úgy letyegett a lábacska...

Amint így haladoz, látja, hogy Varró Bálint jön vele szemben. Negyven esztendeje nem látta, mégis egyszerre megismerte. Nagy-nehez fejről, lassu járásáról már száz lépésnyire megismerte a homályban. Haza tért hát vénségére Amerikából, fiához, leányához, hogy abban a házban haljon meg, ahol született.

Megáll, hogy összeérnek:

- Hallod-e Bálint, - mondja neki olyan hangon, mintha teljes életükben beszédes barátok voltak volna, - nem láttál-e az úton egy úri formájú fiúcskát? Sánta bizonyosan.

Bálint megáll, néz, mintha mellbeütötte volna a szó. Nagyot vétett ő András ellen. Még mikor fiatalok voltak. Egy-lányt szerettek. Négy hetet ült András őmiatta a gyanuban, míg végre ő került a helyébe. A négy hét folyamán menyasszonyát veszítette András, rút hírbe keveredett; a szülői bujtak az emberi szemek elől. Ilyesmit nem lehet megbocsátani. Tíz-szer is meggyóna már Bálint az ötvenöt év folyamán, hogy gonoszul megrontotta egy barátjának az életét, - hiába oldozta fel a pap, itthon is, Amerikában is, teher maradt a lelkén.

- Nem láttam, - felelte végre, mintha álmában beszélne.

- No furcsa, - csóvált a fején András, - eltörött a lába, vagy hogy elbicsaklott...

S elmondta apróra, hogyan történt az ügy, mintha csak tegnap beszélt volna Bálinttal utoljára. Aztán a koldust is kérdezte, hogy nem találkozott-e vele Bálint? Fehérszakálu, rongyos, idegen az a koldus.

Mikor aztán a végén András kezét is nyújtott, Bálint nem eresztette el a kezét.

- Nem haragszol mán, András?

- Elfelejtettem én azt mán, Bálint. Emberek vagyunk.

- Hát gyere hozzám egy pohár borra. Elmondom neked Amerikát.

- Szívesen, Bálint. De hallod-e: inkább hónap; mer ezt a pár csizmát akár hogy is eljuttatom annak a kódnak.

Valami jó érzés melegítette a mellét, hogy hazafelé ballagott: régen vót, talán rá is szolgált zödifju korában arra a négy hétre. No visz a szűrűjében holnap Bálintnak egy csomót abból a jóféle dohányból.

Csak akkor borult el megint a szeme, hogy haza érkezett. Ott ültek már mind a ketten az asztalnál az övéi, forralt bor mellett és vidáman néztek reá:

- Hát kend hol csavarog édesapám?

Akkor jut csak megint eszébe Andrásnak az álom: mért hogy ezeknek teljesült, őneki meg nem? Nem ő nevelte-e a fiát is a maga kocsmátlan jámbor életére? Nem ő szoktatta-e a menyét is szelidséges nyelvre, mindennapvaló imádkozásokra?

Elmondja aztán az asztalnál a fiának, menyének, hogy hol járt, mit mívelt, s hogy Varró Bálinttal is találkozott.

- An nem lehet, - rázta a fejét erősen a fia, - iszen am mán meghótt, régideje, hogy meghótt.

- Dehogy hótt. Iszen mondom, hogy beszéltem vele. Kezét is fogtam vele.

- Nohát akkor mán jártában is álmodik kend: mer avval nem beszélhetett. Tíz esztendeje is van, hogy meghótt. A fiának haza is hozták ládáját, szűrét, tarisznyáját, százötvenhárom dollárját. Mondtam is akkor kendnek, csak hogy elfeledte.

Az öreg sehogysem fogadta el a beszédet, dehát nem szokott ellenkezni, ha valaki isten-uccsával bizonykodott.

Hát másra fordult aztán a szó, arra, hogy a nagyságos asszony a templomnak ajándékozza majd a képet, éshát akkor az öreg is megláthatja.

Az öreg csak pipált, rázogatta nagybúsan a fejét: nem így ígerte neki a szent apostol. Mára ígerte az, a mai szent ünnepre. De lehet, hogy teljesült volna is a szent ígélet, teljesült volna valamikétségesképpen, ha nem hagyja el a házat. No a tarka kutya ugassa meg azt a kódnak, az az oka!

Még lefektében is ezen sóhajtozott az imádkozása után.

Oh, Uram, hogy megigérted... Nekik teljesült, nékem nem teljesült...

Erre mintha megnyílt volna a fal, csak ott áll előtte rengő szép aranyló fényességben a panaszlott Megváltó.

- Oh balgata ember! - szólalt meg szemrehányón, - mit csodálkozol te azon, hogy némelyek nem ismernek meg engem. Megmondottam, hogy veletek vagyok mindennap a világ végezetéig. S ti látván láttok, de meg nem ösmertek. Lám te is: háromszor is láttál ma engem, mégsem ösmertél meg. Pedighát első jelenésemben meg is vendégeltél. Második jelenésemben meg is hordoztál, szűrőddel betakartál. Harmadik megjelenésemben a kezemet szorítottad a magad kezébe. Szorítottad ellenségednek megbocsátó szívvel, miként én rendeltem a Hegyen. És ha te mégsem tudtad, hogy én ki vagyok, hogyan ösmernének meg azok, akik senkin nem könyörülnek, senkin nem segítenek és az ellenők vétőknek meg nem bocsátanak?

.....

Az öreg boldogan ébredt másnap. Mégishát a fejét csóváltgatva görgedeztek a könnyei:

- Oh Istenem, Istenem! és én még meg is gyanusítottam, hogy a pélpám nem vót a helyén...

KENDŐ VAGY MI

Beteg voltam és hívtam a Halált:

- Jer oltsd el ezt a mécsest, hiszen már úgyis alig pislog! Ha sorsunk a sötétség, legyen sötétség. Mindegy a mécsesnek: ég-e újra vagy sem? vagy hogy földhöz csapják és cserép marad!

Éjjel történt ez. Vélttem: csak magam vagyok. A hold besütött a hallgató fák közt az ablakon. Bámulva látom, hogy valaki ül az ágyam előtt. Valaki. Fehér ruhában. Nagy erős, vállas nő. Félkönyökre támaszkodik, s néz rám a szemöldökén át.

Apáca? Hát már annyira vagyok, hogy apácát híttak?!

De nem, ez nem apáca. A fején nem vélum az a fehérség: a haja látszik. Lecsüggő haj, mint a nőké fésülködés előtt. És az a fehérség a feje mögött, mintha nagy szárnya volna.

- Hivtál, - mondja, - itt vagyok.

S a hangja, mint a csipkekárpit susogása, mikor szellő lengeti a tárt ablakban.

Csak bámulom.

- Hivtalak? Ki vagy te?

- Akit hívtál.

- A Halált hívtam én.

- A földiek nyelvén az én nevem.

- Káprázat vagy te csak! Holdfényben kendő vagy mi a szósz.

- A kendő nem beszél, se szeme nincs.

S nyájas-nyugodtan nézett reám.

Tehát lélek, - gondoltam, - lelket látok. Tehát az én lelki valóm is bontakozik már a testemből. Másképp nem látnám. Valami nagy bizalmat éreztem iránta, mint a gyermek a dajkája iránt.

- Köszönöm, hogy eljöttél. Viszel? Vagy magam erejéből szállok majd veled?

A fejét rázta:

- Csak betértem. Ha vinnélek, itt volnának velem, akiket szerettél. Aki meghal, boldogan indul. A te szabadulásodról még nem lehet szó.

- Hát akkor...

- Mondom: csak betértem, mivelhogy gyakorta emlegetsz és hívsz. Pedig nem is ismeresz. Hol jótevő angyalnak nevezel, hol átkozol...

- Csak ha gyermeket rabolsz...

- Rablok? Vajjon a gazda, ha letör a barackfájáról egy bimbógallyat, rákiálthat-e az a fa: *Rabolsz!* És ha az Isten lenyúl egy csillagocskáért s letöri a milliók közül, hogy feljebb vigye?... A Föld az enyém: a Föld gazdája én vagyok.

- Magyarázd ezt a síró anyának.

- Magyarázzam? Vajjon magyarázta-e ő a kisfiának, mikor az iskolába vitte, - és a gyermek rugódózott, sírt, sikoltózott, - magyarázta-e neki, hogy mi a tudomány? mire kell az életben? mi az iskola végen a matura? A gyerek belekapaszkodott az ajtófélfába: *Nem, nem akarok!...* De az anya megragadta és eltépte onnan.

- Mégis ha tudná minden ember...

- Hogy rabnak érezze magát a Földön? és mindig a szabaduláson járjon minden gondolata?

- Dehát nem élhetnék-e mindig fenn az Égben?

- Nem éltek-e benne? A Föld úszó gyöngy abban a nagy tengerben, amelynek a neve: Ég.

- Dehát hogy testetlenül élhetnék, mint te...

- Akkor az emberiség mind széjjelszáll, széjjel a világmindenségbe.

- S ha széjjelszáll?

A fejét rázta:

- Amíg a hernyó hernyó, a fán a helye.

Látszott rajta, hogy unja a kérdéseimet: mosolygott, fölkelte és oszlott, halványult. A két szárnyát fölemelte.

- Még egy szót, - könyörögtem, - azt mondtad: a Halál csak földi neved. Mi az égi?

Elmosolyodott. Hozzáhajolt, s a tenyerét oldalt az ajkához ernyőzte, mintha titkot súgna:

- Élet.

KARÁCSONI ÉNEK

Az volt az éjek éje! az volt az alvó évezredek utolsó homálya. Azon az éjen Isten szívéből hullott harmat a földre. Nagyidők sírjából fölemelkedett a fehérszárnyú béke és körüllebegte a földtekét.

Az volt az éjek éje! A sötét égmagasban mennyei fény pezsdült meg. Az ég iveri sugárzáport ömlesztettek alá. Az égtetőn megzendült Dávid hárfája s a meghasadt ég nyílásán, mint egy nagy fényes rózsagomoly, alábomlott a békét köszöntő angyal karaván.

A földön fénykőd. Csend. Kábulat. Csak a pálmák virrasztanak. Millió szem alussza még a multak nehéz álmát. Csak néhány pásztor kap a homlokához: nem tudja ébredésben van-e vagy álmokáprázatban.

Az volt az éjek éje! midőn megszületett az ég és a föld gyermeke: a Béke. Minő kicsiny volt az a zsidó város, s minő istenlelkű ember született benne.

Barmok között, istállóban, királyok királya! Akinek nem volt bölcsője, pedig birodalma az egész földteke. Akinek talán havat sodort fejére a téli szél, s koronája lett az istendicsőség.

Abban a szívben, amely akkor jött világra, benne volt az Isten értelme s abban a lélekben, mely akkor gyulladt életlángra, benne volt az Isten szeretete. Az a fiatal zsidóanya, aki halovány arccal merengett csecsemője fölött, az emberiség jövő sorsát ringatta ölében.

Fenséges éj! Az emberszeretet születésének éje! A ma is fegyverben álló nemzetek szívére átreszket a világbéke fuvalma. A szeretet oltárain kigyulnak a lángok s tömjént áldozva az égnek járul Krisztus bölcsőjéhez pásztor és király.

A menny visszfénye ragyog a népmilliók arczán, s az öröm glóriénekének hullámai emelkednek a földtekéről az égbe.

A gyermekek ablakán angyalok suhannak be s megaranyozzák arcukat a boldogság égi sugarával.

Oh éjek éje, fenséges szép éjszaka! A jóssággal megáradt istenszív dobbanásait érezzük sötét fátyolodon át itt e földön, és égbenéző arczczal várjuk a bölcsék álmának megvalósulását, az örökbéke angyalának megjelenését a föld felett.

AZ UTOLSÓ FEJEZET

Az idők utólján ismét elküldeték Gábor arkangyal a Földre Istennek parancsolatával:

Hogy hozná fel a Földről ami megmenteni való.

Mert megaggott immár a teremtet világ, és csak kevés maradék lézeng vala már a Földön az emberi nemből.

S Gábor arkangyal visszatére harmadnapod, nem hozván egyebet magával, mint egy könyvet.

Letevé pedig a könyvet az Urnak lába elé, mondván:

- Ime Uram.

És monda ismét:

- Ez az egyetlen érték, amelyet odalenn találtam, s amelynek kár lenne elvesznie a mulandóság világában.

A könyv pedig, amelyet az angyal felhoza, nem vala más, mint a Biblia.

És az Ur monda:

- Helyhezd a mennyek asztalára, és szólítsd az én szolgámat, Mózes.

És az angyal szólítá Mózes.

Mózes pedig előjövén a szentek seregéből, hétszer meghajlék az Ur előtt és leborula.

Az Ur pedig szóla, a könyvre mutatván:

- Ird meg az utolsó fejezetet!

Mózes eltakarta köpönyegével orcáját felelé alázatosan:

- Mit írjak Uram?

És az Ur felelé:

- Amit látsz, hogy ez órában cselekszem.

S kinyujtá kezét, cselekvék.

Mózes pedig fölvevé a tollat, s írta a könyvnek utolsó lapjára, amely tiszta vala; írta, azonképpen amint az Ur cselekvék, vagyis ezeket:

UTOLSÓ FEJEZET

1. Az idők utólján látá Isten, hogy a világ elérett vala.

2. Kinyujtá tehát kezét és monda: - Szűnjék el az ember a Földön!

3. S a Földön élő emberek azonnal elaluvának, s testök visszaomla a porba, amelyből vétetett.

4. És monda ismét Isten: - Szűnjék meg minden állat!

5. S a madarak legott lehullának a fákról s a levegőégből; a csúszómászó állatok elhanyatlának a fűben; a halak felvetődének a víz színére; és minden teremtet állat eldőle, meghalván.

6. És monda ismét az Ur: - Szűnjék meg minden növény!

7. S az erdők legott megsárgulának; a fák leejték lombjaikat, a virágok elhervadának, és a mezők elaszának, mind az utolsó fűszálig.
8. A föld pedig puszta lőn, üres és csöndes.
9. És monda ismét az Ur: - Romoljon egybe a szárazföld és a víz!
10. S legott feltornyosulának a vizek, és egybeszakada nagy zúgással tenger és szárazföld.
11. S monda az Ur végül: - Legyen sötétség!
12. S legott elfeketedék a Nap és elhala a Hold és kialuvának a csillagok, elmulván mindenek mindörökre.
13. S lőn ismét sötétség.

-&-